

U

Ubezpečený = bezstarostný, spoléhající na bezpečnost [Ez 30,9].

Ubezpečiti se = cítiti se bezpečným, míti klid, pokoj [Jb 3,26], odpočinouti, upokojiti se. U. se na někoho = spolehnouti na někoho [Jb 39,1].

Ubičováný, ubičovati. *Bič, bičování. *Důtky. *Mrskati, mrskání.

Ubití, stč.; nč. ubiti = udupati, ztlouci [Iz 53,4; 57,10; 66,10; Oz 6,1], utlouci až k smrti [Ez 21,12.20; 22,2; 1Kr 20,35]. Př 17,10 praví, že domluva pronikne hlouběji do rozumného než sto ran do blázna, t. j. zasloužená domluva učiní na rozumného hlubší dojem než nejkrutější trestání na blázna. Podle Př 19,25 trest [bitím], který stíhá posměvače, není mu sice nic platný, ale prostý člověk [Kral. „hlupec“], jenž se dosud nezavrdil a je přístupný lepším vlivům, může se z tohoto trestu poučít a naučit se opatrnosti [Kral. „dovtípit se“]. Sr. Př. 21,11; 1Tm 5,20.

Ubitý. K Př 18,8 poznamenávají Kral., že jde o klevetníka, který »před těmi, jejichž zlého hledá, jakž nejvíc může, ponižuje se, Boha se dokládá, divně se zavazuje a všelijak se pokorničkým ukazuje, aby tím svou lest přikrytí a tak podvésti mohl, sr. Ž 10,10.« Ale hebr. *mitlah'mim*, které Kral. překládají výrazem „ubití“, označuje věci, jež jsou hltavě polykány, tedy pochoutky. Karafiát v tom smyslu překládá: »Slova utrhače jsou jako lahůdky«. Jsou chtivě přijímána a snadno vstupují do srdce [sr. Př 19,28, kde Karafiát překládá: »Usta... polykají nepravost«, místo Kral. »přikrývají nepravost«. Sr. též Jb 34,7].

Ublížení, ublížití, ubližovati. Tyto výrazy zahrnují každý útisk, násilí, utlačování [1S 12,3n], ukřivďování, činění bezpráví [Ž 105,14; Sk 25,10; 2K 7,2; Ga 4,12], vydírání [Ez 22,29], poškozování [Zj 11,5] a pod. »S u-ím« [Sk 27,10] = s nesnáze, s obtížností.

Ublížití. *Ublížení.

Ubrocený [Iz 63,1]. Toto slovo patrně pozbývalo své srozumitelnosti již v době Kralických, protože je v Poznámkách musí vysvětlovat: „v rouše skropeném krví svých nepřátel“. Praslovanské ubrotiti, snad z řeckého *brotin*, znamená zmazati krví. Hebr. výraz, zde užitý, označuje ostře pronikavou jasnou barvu. Podle v. 3 jde o barvu krve. Č.

Uctítí, prokazovati čest, úctu [Nu 22,37; Ž 50,23; Iz 43,23; J 8,49], *ctítí [Mt 15,5]. »Neuctítí« = opovrhnutí, zneuctítí [Jk 2,6].

Uctivost zachovati = báti se. Zeman překládá Ž 130,4: »U tebe je odpuštění, abys byl obáván«. Heger: »U tebe jen jest odpuštění,

bys byl uctíván«. Pravá bázeň před Bohem je uctívá, důvěřivá; nebyla by možná, kdyby zde nebylo naděje, že Bůh je ochoten odpuštět. Právě skutečnost Božího odpuštění probouzí uctívou bázeň v člověku. Žilka překládá Žd 12,28: »Služme Bohu tak, aby se mu to líbilo, s bázní a strachem« [Kral. „s vážností a u-í“]. Skrabal: »S bázní a ponižeností«.

Učasten, účastenství, účastnost. *Obcování. *Obecenství. *Sdíletí se. *Společnost. *Spolek. *Spoluúčastník. *Tovaryš. *Tovaryšství. Všecky tyto výrazy jsou překladem dvou skupin slov, obsahově příbuzných: *metechein, metochos* [*symmetochos*] a *koinonein, koinonia, koinonos* [*synkoinosos*]. První skupina v klasické řečtině označuje podílnictví, spoluúčast na něčem. Tak oráč má orati a mlátec mlátiti v naději, že na výsledku své práce bude míti podíl [1K 9,10]. Zalmista vyznává, že je účastník, věrný přítel všech, kteří se bojí Hospodina [Ž 11,9,63]. Děti mají podíl na společné kázni a výchově v rodině [Žd 12,8].

V Ef 5,7 jde o spoluvinníky [sr. Mt 23,30]. Filozofové těmito slovy označují spoluúčast na vyšším, božském světě, jež se jeví ve schopnosti náboženské inspirace a náboženského vnímání a konečně v obecenství s božstvem po smrti.

V NZ-ě se užívá tohoto výrazu jak pro podílnictví na ďábelském [1K 9,21, sr. Oz 4,17], tak na božském světě. Podle Žd 1,9 jsou andělé „spoluúčastníky“, druhy Synovými, ale Syn je daleko nad nimi [Ž 45,7n; Sk 10,38]. Věřící jsou učiněni účastníky Krista [Žd 3,14] v tom, že mají podíl na nebeském povolání [Žd 3,1] za předpokladu, zachovají-li až do konce ten základ, na němž byli postaveni svou vírou [Žd 3,14]. Věřící mají na základě této víry také podíl na Duchu sv. [Žd 6,4]. Inkarnace Kristova měla právě za účel toto naprosté sebeztožnění s člověkem [Žd 2,14] až do společné krve a masa, aby věřící mohli mít účast na jeho vykoupení. Tak se stávají věřící, ať Židé nebo bývalí pohané, spoluúčastníky, spolupodílíky, spoludědici slibu, vtěleného v Kristu Ježíši, t. j. spásy, jež je hodnotou přítomnou i budoucí [Ef 3,6]. Náznakem tohoto spolupodílíctví je výrok Ježíšův k Petrovi u J 13,8. Jen ten může mít účast na Kristu a na všem, co Kristus přinesl, kdo si jím dal spásitelně posloužit. Je-li umývání nohou obrazem křtu, jak se někteří domnívají, pak má naznačit, že křtem je člověk naroubován na tělo Kristovo, na jeho církev.

Druhá skupina výrazů [*koinonein, koinonia, koinonos*] = míti podíl na něčem, být společníkem, stát v úzkém společenství, obecenství] je pokládána v NZ-ě za překlad hebr.

kořene *ch-b-r*. Je proto příznačné, že těchto výrazů není ve SZ-ě nikdy užito pro poměr člověka k Bohu, protože se sz člověk cítil v poměru k Bohu vždycky jen jako závislý služebník, anebo jako člověk, jehož poměr k Bohu byl stanoven smlouvou [Ex 24,1nn]. Ani tam, kde šlo o oběti, kde tedy podle starověkého názoru Bůh vstupoval do svátostného obecnství s člověkem prostřednictvím kropané krve na oltář i obětní hostiny, není užito ani hebr. *ch-b-r*, ani řeckého *koinónēin*, nýbrž výrazu „jistí před Hospodinem“ [Dt 12,7], „veseliti se před Hospodinem“ [Dt 12,12.18]. Teprve pod vlivem hellenistické filosofie u Filóna a v NZ-ě, kde byl prožit vlnom Božího království do lidské skutečnosti v Kristu Ježíši, užívá se těchto výrazů i pro poměr člověka k Ježíši Kristu.

Zde si všimneme hlavně těch nz míst, kde Kral. mluví o účastenství, účastnosti a účastníku. Zvláště u Pavla se tyto výrazy vyskytují velmi často, mnohem častěji, než je patrné z kral. překladu. Podle 1K 1,9 jsou věřící povoláni »k účastenství Syna Božího, Jezukrista«, t. j. k podílnictví na Kristu a jeho darech. Věřící se stali skrze Krista účastníky kořene a bohatství olivy, kterou zasadil sám Bůh [Ř 11,17]. Tak se stávají spoludruhy Kristovými a vstupují s ním do mimořádné důvěrného obecnství skrze víru, skrze evangelium, jež zprostředkuje spasitelné dary [1K 9,23], skrze sv. večeři Páně [1K 10,18, kde sv. večeře Páně je přirovnávána k oltáři, jenž je krycím jménem pro přítomnost Boží. Tak jako ti, kteří se zúčastňují pohanských obětí, stávají se účastníky d'áblů [1K 10,20], tak ti, kteří přistupují ke sv. večeři, stávají se druhy Kristovými [1K 10,21], protože mají podíl na tělu a krvi Kristově [1K 10,16], jež jsou nositeli Kristovy přítomnosti. Toto úzké obecnství činí věřícího účastníkem Kristova života [Ř 6,8], utrpení [Ř 8,17], ukřižování [Ř 6,6; Ga 2,19], smrti [Ř 6,4; Ko 2,12], ale také jeho zmrtvýchstání [Ef 2,6; Ko 2,12; 3,1], obživení [Ef 2,5; Ko 2,13], oslavení [Ř 8,17] a spolukralování [2Tm 2,12; sr. 1Pt 5,1]. Právě účast na utrpeních Kristových dává Pavlovi jistotu, že bude mít účast i na jeho budoucí slávě [2K 1,5.7]. 2Pt 1,4 jde dokonce tak daleko, že mluví o podílnictví na božské přirozenosti.

Ale věřící má podíl i na Duchu sv. [2K 13,13], jenž ovšem vede do pospolitosti jednotlivých věřících mezi sebou v milosti [F 1,7] i v souzeních [Žd 10,33]. Kral. tu mluví o *společnosti [Sk 2,42], obecnství a pod. Lze říci, že křesťanská *koinónia* má vztah vertikální [podílnictví na Kristu a s Kristem] i horizontální [pospolitost křesťanů mezi sebou]. Věřící totiž mají podíl na milosti Boží [F 1,7], na evangeliu [1K 9,23], zaslíbení [Ef 3,6], na slávě [1Pt 5,1], na tělu a krvi Kristově [1K 10,16n], na Duchu sv. [F 2,1; 2K 13,13], na vyvolení [1Pt 5,13], na údělu svatých [Kral. „losu“, Ko 1,12], na svatošti [Žd 12,10] Boží, což vše je zároveň spojuje v nerozlučné pospo-

Účastnice-Učedník [1125]

litosti [sr. 1J 1,3.7], jež se především jeví láskou [F 2,1n; sr. J 13,12nn. 34]. Odtud ono časté nz užívání slůvka „spolu“: spoluvězeň [Ř. 16,7], spoluslužebník [Ko 1,7; 4,7; Zj 6,11], spoluměšťan [Ef 2,19], spolurytíř [F 2,25], spolunásledovník [F 3,17] a pod.

Různě lze chápat 1Tm 6,2, jak je patrné na jedné straně z překladu Kral., kteří u věřících pánů myslí na účastníky Božího dobrodiní, a tudíž věřící a milé, na druhé straně z překladu Žilkova: »Ti, kdož mají věřící pány, nesmějí se k nim chovati nevázně proto, že jsou to jejich bratři; naopak musí jim sloužití tím ochotněji, protože jen ti, kdož se chápou dobrého díla, jsou věrní a milovaní«. Zde se vztahuje obrat „věrní a milovaní“ na otroky. Hejčl překládá: »Protože jsou to věřící a miláčci [Páně], kteří se snaží konati dobro«. Podobně Fr. Koehler ve Weissově komentáři. Škrabal chápe toto místo jinak: »Protože jsou věřící a milovaní, kteří mají účast v tomto dobrodiní«, t. j. v poctivém sloužení služebníků. Podobně rozumí textu angl. revidovaný překlad.

Účastnice [1Pt 5,13]. *Účasten.

Účastník. *Účasten.

Účastnost. *Účasten.

Učednice, nč. učednice, řecky mimořádně řídké slovo *mathéttria*, žákyně, ve Sk 9,36 o Tabitě. Nejspíše je to označení křesťanky.

*Učedník.

Učedník, nč. učedník, řecky *mathétés*, hebr. *talmid* [od slovesa *lámad* = učiti se], původně učeň, jenž se u mistra učí řemeslu, ale už v klasické řečtině jde spíš o označení filosofického žáka, jenž od svého učitele-mistra přijímá duchovní podněty z osobního styku s ním ať už ve škole anebo v soukromí. Zvláště v mystériích se mluvilo o učednicích-adeptech a mistrech, kteří zasvěcovali adepty do tajemství kultu a uváděli je do styku s božstvem. U. tu namozte znamená přívržence, jenž svého mistra má v mimořádné účtě, drží se v jeho společnosti a po jeho smrti spolu s ostatními se snaží uchovat a dále pěstovat to, čemu je naučil nejen po stránce obsahové, ale i co do způsobu života mistrem doporučeného. Při tom osoba mistra stojí v popředí.

Je jistě příznačné, že ve SZ-ě se mluví o u-cích pouze na dvou místech, a to v 1Pa 25,8, kde jde o žáky chrámové hudby, a u Iz 8,16, kde prorok, jehož poselství bylo lidem zavrženo, rozhodl se svěřit je skupině svých u-ů, kteří je nejen uchovají ve svých srdcích, ale jednou je uvedou i ve skutek. Ale nejde tu o uchování nějakého prorockého učení, nýbrž o Zákon Boží, o Boží slovo, jež není vázáno na žádného člověka. Proroci sice měli služebníky, mládence [1Kr 18,43; 19,21; 2Kr 3,11; 4,12] a prorocké syny, ale to, co je poutalo dohromady, byl duch Hospodinův [sr. 1S 10,10nn; 19,20nn], nebyli to, však u-ci v tom smyslu, jak tomu rozuměli Řekové. Ve SZ-ě nebyl pěstován kult osob. Šlo v něm

[1126] Učen-Učení

o zjevení, slovo Boží, jež působí bezprostředně. Bůh sám byl Mistrem a Učitelem svého lidu, i když k tomu užíval proroků, úplně závislých na jeho zjevení.

Teprve v rabínské literatuře, vyrostlé pod silným vlivem hellenismu hlavně od doby Makabejců začíná se hojně vyskytovat výraz *talmid*. Tento výraz označuje toho, jenž se za vedení učitele, nikoli soukromě, učí Písmu a židovské náboženské tradici, aby se jednou stal rabínem. Ideálem ovšem bylo, aby všichni Židé bez rozdílu byli u-y. »Zástup, který nezná Zákona« [J 7,49], byl v pohrdání, ano až v nenávisti. Jestliže *talmid* obstál ve zkouškách a dosáhl čtyřicátého roku, stal se kandidátem ‚moudrosti‘ [*talmid chachám*], který mohl být v případě potřeby ordinován na rabína. Ale i bez ordinace byl ve velké vážnosti, protože se podílel na slávě, jež příslušela Zákonu, a mohl začít kolem sebe shromažďovat u-y. Jinak se přidržoval toho rabína, jemuž děkoval za své vyučení a pěstoval jeho způsob výkladu Zákona, v němž viděl vtělenou vůli Boží a rozřešení všech životních otázek [sr. J 5,39]. Přes rozdílné školy [na př. Hillelova a Šammaiovu] se všichni *talmidim* [žáci] považovali za u-y Mojžíšovy [J 9,28].

Na tomto pozadí porozumíme lépe nz výrazu u. Vyskytuje se pouze v evangeliích a ve Sk. Tak Mt 22,16; Mk 2,18; L 5,33 mluví o u-cích farizejských, t. j. farizejských zákoníků-učitelů, kteří kladli důraz na zákonickou praxi. Dále mluví NZ o u-cích Jana Křtitele, kteří se v značném počtu [J 4,1] sdružili kolem svého mistra a přijali od něho určité životní řady [Mt 9,14; Mk 2,18; L 5,33; 11,1; J 3,25]. Zdržovali se v jeho blízkosti i tehdy, když byl uvězněn [Mt 11,2; L 7,18] a na konec ho i pochovali [Mt 14,12; Mk 6,29n]. První z u-ů Ježíšových, a snad i pisatel evangelia Janova, patřili původně do okruhu Jana Křtitele [J 1, 35nn], a také později se setkáváme v prvotní křesťanské církvi s Janovými u-y. Jeden z nich byl Apollos, Žid z Alexandrie a pozdější spolupracovník Pavlův [Sk 18,24; 1K 1,12; 3,6] a dále skupina dvanácti Židů v Efezu [Sk 19,1nn], kteří nejspíše patřili k Janovým u-ům, pěstujícím způsob života, jak jej doporučoval jejich někdejší mistr. Podle některých rukopisů mluví Sk 9,25 o u-cích Pavlových [viz Žilkův překlad]. Na ostatních místech se mluví o u-cích Ježíšových v užším i širším slova smyslu.

V užším slova smyslu jde o ty, kteří se za života Ježíšova shromáždili kolem něho jako svého učitele a žili s ním v nejužším obecnství. Na rozdíl od u-ů rabínských, kteří sami usílovali o to, aby byli přijati do mistrova okruhu, u-ci Ježíšovi byli vesměs povolání jím samým [Mt 4,19; Mk 1,17; 2,14; 10,21; L 5,1nn; 9,59; J 1,43; 6,70; 13,18; sr. 15, 16,19]. Ti, kteří ze své vůle chtěli být u-y, byli odmítáni [Mk 5,18nn]. Za to povolával i takové, kteří podle veřejného mínění platili za hříšníky

[Mk 2,13nn, sr. L 15,1n]. Z počátku ovšem se k Ježíšovi hrnuly zástupy [Mt 12,15; L 6,17, sr. 19,37], ale v posledku to byl vždy sám Ježíš, který rozhodl o tom, kdo je jeho u-em [J 6,60-66]. Neboť tu nešlo o učení - a to je druhý podstatný rozdíl mezi u-y Ježíšovými a u-y rabínů -, ale o osobní poměr, poměr víry, který rozhodoval [J 6,69; sr. L 5,8nn; J 1, 45nn]. Jen tak lze vysvětlit okolnost, že ti, kteří byli vyzváni, aby se stali jeho u-y, ihned opustili všechno a šli za ním [Mt 4,18nn; 10, 37nn; Mk 1,16nn]. Ježíšovi u-ci, kteří v něm našli Mesiáše, pokládali se za služebníky-otroky svého mistra, kterého poslouchat jim bylo výsadou [Mk 11,1nn; 14,12nn]. Také nepovažovali své učednictví za průchodní stav, jimž by došli téže dokonalosti jako on a nezávislosti na něm, nýbrž za trvalý stav svého života [sr. Mt 23,6nn]. Jen tak si vysvětlíme okolnost, že v době mezi smrtí a zmrtnýchvstáním Ježíšovým u-ci byli tak pokleslí [L 24,19nn], protože se jim zdálo, že je konec jejich učednictví. Nebylo to učení, jež vázalo u-y Ježíšovy dohromady, nýbrž jeho osoba. Ani po zmrtnýchvstání nešlo předně o tradování jeho učení, nýbrž o svědectví, soustředěné na jeho osobu jako vtělení Božího zjevení; toto svědectví činilo z lidí u-y [Mt 28,18nn; L 24, 48; J 19,35; 21,27; Sk 1,8].

Být u-em Ježíšovým znamenalo být poslušným jeho nástrojem a spolupracovníkem [L 5,1nn.10; 10,1nn; Mt 5,13nn; 25,14nn, sr. Mt 10,5nn]. Jan to vyjadřuje tak, že u. byl vyvolen k tomu, aby nesl ovoce [J 15,16], »zůstával v jeho řeči« [J 8,31], zachovával jeho příkázání [J 14,15nn; 15,10nn], zvláště příkázání lásky [J 13,34n]. Ale být u-em znamenalo i závazek k ochotnému snášení utrpení. Musí-li trpět Mistr, budou trpět i jeho u-ci, a to nejen apoštolové [Mt 10,17nn; J 15,18nn; 16,1nn], nýbrž každý u. bez rozdílu [Mk 8, 34nn; L 14,26nn; sr. J 12,25n]. Jen tak se mohou stát jeho svědky.

Ve Sk jde vesměs [až na 9,25 a 19,1] o označení křesťanů, kteří bývají nazýváni také věřícími [Sk 2,44; 4,32], bratřimi [Sk 11,1.29; 12,17; 14,2; 21,17; 28,14 aj.], přáteli [Sk 27,3], svatými [Sk 9,13.32.41; 26,10]. Nejde tu o ty, kteří se setkali osobně s Ježíšem za jeho pozemského života [Sk 16,1, sr. 1Tm 1,2; 2Tm 1,2.5], nýbrž o ty, kteří byli získáni kázáním o Kristu [Sk 6,1; 13,52; 14,20nn; 18,23] a po vzoru palestinských křesťanů se nazývali prostě u-y. Jejich známkou bylo, že uvěřili v Ježíše jako Krista [Sk 9,26; 14,22; 18,27; sr. J 2,11; 8,31] a přijali Ducha sv. [Sk 9,17; 13,52; 19, 1nn; 21,4]. Snad jen Mnázon, označený ve Sk 21,16 jako ‚starý u.‘, by mohl být jedním z těch, kteří se setkali s Ježíšem osobně [ale sr. Sk 11,20]. *Starý.

Učen [2S 1,18; J 6,45]. *Učiti.

Učení. K výrazům, jež jsou uvedeny v hesle *Naučení [*músár*, Př 4,1.13; 23,12; *dé'a*, *da'at*, Př 22,17; *lekach*, Jb 11,4; *tóra*, Iz 42,4] nutno uvesti ještě *dábár*, /— slovo, řeč], které Kral. v Ž 119,130 překládají slovem

u., Karafiát: »Výklad slov tvých osvěcuje«. Výraz u. může tedy znamenat vyučovatelskou činnost, kázání, poučení, nauku i učením získané poznání, jež má úzký vztah k životní praxi. *Umění.

V NZ-ě jde hlavně o výrazy *didaskalia* a *didaché*. Při tom je příznačné, že tam, kde jde o u. farizeů a zákoníků nebo o u. duchů bludných a ďábelských, je řecké *didaskalia* ve množném čísle [příklady, nauky]. Mt 15,9; Mk 7,7 tím navazuje na Iz 29,13 [sr. Ko 2,22], kde je stavěna do protikladu jednotnost zjevené vůle Boží a mnohost a mnohoznačnost příkazů a nauk lidských. Podobně je tomu v 1Tm 4,1: tam, kde Bůh přestal učit, vzniká změť různých nauk a předpisů lidských. Všude jinde jde o výraz *didaskalia* v jednotném čísle. Jde při tom o nauku nebo vyučovatelskou činnost, za níž stojí vůle Boží, zjevená ve SZ-ě a vtělená v osobě a ve výkupném díle Ježíše Krista. Zvláště v t. zv. pastorálních epištolách se mnoho mluví o u., jež je v 1Tm 4,13 spojeno s ‚čítáním‘ [SZ-a] a napomínáním. Podobně ve 2Tm 3,16, kde jde rovněž o vyučování na základě Písem, jež ovšem vedou ke Kristu. Je to u., zakládající se na pravé zbožnosti, jež je v 1Tm 6,3 souběžná se zdravými slovy Kristovými; toto u. po všech stránkách činí čest Bohu-Spasiteli [Tt 2,10]. V 1Tm 1,10; 2Tm 4,3; Tt 1,9; 2,1 je toto u. označeno jako zdravé, protože pochází od Boha a vede proto ke spáse. 1Tm 4,6 mluví v původním textu o dobrém, krásném u. [kalé *didaskalia*, Kral. ‚pravé u.‘]. Snad tu ještě nejde o přesně formulované u. církve, jež by bylo možno oddělit od učitele právě tak jako nelze evangelium oddělit od apoštola, ale změněná situace v prvotní církvi, kdy místo apoštolů nastoupili učitelé a kdy církev byla ohrožována naukami, jež nestály pevně na Písmu [1Tm 1,3nn], jak je naučil chápat Ježíš [1Tm 6,3], je už v těchto výrazech patrná a nutně vedla k vytvoření formulovaného vyznání. Na vedoucích sboru bylo žádáno, aby byli »způsobní k u.« [1Tm 3,2; 2Tm 2,24]. Tt 2,7 napomíná Tita, aby v u. »ukazoval neporušenost, čestnost; tvé slovo ať je zdravé, povznesené nad každou možnost odsouzení, aby příslušník protivné strany nemohl o nás říkatí nic špatného a musil zahanbeně umlknout« [Žilkův překlad]. V 1Tm 5,17 se činí rozdíl mezi slovem a u-m, mezi zvěstným kázáním a vyučováním. Zdá se tedy, že u. na tomto místě bylo chápáno spíš jako návod k praktickému křesťanskému způsobu života a pod. [sr. 2Tm 3,10; 1Tm 6,1] než jako katechismový a dogmatický souhrn křesťanské věrouky. Pastorální epištolý však nesporně ukazují k pozdějšímu vývoji, který proměnil apoštolskou zvěst v předávání pravověrné nauky, přesně formulované ve vyznání a dogmatu [sr. Ju 3].

Velmi nesnadný je výklad Ef 4,14, jak ostatně ukazují už různé překlady. Žilka tlumočí: »Abychom nezůstali lidmi nedospělými, kteří bývají strhováni a zmítáni každým větrem u. v lidské chytrosti, v obratnosti k úkladům

bludů«. Hejčl: »Abychom už nebyli jako nedospělé děti, které se nechají každým větrem u., majícího svůj původ v lidském podvodu a vychytralosti, zmítati a hnáti do služeb bludu«. Škrabal: »Abychom již nebyli jako děti, kterými pohazuje a zmítá vítr leccakého učení, v kterém lidská chytrost a prohnálost nastražuje blud«. Právě proto dal Bůh církvi apoštoly, proroky, evangelisty, pastýře a učitele, aby věřící nebyli podobní vrtkavým dětem, které se dají strhnout kýmkoli, kdo obratně vystupuje s neoprávněným nárokem, že přináší u., jež vyjadřuje spasitelnou vůli Boží a odpovídá jejímu měřítku [sr. Sk 20,29n; Ř 15,4].

Řecké *didaché* [= poučování, vyučování, vyučovatelská činnost] označuje především nikoli nauku ať už ve smyslu dogmatickém nebo ethickém, nýbrž spíše souhrn vyučovatelské činnosti a způsob, jakým byla zvěst o vůli Boží předávána, při čemž bývá u Ježíše často vyzdvihován otfesný účinek tohoto způsobu u. [Mt 7,28; 22,33; Mk 1,22.27; 4,2; 11,18; 12,38; J 18,19], jehož původ je v Bohu [J 7,16n]. Mluví-li se u Mt 16,12 o u. farizeů a zákoníků, myslí se na celou jejich vyučovatelskou činnost i na její způsob; podobně Sk 2,42 o u. apoštolů [sr. 5,28; 17,19; Ř 6,17; 16,17]. 1K 14,6.26 činí rozdíl mezi zjevením, jež podávalo tajemství posledních dnů, ‚uměním‘ [= poznáním], jež označovalo všeobecnou znalost Božího světa, proroctvím, jež spočívalo ve slovech napomenutí a povzbuzení, promlouvaných ve vytržení ducha, písní, ‚jazykem‘ [*Jazyk, 4], výkladem [tlumočením ‚jazyka‘], a u-m, jež bylo výkladem biblických textů sz-ích, zvláště zaslíbení [viz J. B. Souček, Výklad 1K, str. 147n]. »U. Kristovo« ve 2J, 9n [sr. Sk 13,12] znamená způsob, jak byl Kristus zvěstován; u. Balámovo [Zj 2,14], u. Mikulášenců [Zj 2,15], u. Jezábel [Zj 2,20.24] jest označením vyučovatelské činnosti Baláma, Mikulášenců a Jezábel. Na vyučovatelskou činnost, spočívající ve výkladu sz-ích textů, se myslí také v 2Tm 4,2; Tt 1,9. Poněkud jiný smysl má výraz *didaché* v Žd 6,2; 13,9, kde jde o pevně formulovanou nauku o omývání [Kral. »křtech«] a o rozmanité cizí nauky, odchylující se od ústředního poselství o Kristu.

Řecké *paradosis*, jež je ve 2Te 2,15 přeloženo výrazem »u. vydané«, v 2Te 3,6 »naučení vydané«, v 1K 11,2 »ustanovení, jakž jsem vám vydal«, označuje křesťanskou tradici, jak byla vytvořena kázáním evangelia [sr. 1K 15,2n], mající původ v Kristu [1K 15,3, sr. 11,23]. Jinou tradici Pavel neuznával [Ko 2,8]. *Ustanovení. *Vydati.

V 1K 13,8 je výrazem u. přeloženo řecké *gnósis* [po př. množné číslo *gnóseis*] ve smyslu dar [charisma] známosti, poznání Božího tajemství a všech důsledků Boží pravdy [sr. v. 2, kde je totéž slovo přeloženo výrazem *umění. Sr. 1K 8,1-3].

*Učitel. *Učiti.

[1128] Učený-Účinnost

Učený [v písmě] Sk 18,24 = silný, mocný v Písmech, znalec Písma; v 1K 1,20 je slovem »u.« přeložen řecký výraz pro zákoníky, písmaře.

Učíci (se). *Učiti se.

Učinek, stč. = skutek, dílo, výtvar [Iz 29,16; Ab 2,18]. Hrozný překládá Jb 40,14: »On jest první z díla Božího, jeho učitel skýtá jeho meč«. LXX má: »On jest první z díla Božího, jest učiněn pánem nad svými druhy«.

Učiněn, učiněný, učiniti. Kral. tak překládají mnoho hebr. výrazů, jež označují rozmanitou činnost, mající výsledky v hotovém díle anebo působící nějaký stav nebo vztah. Praví-li se v Dt 27,9 »Učiněn jsi lidem Hospodina Boha svého« nebo v Ž 118,22 [sr. Mt 21,42; Mk 12,10; Sk 4,11; 1Pt 2,7] »Učiněn jsi v hlavu úhelní«, znamená to: »Stal ses lidem«, »Stal ses hlavou úhelní«, při čemž v pozadí je činnost Boží [hebr. *hájál*]. Tato činnost je označována i slovesem *súm, sím* [= zaříditi, zříditi, způsobiti; ustanoviti, postaviti], na př. o lidu izraelském, který měl být zřízen ve veliký národ [Gn 46,3; sr. 48,20], o mocných činech, které způsobil Bůh v Egyptě [Ex 10,2] nebo o uzpůsobení člověka k vidění, slyšení a mluvení [Ex 4,11; sr. Ž 94,9, kde je užito slovesa *náta* = zasaditi, vštípi]. V Ž 74,16 je sloveso *kún* = státi přímo; vzpřímiti, upevniti, připraviti. O tvůrčí činnosti Boží, jež vyvolává nové věci, je užito slovesa *bára'* [= *stvořiti] v Nu 16,30. Pro obraty »u-i zase« [Ex 4,7; 2Kr 5,14], »u-i cestu« = navršiti cestu [Jb 19,12], »u-i smlouvu« [Gn 6,18; Ž 50,5], »u-i dobře« [Ex 1,20], »u-i slib« [Nu 21,2; Dt 12,11 aj.], »u-i bolest« [Pl 1,12] a pod. má hebrejščina speciální výrazy. [Sr. v nové Bibl. konkordanci prof. Biče a Součka heslo »Ciniti«.]

Nejčastěji ovšem jde o hebr. *ásá* [= udělati, zhotoviti, jednat, způsobiti], jež se vztahuje na činnost lidskou i Boží. O tvůrčí činnosti Boží na př. Gn 1,7.16.26; 2,18; 3,1; 5,1; 6,6; Jb 10,9; 33,4; Ž 33,6; 100,3; 119,73; Iz 37,26; o stvoření života lidského, Jr 38,16 [sr. Ž 139,15] i »dchnutí« [Iz 57,16]; o Božím díle při vládě nad světem a jeho lidem [Ž 109,27; 118,24; 126,3; Mal 3,17]; o přípravě velkých osobností, jež jsou nástroji v ruce Boží [1S 12,6]; o přetvoření lidu ve veliký národ [Gn 12,2] a poslušný lid [Ez 36,27]; o skutcích a rozkazech Božích, jež jsou vykonány [Kral. »učiněný«] v pravdě a přímosti [Ž 111,8]; o vyplnění Božích zaslíbení [Iz 42,16; Ž 52,11], o uskutečnění Božích trestů [Pl 1,21; Ez 5,9; 7,27; Za 1,6, sr. Ž 22,32]. Přísežná formule »Toto učiní tobě Bůh a toto přidej« [1S 3,17], »Toto ať mi učiní Bůh a toto přidá« [2S 3,35, sr. 1Kr 19,2] byla patrně provázena symbolickým gestem, jež naznačovalo, co má Bůh krivo-přísežníku učinit a co přidat. *Přísaha.

O jednání člověka a o tom, co toto jednání způsobilo, natopilo a napáchalo [Gn 3,13n; 12,18; 20,9; 34,7; 39,9; Lv 20,13; Joz 7,15.19n; 1S 13,111; 15,19; 2S 12,5.21; Ž 56,12;

Jr 5,31; 41,11 a j.]. Ve smyslu uposlechnouti, splnění rozkazy, přikázání [Gn 6,22; 41,55; Ex 24,3; Nu 32,31; 1Kr 17,13; Ezd 10,12; Př 6,3 a j.]. Ž 77,11 překládá Zeman: »I říkám si: To je má nemoc [= chorobná představa], že se změnila pravice Nejvyššího«.

Ostatní místa ve SZ-ě, kde je užito slov učiněn, učiniti, jsou pochopitelná ze souvislosti.

V NZ-ě jde o překlad mnoha, asi 15 různých řeckých výrazů, z nichž některé mají speciální význam, na př. vykonati dobrý skutek, čin [Mt 26,10], vyhověti [L 7,4], zaplatiti útraty, zapraviti *náklad [Sk 21,24], předem připravit [Sk 26,16], uschopniti, uzpůsobiti [u-i hodné. 2K 3,6; Ko 1,12], upevniti, utvrditi [Kral. »u-i způsobné«, Žd 13,21], octnouti se v rozporu se sebou, v sobě se rozdvojit [Kral. »u-i rozdíl mezi sebou«, Jk 2,4], činiti zlo, uškoditi [1Pt 3,13] a pod. V řečtině je pokaždé užito jiného slovesa.

Nejčastěji je tak překládáno sloveso *poiein* [= dělati, udělati, vykonati]. »U-i svatbu« = vystrojiti svatbu [Mt 22,2], »u-i novověrce« = získati nového věřícího [Mt 23,15], »u-i milosrdenství« — prokázati milosrdenství [L 1,72], »u-i hody« = připravit hostinu [L 5,29], »u-i večerí« = pořádati večerí [L 14,16], »u-i oboje jedno« = sjednotiti, spojití v jedno obě strany [Ef 2,14]. Hejčl překládá Žd 12,27: »Právě to ještě jednou« naznačuje, že to, čím lze otřásti, bude proměněno, poněvadž bylo stvořeno. Tak má zůstatí to, čím nelze otřásti.« O Boží [Kristově] spasitelné tvůrčí činnosti se užívá často slovesa *poiein* [L 11,40; J 4,46; 14,13; Sk 7,50; Ko 1,12; Žd 1,2]. Ukřížovaného a zmrtvýchvstalého Ježíše učinil Bůh Pánem a Kristem [Sk 2,36; sr. Ž 110,1; Mk 12,36; Sk 13,33]. Pokud chodil v těle na této zemi, jevil se jako »prorok mocný v slovu i v skutku« [Sk 24,19; sr. 7,16.39; 13,33; Mk 6,4]. Teprve zmrtvýchvstáním prokázán byl Synem Božím s mocí [Ř 1,4].

Řecké *ginesthai* znamená státi se [Kral. »Když bude učiněn« u Mt 23,15 = když se jím stane; 1K 1,30; 9,20.22; 15,45; Žd 6,20; 7,22; 11,7. Na př. státi se soudcem, Jk 2,4; státi se pro nás kletbou, t. j. podrobiti se kletbě, Ga 3,13], býti ustanoven [Mk 2,27], povstati [J 1,3.10], býti vytvořen, stvořen, ustaven [Žd 11,3]. Ga 4,4 překládají Žilka i Škrabal: »Poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, narozeného pod zákonem« [sr. Ř. 1,3, kde je užito téhož slovesa]. Za všemi těmito výrazy [až na Mt 23,15; Jk 2,4] stojí Boží tvůrčí, spasitelná činnost, jež umožňovala i Pavlovi, aby se stal Židům jako Žid, mdlým jako mdlý a všechněm všecko [1K 9,20.22].

Učiněný. *Učiněn.

Učinitel, stč. = kdo učinil něco, původce, formovatel. O výrobcích model Ab 2,1.8. Jinak o Bohu [Př 14,3; 17,5; 22,2; Iz 17,7; 22,11; 29,16; 54,5; Oz 8,14], který jako hrnčíř formuje člověka [Iz 64,8].

Učiniti. *Učiněn.

Účinnost, účinný. Stč. výrazy, jež označu-

jí jednak dobrotu, štědrost, laskavost, dobročinnost [Př 20,6; Žd 13,16], jednak toho, jenž je štědrý, laskavý [Př 11,17]. 1Te 5,15 překládá Hejčl: »Vždycky usilujte o to, co je dobré pro vás vespolek i pro všechny«.

Učištěný, stě. = očištěný, o víně: zbavený kalu [Iz 25,6].

Učitel. *Vychovávati. *Učiti. V kral. SZ-ě jde nejčastěji o překlad tvarů hebr. slovesa *j-r-h* — ukazovati, řídit, učiti [2Pa 15,3; Jb 36,22; Př 5,13; Iz 30,20; Ab 2,18], jednou o tvar slovesa *l-j-s* = vykládati, tlumočiti [Iz 43,27], jednou o tvar slovesa *s-v-h* [= dávatí rozkazy, předpisy, Iz 55,4], dvakrát o tvar slovesa *ch-k-k* = dávatí zákony [zákonodárce, Ž 60,9; 108,9], jednou o tvar slovesa *l-m-d* = *učiti [Ž 119,99]. U Ezd 7,21 jde o aramejské podstatné jméno *sáfar* = písař [sr. Ezd 4,8n]. Totéž slovo je přeloženo u Ezd 7,12 výrazem „umělý [v zákoně]“. U Neh 8,1.4 jde o hebrejský výraz *sófér* = muž knihy, písař [Ž 45,2], nz zákoník, ten, který se vyzná v Písmech [sr. Ezd 7,6].

V nejstarších dobách prvními u-i byli také u Izraelců rodiče, od šestého roku zvláště otec, který uváděl syny nejen do svého řemesla a povolání, ale především do náboženských zvyklostí. Neboť každé řemeslo a každé povolání bylo odvoзовáno z učitelské činnosti Boží [sr. Iz 28,23nn] a jejich úspěšnost závisela na správném poměru k Bohu. Otec vyučoval tak, že vypravoval o velkých skutcích Božích v minulosti, zvláště v souvislosti s výročními náboženskými slavnostmi [Ex 10,2; 12,26n; 13,8.14; Dt 4,9; 6,7.20-25 a j.], matka pak uváděla prakticky do plnění základních požadavků mravně-náboženských [úcta k rodičům, starším a pod. Sr. Ex 20,12; 21,15.17; Př 1,8; 6,20.23; 19,26; 20,20; 31,1-9, a také 2Tm 1,5]. V zámožnějších rodinách mívali i domácí učitele. Syny královské vychovávali někdy i proroci. Základní metodou vyučovací bylo ústní opakování, až se nábožensko-mravní zásady nsmazatelně vtiskly v paměť a srdce a staly se součástí celé bytosti. Začínalo se opakováním známého »Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, Hospodin jeden jest« [Dt 6,4, t. zv. *š'ma'el*], pak některými vybranými příslovími a ovšem i zpěvy, jimiž byla doprovázena veřejná bohoslužba. Bylo to tedy vyučování sluchem. Ze

Assyrský učitel a žáci. Reliéf z Ninive.

Učištěný-Učitel [1129]

Sd 8,14, kde náhodně chycený „mladík“ uměl sepsat jména knížat sochotských, jež si Gedeon přečetl, se soudívá na všeobecnou znalost čtení a psaní u Izraelců. Pravděpodobně však jde o mládence kněžského a také u Gedeona nutno mít na zřeteli jeho zvláštní poslání! Zvláště ti, kteří byli ve vztahu ke svatyni, musili ovládat čtení i psaní. Důležitým mezníkem tu bylo nalezení knihy Zákona r. 622 př. Kr. [2Kr 22n]. Čtení a psaní vyučovali původně nejspíše jen kněží. Od doby Ezdrášovy se Izraelci i v širokých vrstvách stali „lidem knihy“. Lid se totiž zavázal přijmouti „knihu Zákona Mojžíšova“ za normu svého života po všech jeho stránkách. Není divu, že Písma sloužila také za slabikář. Kdo neuměl číst, nebyl pokládán za pravého Izraelce [sr. 2Tm 3,15]. Každý dospělý Izraelce směl později předčítati v synagoze oddíl z posvátných knih [L 4,16n]. Zřejmě tedy bylo čtenářské umění značně rozšířeno [sr. Sk 15,21]. Ezdráš je nazýván u-em [zákoníkem, Neh 8,1.4.13]. Zdá se, že také všechna sobotní shromáždění měla za úkol vyučovati ve znalostech Zákona. Odtud pochází jméno „škola“ pro synagogu. Vedle toho snad zákoníci učili i na křižovatkách městských ulic a v branách [Př 1,20n]. Od dob Makkabejců byli zákoníci učitelé lidu.

Knihy Př mluví o jiných u-ích [Př 5,13]. Byli to zbožní lidé, naplnění „moudrostí“, kterou se snažili vštípit mladým. Svě žáky nazývali syny [Př 1,8; 2,1; 3,1; 4,1 a j.], své učení „řeči [slovy] moudrých“ [Př 1,6; 22,17; Kaz 9,17; 12,11]. Zdá se, že byli sdružení právě tak jako později zákoníci v jakési cechy, ale vzájemný poměr těchto cechů není nám zatím dost jasný. V době Jezusa ben Siracha [kolem 180-170 př. Kr.] obě instituce nejspíše splynuly. Kniha Př [*Přísloví] nám ukazuje na zásady a metodu vyučovací těchto „moudrých“. Základem všeho vyučování bylo přesvědčení, že »bázeň Hospodina je počátek [t. j. podstata, základ] umění« [Př 1,7], že prvními u-li jsou otec a matka [Př 1,8; 4,1—4; 6,20; 30,17], že metla je užitečným prostředkem výchovy [Př 13,24; 22,15; 23,13n; 29,15.17], ačkoli rozumnému stačí jedno domluvení [Př 17,10] a *bláznů nepomůže ani nejprísnější trestání [Př 27,22]. Podobným duchem je naplněna i kniha »Ecclesiasticus aneb Moudrost Jezusa, syna Sirachova« [*Apokryfy], ačkoli už prozrazuje vlivy řeckého ducha. Podle 1Mak 1,15; 2Mak 4,9.12 bylo zřízeno v Jerusalemě před povstáním Makkabejců jakési gymnasium podle řeckého vzoru k velikému zármutku zbožných Izraelců. Ale po vítězství Makkabejců byla tato škola zrušena. To však vedlo ke zřízení povinných škol po celé zemi, aby bylo čeleno řeckému vlivu. Židovská tradice mluví o tom, že první pokus o to se stal za vedení proslulého zákoníka Šimona ben-Šetacha, bratra královny Alexandry [vládla od r. 76-69 př. Kr. *Makkabejští], ale teprve - podle babylonského tal-

[1130] Učítí

mudu — Jozue ben-Gamla [Gamaliel], velekněz od r. 63-65 po Kr., dokonale zorganizoval obecné školství v každé větší obci s povinnou návštěvou dětí od šestého až sedmého roku. Tyto školy ovšem úzce souvisely se synagogami. Při učení žáci seděli obvykle na zemi u nohou učitele, jenž seděl na nízkém stupínku [L 2,46; Sk 22,3; sr. L 10,39]. Ve výjimečných případech u. nebo žáci stáli [Sk 13,16; Mt 13,2].

V době Ježíšově možno rozeznávat tři druhy u-ů: u. obecné školy [hebr. *chazzán*], zákoník, jenž učil na vyšší škole [*bét ha-midrás* = dům studia, výkladu], připravující budoucí znalce Zákona, a konečně „mudřec“, který se snad lišil od zákoníka pouze tím, že nebyl vázán každodenní učitelskou povinností [sr. Mt 23,34]. Všichni dohromady tvořili cech „u-ů zákona“ [L 5,17]. Učilo se metodou globální. Žáci se nejprve pokoušeli překreslovat celá slova, když se jakž takž naučili kreslit písmenka, nejprve na střeptiny hrnců, potom na destičky, potažené voskem [L 1,63] a po dokonalém vyučení teprve na papyrus. Nejznámější z vyšších škol v Jerusalemě byly t. zv. škola Hillelova a Šammaiova. Vnuk Hillelův Gamaliel byl učitelem Saula z Tarsu [Sk 22,3]. Učební metoda byla otázková. Užívalo se hojně podobenství, obrazů, jinotajů, vypravování a pod. Snad i vyšší školy měly několik stupňů [*Bét séfer* a *bét talmúd* v Jerusalemě]. V nich byl vykládán Zákon a jeho praktické užití ve všech okolnostech života. Tak povstala t. zv. *mišná* [hebr. *šáná* = opakovat; učít], jež vykládala těžší místa Písma. Měla šest oddílů, nadepsaných takto: 1. Seménka. 2. Svátky. 3. Ženy. 4. Právo. 5. Svaté. 6. Očišťování. K mišně byl pořízen výklad a rozmnožen o nové části, čímž byl dán základ k *talmudu* [= učení].

U-é byli ve velké vážnosti, což naznačuje už způsob, jakým byli oslovení [*Rabbi]. Byli považováni za ukazovatele cesty Boží podle Božího zákona. Měli učit zdarma, ale je těžko představitelné, že by na př. u-é obecných škol nepřijímali žádné odměny [sr. 1K 9,3-18]. Zvykem bylo, aby u. měl nějaké řemeslo, jež by mu poskytlo nutnou obživu [sr. Sk 18,3].

To, co bylo řečeno, vztahovalo se na muže. Ženě nebylo dovoleno *učítí. Rovněž neženatý u. nesměl vyučovat ve školách. O vzdělání dívek se musela postarat rodina.

V NZ-ě jde především o překlad řeckého *didaskalos* [= učitel], jež se vyskytuje 58krát. Ale Kral. toto slovo překládají většinou výrazem *mistr nebo i *doktor [L 2,46]. Jde vesměs o ty, kteří na základě Zákona ukazují na cestu Boží, ať už jde o Jana Křtitele [L 3,12] nebo o u-e, sedící v chrámě [L 2,46] nebo o skupinu falešných u-ů [2Tm 4,3, sr. 2Pt 2,1, kde je užito řeckého *pseudodidaskalos* — lživý, nepravý u.] nebo o samého Ježíše. Rozdíl mezi židovskými u-i a Ježíšem jako u-em je popsán v heslech *Mistr a *Učítí. Na třech místech jde o překlad

nomodidaskalos [= učitel Zákona, L 5,17; Sk 5,34, sr. 22,3; 1Tm 1,7]. Jinde jde o překlad řeckého *grammateus* [= písař, tajemník, písař Sk 19,35], jímž bývají označeni znalci Mojžíšova Zákona, rabíni, ordinovaní theologové [Mt 2,4]. Kral. tento výraz překládají obvykle slovem *zákoník.

O křesťanských u-ích je užito tohoto posledního výrazu u Mt 13,52 [sr. 5,19; 16,19; 18,18; 23,34], častěji však *didaskalos*. V 1K 12,28n [sr. R 12,7] stojí u-é za apoštoly a proroky jako nositelé zvláštního úkolu ve sboru [sr. Ef 4,11, kde jsou u-é až na čtvrtém místě za apoštoly, proroky, evangelisty a pastýři. Sr. také Sk 13,1], jenž asi pozůstával v jasném odvození důsledků zvěsti apoštolů [po případě evangelistů] pro křesťanskou životní praxi. Nejde tedy patrně o hodnostní pořadí funkcionářů církve [apoštolé, proroci, u-é atd.], nýbrž o pořadí věcné: nejdříve musilo být kázáno evangelium a tím probuzena víra, aby na takto získaném základě mohl být budován křesťanský život. U-é tedy měli v křesťanské církvi tentýž úkol, jako „mudří“ ve SZ-ě. Jinou stránkou učitelského úkolu bylo uchovávání podání o Ježíši Kristu i prvotních formulací apoštolské zvěsti. Patřil k tomu i christologický výklad SZ-a. Někdy ovšem musel apoštol a kazatel vykonávat i úkol u-e [1Tm 2,7; 2Tm 1,11]. *Učítí.

Učítí, vyučovatí, poučovatí, ať už jde o sdělování praktických dovedností a uvádění do nich anebo o sdělování theoretických vědomostí častým opakováním. Předpokladem této činnosti je jednak chápavost, úsudek, důvtip a ochota toho, jenž má být učen, a autoritativní odborná znalost učícího. Hebrejšina má pro učení pět sloves: kořen *š-n-n* [= naostřiti, nabrousiti, na př. meč, Dt 32,41, jazyk Ž 64,4; v určitém tvaru = důrazně nakázati, vstřípiti v mysl, Dt 6,7], *járá* [= položit základy, založit Jb 38,6; v určitém tvaru vztyčiti ruku, ukázati Ex 15,25; Př 6,13, přeneseně učiti, dáti informaci Ex 35,34; Dt 33,10; 2Pa 6,27; Jb 6,24; 27,11; Ž 27,11; Iz 2,3; 9,15], *bin* [= rozeznati, rozlišiti, oddělovati, a tedy porozuměti, Ž 139,2; v určitém tvaru u., vyučovatí, Neh 8,7-9, posloužit k srozumění Jb 6,24], *sákal* [= dívati se, patřiti, pozorovati; v určitém tvaru vyučovatí, Neh 9,20; Ž 32,8; Př 21,12; Dn 9,22; 11,33,35; 12,3, sr. Př 16,23], nejčastěji však tvar slovesa *lámad* [= popichovati, poháněti; kárati, držeti v kázní, přivykatí, učiti se Iz 2,4; Jr 10,2; v určitém tvaru u., přivykatí někomu něčemu, 2Pa 17,7; Jb 21,22; Ž 18,35; 60,1; 94,12; 143,10; Iz 40,14; Jr 2,33; 9,5; 13,21 a j.]. Z uvedených citátů je patrné, že rozsah vyučovatelské činnosti je značný. V Ex 35,34 jde o učení uměleckému řemeslu, potřebnému při stavbě chrámu, v Dt 31,19,22 o nacvičení písně; Iz 2,4; Ž 18,35; 144,1 a j. mluví o učení boji [sr. 2S 22,35], Iz 9,15 o učení *lži [sr. Jr 9,5], Jr 10,2 o učení se cestě pohanů [sr. Jr 2,33]. Ale SZ mluví převážně o učení tam, kde jde o vůli Boží a její projevy a uskutečnění v Zá-

koně, v příkázáních a Božích cestách. Skladatel Ž 71,17 s povděkem vyznává, že ho Bůh učil od mladosti [sr. Jr 32,33]. Podle Ž 94,10 Bůh sám učí *umění, podle 2Pa 6,27 u-í „cestě výborné“ [sr. Ž 25,4; 27,11; 32,8; Př 21,12; Iz 2,3; 48,17], podle Ž 94,12; 143,10 vyučuje ze svého Zákona činiti svou vůli, ale sám nepotřebuje, aby ho někdo učil [Jb 21,22; Iz 40,14]. Bůh u-í ustanovením a soudům [Dt 4,1], předkládá svá slova, z nichž by se lid učil bázni před ním [Dt 4,10]. Nesnadno pochopitelný je smysl Jb 33,16. Jedni to chápou tak, že Bůh potvrzuje to, čemu lidi naučil, druzí se domnívají, že je tak označeno soukromé Boží vyučování: »Vyučuje je soukromě« [Fürst]. Jiní mají za to, že je obraz vzat ze zvyku zapečetiti knižní svitek, když byl dopsán: »Své vyučování také ukončí«. Bůh se od model liší právě tím, že učí [Ab 2,19]. Cílem učení je Zákon Boží a jeho zachování i tenkrát, jde-li o prostřednictví Božího dobrého Ducha [Neh 9,20] nebo o lidské prostředníky, ať Mojžíše [Ex 24,12; Dt 4,1.5.14] nebo otce [Dt 11,19] nebo zbožného věřícího [Ezd 7,10; Ž 51,15], kněze [Lv 10,11; 2Kr 17,28], knížata nebo levity, kteří chodili po zemi, »majíce s sebou knihu zákona Hospodinova« [2Pa 17,7m], anebo i soudce a rádce [Ezd 7,25]. Při tom však charakteristikou sz vyučování není jen osvětlení rozumu, nýbrž usměrnění vůle. Zvláště sloveso *lámad* označuje nárok na celého člověka. U. znamená postavit na Boží cesty, přísahati nikoli skrze Bále, nýbrž skrze Boha [Jr 12,16]. Právě vůle Boží, vtělená v Zákon a jeho ustanovení, měla se učením stát ženoucí silou v životě člověka. Odtud častá napomenutí o vyučování, připomínání, opakování Zákona [Dt 4,9; 6,7.20; 11,19]. Nejde o rozvoj přirozených a vrozených vloh v člověku, nýbrž o zahrnutí celé bytosti lidské do vůle Boží a vůli Boží. Vůle Boží, jež je známa, musí být přisvojena a provedena. To je smysl sz pojmu *l-m-d*. Jinými slovy: u. ve SZ-ě znamená nábožensky vychovávat, můžeme-li užití tohoto výrazu, ať už jde o činnost Boží nebo Božích pověřenců. Cremer-Kögel připomíná, že prorocká zvěst, poselství spásy nikdy nebyly předmětem učení; předmětem vyučovatelské činnosti byla příkázání, ustanovení, Zákon, moudrost a pod. Prorocká zvěst patří do jiné oblasti než vyučování [*Kázati]. Jednou ovšem přijde čas, kdy Zákon Boží bude přímo napsán na srdci Božího lidu, takže všichni budou znát Hospodina a nikdo nikoho nebude muset učit [Jr 31,33n]. Zatím však je třeba, aby strážní lidu Božího provozovali učitelskou činnost. Nejhorší výtkou Boží je, že strážní »neumějí u., všichni k cestám svým patří« a »učí ze mzdy« [Iz 56,11; Mi 3,11].

O tom, jak se v době sz učilo, viz hesla *Učitel, *Vychovávatí.

Řecké *didaskein* [= učiti] se v NZ vyskytuje převážně v evangeliích a v první polovině Sk, kdežto v listech Pavlových pouze desetkrát. To naznačuje, že učení, poučování označovalo obzvláště činnost Ježíšovu a prvních apoštolů

mezi Židy, kdežto činnost mezi pohany byla nazývána jinými výrazy [*Evangelista. *Kázání, kázati]. Ježíšova činnost v Galileji je u Mt 4,23 shrnuta ve větu, že učil v „shromážděních“ a kázal evangelium království a uzdravoval, při čemž „shromáždění“ = synagogy [sr. Mt 13,54; Mk 1,21; L 4,15; J 18,20]. Podobně u Mt 9,35; 11,1 se činí rozdíl mezi učením a kázáním. Podle L 4,16nn si při učení počínal Ježíš tak jako tehdejší židovští učitelé, ať už šlo o ulice [L 13,26], školu [J 6,59] nebo o chrám [J 7,14.28; 8,20; 18,20], kde nejspíše byla také zvláštní synagoga pro tyto účely. Po přečtení oddílu Písma, při čemž se stálo, se Ježíš posadil [sr. Mt 5,1; Mk 9,35; L 5,3; J 8,2] tak, jak to dělali jiní učitelé, a navázal na přečtený oddíl [sr. Mt 5,21nn; 15,3nn; 22,37nn, kde všude jde o navázání na Zákon nebo o jeho výklad]. Při tom však se nikdy nespokojil s pouhou exegesí daného oddílu, nýbrž vždy vyzýval k rozhodnutí pro anebo proti vůli Boží. Od zákoníků se lišil v této své činnosti tím, že učil „jako moc maje“ [Mt 7,29], t. j. jako Syn, který autoritativně, bez ohledu na tradici, vykládal vůli Boží, obsaženou v Zákoně a Prorocích. Zákon a Proroci mu svědčili o jeho synovství [mesiášství]. Proto se posluchači „převelmi divili“ nad jeho výkladem [Mt 7,28; 13,53], t. j. byli uchvázeni přítomností Boží v Kristu, jenž si činil nárok na celého člověka, jeho rozum, cit a zvláště vůli. Když Ježíš učil, stavěl posluchače bezprostředně před vůli Boží. Nebyla to novost učení, jež uchvacovala, ale božská autorita Učitelova [*Mistr]. Snad by se to dalo vyjádřiti tak, že se Ježíš svým učením obracel na viru člověka a také ji vyvolával. Nešlo při tom o rozumové přitakání, nýbrž o zmocnění celé bytosti, jež byla formována sebedrobením Kristu.

Tento rys je patrný zvláště v janovském okruhu. Ježíš praví u J 8,28, že sám od sebe nic nečiní, ale jakž jej naučil Otec, tak mluví. Nejde tu jen o bezprostřední vnuknutí Boží, o Boží zjevení, nýbrž o naprosté zformování Ježíšovy vůle vůli Otcovou, o totožnost vůle Otcovy a Ježíšovy. Jan to jindy vyjadřuje obratem: »Kterýž mne poslal« [J 8,26.29]. Podobný význam má zaslíbení, že Duch sv. naučí učedníky všemu, co Ježíš jim mluvil [J 14,26], t. j. přeformuje je podle vůle Ježíšovy, aby byli s to pokračovati v jeho díle. Proto věřící, kteří jsou posláni jako byl poslán Ježíš, nepotřebují, aby je kdo učil. Mají *pomazání od Svatého, t. j. Ducha sv. [1J 2,20.27], kterého přijali od Krista a jenž je přeformoval, takže se nepotřebují dát svěst ani učením Balámovým ani Jezabeliným [Zj 2,14.20], zůstanou-li „v Kristu“.

Odtud lépe pochopíme výzvu zmrtvých-vstalého Krista k učedníkům, aby »učili všechny národy...učíce je zachovávatí všecko, co jim přikázal« [Mt 28,20]. Učedníci ovšem učili už za pozemského života Ježíšova [Mk 6,30].

[1132] Učítí se - naučítí se

Zdá se, že obsahem tohoto učení byla jednak výzva k pokání, jednak k přijetí evangelia [sr. Mk 1,15] a tím i k přijetí svrchovaného nároku Ježíšova. Kral. u Mt 28,20 překládají výrazem u. dvě různá řecká slovesa: *matheteuein* [= získávat za učedníky] a *didaskein* [viz Žilkův překlad!]. Snad nevědomky tak vystihli obsah učitelské činnosti učedníků Ježíšových po jeho zmrtvýchvstání: u. znamenalo získat za učedníka Ježíšova. Při tom učení bylo oznamováno všeho, co Ježíš přikázal, a to tak, že vedlo k pokání a zachovávaní Ježíšových přikázání. Toto rozhodnutí vůle bylo vyjádřeno přijetím křtu, jenž byl předpokladem učednictví. Bylo to učení ‚ve jménu Ježíšovu‘ [Sk 4,18; 5,28]; k tomuto učení se potom přiřadilo zvěstování moci Kristova vzkříšení [Sk 4,2, sr. 5,42; 15,35] a odpuštění hříchů [Sk 5,31; 20,21], tedy kázání a zvěstování evangelia.

Že tato učitelská činnost dostala mezi Židy často formu důkazu Ježíšova mesiášství z Písem, je nasnadě. Tak jest rozuměti obratu ve Sk 28,31: »Učil těm věcem, kteréž jsou o Pánu Ježíši Kristu«, t. j. dokládal z Písem, že Ježíš je Kristem, a to tak, že nutil k rozhodnutí víry. I zde je činěn rozdíl mezi kázáním o království Božím a učením. Podobně jest rozuměti Sk 18,25, které Škrabal překládá: »Učil zevrubně o Ježíšovi«, t. j. dokládal z Písem, že Ježíš jest Kristus.

Na půdě pohanské ovšem toto dokládání z Písem nemělo smyslu, neboť pohané nevěděli nic o Písmu a důkazy mesiášství Ježíšova na základě Zákona a Proroků by nebyly přesvědčivé. Proto ve starších Pavlových epistolách se velmi málo mluví o učení až na ta místa, kde šlo o vyzbrojení věřících proti útokům se strany židovstva, tedy tam, kde křesťanské sbory vyrostly z bývalých členů synagogy a ve styku s ní [sr. Ef 4,21; Ko 2,7; 2Te 2,15 a ovšem Ga]. Na této půdě bylo všeliké Písmo užitečné k učení, trestání, napominání a k správě [2Tm 3,16; sr. 1Tm 4,13]. Nesmíme však zapominati, že Pavel svou etiku staví nikoli na Zákoně, nýbrž na lásce [sr. Ga 5,14], vtělené v kříži Kristově [sr. F 2,1nn]. Sloveso u. má u Pavla převážně smysl prakticko-ethický, t. j. jde v něm o označení návodu k utváření života podle evangelia [Ko 1,28; 3,16] a k budování církve [R 12,7]. Učení souvisí s napomináním [1Tm 4,11; 6,2; 2Tm 2,2]. V 1Tm 2,12 je tato činnost ženám ve shromáždění církve zakázána [sr. 1K 14,34n], nejspíše ze zvláštních místních důvodů, jež nám dnes nejsou dost průhledné, a snad i z ohledu na běžnou praxi v židovstvu [*Učitel]. Tt 1,10n se praví, že zvláště těm, »kteříž jsou z obrízky«, t. j. bývalým Židům, nutno zabránit v učení, protože na základě falešného výkladu Písem převracejí pro hanebný zisk celé rodiny nenáležitým učením. I zde jde o prakticko-ethické pokyny. Je vidět, že to, co bylo dříve povinností všech údů církve,

omezuje se nyní na vedoucí sboru, což ukazuje na pozdní vznik této epistolky.

Ve Sk 19,8 překládají Kral. výrazem u. řecké sloveso *peithein* = přemlouvati, slovy získati, pohnouti [ve Sk 18,4 překládají Kral. ‚k získání přivoditi‘]. I zde je tedy patrné, že nešlo jen o theoretické poučení o určitých skutečnostech, nýbrž o přesvědčivé působení na rozhodnutí člověka. Žilka překládá »Snažil se lidi přesvědčiti o království Božím«. Škrabal: »Rozmlouval a přesvědčoval o království Božím«.

Učítí se, naučítí se. Jisté tvary slovesa *l-m-d*, o němž bylo pojednáno v hesle *Učítí, mohou znamenati také u. se, přivykati si. V tom smyslu se mluví o tom, že se Izraelci mají u. bázni Boží, t. j. činiti vůli Boží a podrobovati se jí ochotně, s pokorou a bez reptání [Dt 4,10; 14,23; 17,19; 31,12n]; mají si přivyknouti dobřečinění [Iz 1,17], spravedlnosti [Iz 26,9n], *umění [Iz 29,24] a cestám Hospodinovým [Jr 12,16; sr. Ž 25,9]. Ve všech těchto případech jde v podstatě o poslušnost Zákona Božího a Božích přikázání [Ž 119,71.73]. Proto je Izraelec varován, aby nebyl přítelem hněvivého a neobcovoal s mužem prchlivým, protože by se tak mohl naučiti jeho stezkám [Př 22,25]; nemá se u. cestě pohanů [Jr 10,2; sr. 13,23] a jednou se nebude u. ani boji [Iz 2,4; Mi 4,3]. Kdykoli však mluví SZ o učení se, vždy myslí na uchvácení celé lidské bytosti, nikoli pouze na činnost paměti nebo jen rozumu. Hebr. *l-m-d* znamená totiž něco poznat a pak plnit a zachovávat.

U Jr 10,8 je užito tvaru slovesa *jásar* [= napravovati, napominati, učiti]. Karafiát, který chtěl při své revisi uchovat pokud bylo jen poněkud možno znění Kral., překládá přesněji: »Učí se [z] marnosti, [kteréž] dřevo jsou«. Myslí se tu na dřevěné modly [‚marnosti‘ sr. Dt 32,21; Ž 31,7; Jr 8,19; 14,22], u nichž nábožensky zbloudilý Izraelec hledá poučení. Doslovný překlad by byl spíše: »Poučení model - toť dřevo«.

Reckým překladem hebr. *l-m-d* je *manthanein* [= zvyknouti si na něco, *zvědět] Sk 23,27, poznati, naučiti se, porozuměti]. U J 7,15 jde o školské zaměstnávání se Písmem. Židé popírali Ježíšovo oprávnění učit, t. j. zvěstovat Boží vůli na podkladě Písma, protože neprošel obvyklým školením v Zákoně. *Učitel. Ježíš odpovídá, že se Boží vůle vtělila do jeho osoby i učení. Jen ten, kdo činí vůli Boží, může poznat, má-li Ježíš pravomoc učit či nikoli. Na ostatních místech jde především o takové přisvojení Božího Zákona, jež vede k plnění. U Mt 9,13 vyzývá Ježíš farizeje, aby se učili z Oz 6,6 [sr. Mt 12,7], t. j. aby poznali vůli Boží a dali se jí řídit. A poněvadž všechna Písma svědčí o Kristu [J 5,39], znamená u. se z Písem jíti ke Kristu a připojiti se k němu [J 6,44n]. Jíti ke Kristu znamená proto býti učen od Boha. Nejpřetnější je to na výroku Ježíšovu u Mt 11,29, jenž je patrně ozvěnou knihy Sirachovy [51,34n]: »Poddejte šíji svou jhu, a necht' přijme duše vaše naučení; snadněť

jest k nalezení. Popatřte očima svýma, že jsem pracoval a nalezl sobě hojně odpočinutí«. Vzít na sebe *jho znamená stát se učedníkem a pracovat v Ježíšově službě. U. se ‚od‘ [řecky *apo*] něho může znamenat u. se na něm [sr. Mt 24,32] jako na vtělení toho, k čemu nabádal, co zvěstoval [sr. také F 4,9, kde apoštol vyzývá, aby čtenáři konali to, čemu se naučili a co uviděli na něm]. V Kristu se stalo království Boží skutečností. On není pouhým učitelem jako byli zákoníci. V něm se uskutečnila Boží svatá a spravedlivá vůle. Proto může těm, kteří vezmou jeho jho, zaručiti odpočinutí [*Odpočinouti]. Většina překladatelů však chápe předložku *apo* ve smyslu předložky *para* [— od] a má za to, že tu Ježíš vystupuje jako ten, od něhož lze přijmouti nejlepší poučení [sr. Ko 1,7; J 8,31]. Je ovšem sporné, zda užití předložky *apo* lze cele vysvětliti překladem Mt z aramejštiny do řečtiny, jak se mnozí domnívají, a nebyl-li zde zvláštní úmysl už vzhledem k Mt 24,32, kde se učedníci mají pod vedením Ježíšovým na fíkovém stromu naučit znát věčné zákony Boží vůle. Smyslem sem patří také 1K 4,6, ačkoli je zde užito jiné řecké předložky. Na vzájemném poměru Pavla a Apolla se mají Korintští naučit, že »pro každé lidské sebevědomí jsou Písmem stanoveny velmi určité meze, že nikdo si nesmí troufat určovat svým rozumem, kde je konečná pravda, a že tedy si nesmí ze žádného člověka činit bojovné znamení proti jiným« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 57]. Škrabal překládá: »Abyste se na nás naučili tomuto: ‚Nic nad to, co je psáno‘, a nikdo aby se jedním nepyšnil proti druhému«. Ale ať máme chápat Mt 11,29 jakkoli, jisto je, že i zde má výraz u. se význam »dát se tak poučit, aby to vedlo k činům, dát se přeformovat«. Podobně je tomu v 1K 14,31, kde Pavel také prorocký dar prvotní církve staví do služby poučení a potěšování, t. j. takového zvěstování vůle Boží, jež vede k jejímu uskutečnění v životě věřících. Také v Ef 4,20 jde o sloveso *manthanein*, které Kral. překládá výrazem vyučiti se. I zde jde spíš o vyučení se na Kristu než od Krista. Při tom obrat vyučiti se na Kristu [doslovně z řečtiny ‚naučiti se Krista‘] znamená plně přisvojení Krista a jeho spasitelného díla, což má zásadní vliv na utváření nového života. Jde o víc než jen o pouhé slyšení nebo vyučení [*didaskhein*, *Učiti] podle pravdy v Ježíšovi; jde o podrobení se Kristu. Předpokladem ovšem je slyšet o Kristu, naučit se pravdě v Ježíši, že křesťané mají svléci se sebe starého člověka, ale teprve úplné podrobení se Kristu vede k tomuto výsledku. Škrabal překládá: »Vy jste se tak nenaučili na Kristu. Přece jste o něm slyšeli a o něm jste byli vyučeni podle pravdy, jak je v Ježíšovi, že se máte zbavit člověka s dřívějším způsobem života«. Podobný význam má snad i 2Tm 3,14 a Ř 16,17. Právě-li Pavel ve F 4,11, že se naučil dosti míti na tom, což má, je to opět proto, že je ‚v Pánu‘, t. j. že ‚se naučil Krista‘, dal se jím zformovat. Zj 14,3 praví, že se nikdo nemohl

naučiti té písni, kterou zpívalo 144.000 vykoupěných ze země [sr. Zj 15,3]. Chce se tím říci, že tuto píseň nemůže prožít a si osvojit ten, kdo neví, komu a proč je tato píseň zpívána. Je to píseň naprosto nová [Z 33,3; 40,4; 96,1; 98,1; 144,9; 149,1; Iz 42,10; Zj 5,9], které mohou učelivě naslouchat jen vykoupění.

Nesnadný je výklad Zd 5,8, kde se o Kristu praví, že ačkoli byl Syn, z toho, což strpěl, naučil se poslušnosti. Ježíš Kristus ovšem nepotřeboval se teprve učit poslušnosti, ale znamená-li *manthanein*, jak bylo ukázáno výše, takové přisvojení vůle Boží, že se jí člověk dá řídit, pak výrok Zd 5,8 znamená, že Ježíš na základě toho, co o něm svědčilo Písmo a co jako Syn přijal od Otce jako své poslání [sr. Zd 2,10; 9,26; 13,12], vše prakticky vyzkoušel a prožil. Ačkoli byl Syn, prošel poslušností i v utrpení, které vědomě přijal jako sobě určenou cestu. Tak podal důkaz, že je dokonalým Synem Božím [F 2,8]. Právě proto jako dokonalý Syn byl od Boha prohlášen za velekněze podle řádu Melchisedechova [Zd 5,10].

V pastorálních epištolách jde o poněkud jiný obsah výrazu u. se, naučiti se. V 1Tm 5,13; Tt 3,14 vystačíme slovesem zvyknouti si. Tt 3,14 překládá Žilka: »Naši lidé se musí učit vynikati v dobrých skutcích pro naléhavé potřeby, aby nebyli jako stromy bez ovoce«. V 1Tm 5,4 jsou vyzývány vdovy, aby děti nebo vnuky především naučily, že jest zbožné sloužiti vlastní rodině a vraceti předkům něco z toho, co od nich přijali. Timoteus je vyzýván, aby v tom, co od apoštola slyšel a čemu se naučil, vytrval [2Tm 2,2; 3,14]. Ve 2Tm 3,6n jde o získávání rozumových pouček, jež nikdy nevedou k poznání skutečné pravdy v Ježíši Kristu. A 1Tm 2,11 vyslovuje zásadu, aby se žena dávala v tichosti poučovati v plné podřízenosti, t. j. aby se učila zdrželivosti i tehdy, hledá-li poučení, a svými dotazy ve shromáždění se nesnažila vtíravě upozorňovat na sebe. Zdá se, že v okruhu pastorálních epištol pronikl už vliv intelektuální zbožnosti, jež ve vědění a rozmnožování poznatků viděla cíl křesťanského života.

Ud. *Oud.

Udatně, udatnost, udatný. Izraelec udatností myslí většinou statečnost ve válce a v boji. Mužem udatným [doslovně: mužem síly] je nazýván Gedeon [Sd 6,12], Jefte [Sd 11,1], Cis [1S 9,1], David [1S 16,18] a j. Udatní = válečníci [Sd 20,17; Joz 10,7; 2S 1,19.21.25.27; 2S 23,16; 2Kr 5,1; 1Pa 11,26; 12,8; 28,1; 2Pa 26,13]. Hospodin sám je u-ý bojovník [doslovně: ‚muž boje‘, Ex 15,3; Z 24,8], který propůjčuje sílu, potřebnou k boji [Z 60,14; 108,14; sr. 18,33.40; 2S 22,40; Jr 20,11] anebo k vyřizování svých soudů [Mí 3,8], ale také zastrahuje a poráží i nejdůležitější bojovníky buď skrze své posly [2Pa 32,21; Za 9,13], nebo přímo [Z 76,6; Abd 9; Sof 1,14]. Proto může Hospodin vyzývat k udatnosti [Joz 1,7] a zmužilosti [Joz 1,6.9.18].

[1134] Udávené-Údolí

K udatnosti ovšem mohou vyzývat i ti, kteří jsou sami u-í, protože spoléhají na pomoc a sílu Boží [Nu 13,21; Dt 31,6.7.23]. Izrael velebí u-ost [moc] Hospodinovu [Ž 21,14] a nezapomíná, že jeho předkům dodával u-ost, podobnou síle jednorožcově [Nu 24,8, sr. 23,22].

Recké *parrésia* [= smělost slova, potom obecněji odvaha, otevřenost] překládají Kral. ve Sk 14,13 'udatnost a smělost v mluvení', chtějíce tak naznačit, že šlo o smělost a otevřenost při vydávání svědectví před soudem [sr. Sk 4,29]. V Ř 8,37 recké *hypernikán* = víc než vítěziti, zcela, dokonale vítěziti. Recké *eugenesteros*, které Kral. ve Sk 17,11 překládají výrazem udatnější, znamená ušlechtlejší, šlechtnější.

Udávené. Sloveso udáviti má ve stč. nejen význam uškrtiti, udusiti, zardousiti, ale také zabít, zahubit. Proto Kral. mohou tímto slovesem překládat hebr. *tárap* [= trhati, roztrhati, Gn 31,39; 37,33] v Ex 22,13.31; Lv 7,24; 17,15; 22,8; Ez 4,14], ačkoli jde zřejmě o roztrhané zvíře šelmami nebo o tuk takto usmrčeného zvířete. V 1Kr 3,19 je tak přeloženo hebr. *šákab* = zalehnouti; v 1Kr 13,24 jde o tvar slovesa *mút* ve smyslu usmrtiti, v 1Kr 20,36 o tvar kořene *n-k-h* ve smyslu utlouci, ubít. Za zvíře, svěšené do péče a roztrhané šelmami, nemusela se platit náhrada, dosvědčil-li někdo, že zvíře skutečně bylo roztrháno [Ex 22,13, sr. Gn 31,39]. Maso zvířete, roztrhaného ve volné přírodě, nesmělo být požíváno lidmi. Nejspíše proto, že obsahovalo krev [Gn 9,4; Lv 22,8; Ez 4,14]. Rovněž tuku zdechlého nebo roztrhaného zvířete nesmělo se požívati [Lv 7,24]. Samo sebou se tedy rozumí, že nesmělo být požíváno maso udušeného zvířete, ať už šlo o zvíře, chycené do oka anebo jinak zardoušené [Lv 17,13n; Sk 15,20.29; 21,25].

Udělaný rybník [Neh 3,16], uměle vytvořená nádrž vody, kterou zřídil Ezechiáš, když hrozilo nebezpečí obležení Jerusalema Assyrskými [2Kr 20,20; 2Pa 32,30; Iz 22,9-11].

Udělati, vyrobiti [Iz 54,17 a j.], zhotoviti [Ex 32,4 a j.], postaviti, vystavěti [Mk 14,58; Sk 7,47.49 a j.]. U. se = stavěti se jakoby [2S 13,5; 14,2]. U. o někoho [1S 10,2] = postarati se o někoho, u. pro někoho. U. s něčím [2Pa 25,9] = naložiti s něčím.

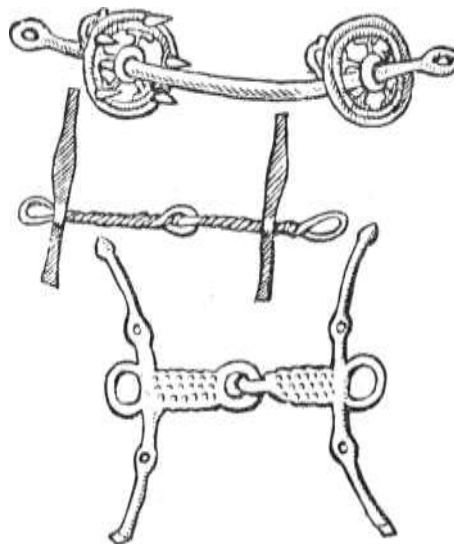
Udělití, udělovati, udíletí, skytnouti, poskytnouti [Nu 27,20; Jb 10,1.2; Ž 60,13], přidělití [Jb 39,17], prokázati [Ž 42,9], dáti [Mt 25,8], obdarovávatí, rozdávatí [Př 19,17; 22,9; Ez 18,7], způsobiti [Ž 44,5], slibovati [Ž 133,3] a pod. Podle Ř 1,11 Bůh dává duchovní dary [charismata] jednotlivcům v církvi na to, aby se o ně sdíleli s druhými, ale žádný duchovní dar nesmí vést k domýšlivosti. Každý se má držeti v hranicích Bohem udělené víry [Ř 12,3], aby všim - i charismatickou službou - byl oslavován Bůh skrze Krista Ježíše [1Pt 4,11]. Být snadný k udílení [1Tm 6,18] = být štědrý.

Udeření = rána [Iz 30,32].

Udeřiti, uhoditi [Ex 7,17; 8,17; 17,6; 1S 17,49; 2Kr 2,8; Mt 5,39; 26,51.68; Sk 12,7 a j.], napadnouti, přikvačiti [Sd 9,33; 1S 23,2], narazit [Jb 1,19], přihnati se [Sk 27,14] a pod. U. se v bedra bylo znamením smutku [Jr 31,19, sr. Ez 21,12].

Udice, háček, připomínající trn a užívaný při rybolovu [Jb 40,20; Iz 19,8; Am 4,2; Ab 1,15; Mt 17,27]. O velký *hák jde u Iz 37,29; Ez 29,4. Protahoval se tlamou mořské ryby nebo jiného mořského tvora a byl přivazován provazem ke kůlu, měla-li být ryba udržena nějakou dobu při životě [sr. Jb 40,21]. Podobného háku bylo užíváno při převádění lvů a jiných šelem [2Kr 19,28; Ez 38,4], dokonce i zajatců, jimž byl provlékán rty nebo nosem. *Ryby, rybář. *Trn.

Udidlo, součástka uzdy [Jb 30,11], vkládána dobytčeti do huby. Uzda se skládá z postroje na hlavu tahouna [náhlavku] a z udidel [2Kr

Starověká udidla z nálezu, v Sýrii. Podle Gallinga.

19,28; Př 26,3; Iz 37,29; Jk 3,3; Zj 14,20]. V Ž 32,9 jde spíš o uzdu a otěže než o uzdu a udidla. Jb 41,4 popisuje dvojitý chrup krokodila, nikoli u-a. Hrozný překládá: »Do dvojitého chrupu jeho kdo pronikne?« *Meteg Amma.

Udílení. *Udělití.

Udíletí. *Udělití.

Údolí, Kral. také 'údolé' [stč.]. Překládají tak čtyři hebr. výrazy, nejčastěji 'emek [= hlubina] na rozdíl od hory [Mi 1,4], široký prostor mezi horami nebo v hornaté krajině, takže Kral. na některých místech mluví o *rovině [1Kr 20,28]. Výrazem 'emek jsou označena ú. *Hebron [Gn 37,14], *Aialon [Joz 10,12], ú. u města *Hai [Joz 8,13], ú. *Achor [Joz 15,7], u *Jerusalema [Jr 31,40],

Uel-Uhlí [1135]

ú. *Gabaon [Iz 28,21, sr. 1Pa 14,13-15], u *Betsemes [1S 6,13], ú. *Elah [1S 17,2,19; 21,9]. Také rovina Jezreelská je nazývána ú-m [Joz 17,16; Šd 5,15; 6,33; 1S 31,7; 1Pa 10,7; Oz 1,5]. Ú-m byly nazývány různé prolákliny Jordánu [Joz 13,27; Sd 18,28; Ž 60,8; 108,8, sr. Nu 24,25; 1Pa 12,15], území sev. Moábu [Joz 13,19, sr. Jr 48,8], Amraonu [Jr 49,4]. Jménem jsou označena ú. Elah [1S 17,2,19; 21,9], ú. *Beracha [mezi Tekoa a Engadi, 2Pa 20,26], ú. královské [*Sáveh, Gn 14,17; 2S 18,18], ú. Refaim [Joz 15,8], táhnoucí se jz od Jerusalema do Betléma [Joz 18,16; 2S 5,18,22; 23,13; 1Pa 11,15; 14,9; Iz 17,5], ú. Jozafat [Jl 3,2,12, *Jozafat, 7], ú. *Kasis [Joz 18,21], ú. ‚moruší‘, *Báká*’ [= plačtivé ú., Ž 84,7] a ú. ‚posekáni‘ [Jl 3,14], prý totožné s ú-m Beracha.

Hebr. *bik’á* [= rozsedlina, trhlina, puklina] je překládáno výrazem ú. v Dt 8,7; 11,11; Ž 104,8; Iz 63,14; Ez 3,22n; 8,4; 37,1n; Am 1,5]. Podle Iz 40,4 má být přípravou na příchod Mesiášův vyvýšeno, t. j. zaplněno každé ú. Totéž hebr. slovo je překládáno výrazem ‚rovina‘ u Neh 6,2; Iz 41,18 nebo pole u Dn 3,1; Za 12,11 [sr. 2Pa 35,22; Gn 11,2 a j.]. Dt 34,3 mluví o ú. Jericha, Joz 11,8 o ú. Masfe [*Masfa 1 a 4]. *

Hebr. *gaj’*, *gé’* [= něco stíněného] označuje roklinu, úval [2Kr 2,16; Ez 6,3; 31,12; 32,5; 35,8; 36,4,6]. V 1S 17,3 jde o hluboké řečiště, vyrvané prudkými dešti uprostřed ú. Rozštěpením hory Olivetské v den Hospodinův vznikne hluboké ú. [Za 14,4n]. Podle Ez 7,16 se v ú. ukrývají holubice. Iz 28,14 se zmiňuje o ú. velmi úrodném poblíž Samaří [sr. Mí 1,6], Joz 8,11 o ú. u města Hai; Joz 15,8; 18,16; 2Kr 23,10 [sr. 2Pa 28,3; 33,6; Jr 7,31n; 19,2,6 a j.] o ú. synů *Hinnom na j. od Jerusalema, kde byly děti obětovány Molochovi [*Tofet]; 2S 8,13; 2Kr 14,7; 1Pa 18,12; 2Pa 25,111 [sr. Ž 60,2] o ú. solnatém. Podle Nu 21,20; Dt 3,29; 4,46 [sr. 34,6] bylo na území moabském naproti Betfegor nějaké známé ú., jež se dnes ztotožňuje s ú-m Mojžišovým / **Ujún Músá*].

Hebr. *šefělá* [= nížina] je vlastní jméno nížiny mezi hornatinou judskou a Středozemním mořem. Kral. překládají toto jméno výrazem ú. v 2Pa 26,10, rovina v Joz 15,33n. 45n; Jr 32,44; 33,13 aj.

Hebr. *nachal* [= potok i koryto, jímž protéká, výmoly potoků, Jb 30,6], je přeloženo výrazem ú. v Gn 26,17.19 [ú. *Gerar], dále u Joz 15,7; 1S 15,5; 2Pa 20,16; Jb 21,33; Pis 6,10; Iz 7,19; většinou však výrazem *potok [1Kr 18,5; Iz 35,6 a j.]. Jménem jsou u Kral. jmenována ú. *Eškol [Nu 13,24; 32,9; Dt 1,24], *Sorek [Sd 16,4], *Záred [Nu 21,12], *Setim [Jl 3,18] a j. Jde tu všude o ú., jež jsou dnes označovány arabským *vadi* [= údolí, potok].

Palestinská ú. byla většinou úrodná [1S 6,13; Iz 17,5], hustěji osídlená a Izraelci zprvu namnoze neobsazená [Sd 1,19.34].

Obrazně se mluví o ú. stínu smrti v Ž 23,4,

u Ez 39,11 o ‚ú. množství *Gogova‘ [*Množství *Mnoho], u Jr 7,32 o ‚ú. mordu‘.

Uel, syn Bániův, který na podnět Ezdrášův zapudil svou pohanskou manželku [Ezd 10,34].

Ufarsin. *Mene.

Ufati, stč. = doufati, důvěřovati, spoléhati [Jr 13,25; Ez 16,15; L 11,22].

Ufaz, místo, z něhož bylo dováženo zlato [Jr 10,9; Dn 10,5]. Snad totožné s *Ofir. Ale mnozí vykladači se domnívají, že nutno překládat »a přečištěné zlato«, ježto hebr. *paz* [ve výrazu Ufaz spojeno se spojkou *ú* = a] znamená právě tento druh zlata [sr. Ž 19,11; 21,4; Př 8,19; Pl 4,2, kde je užito téhož hebr. výrazu].

Uhaněti, stč. = pohaněti, uraziti [1Kr 4,12]. *Utrhati. U L 18,5 jde o řecké sloveso, jež znamená ztlouci, zpoličkovati.

Uhasiti, uhasnouti, uhašovati. *Oheň. *Svřtlo. *Šíp. Uhašovati ducha, 1Te 5,19.

Uházetí. *Kamenování.

Uhel. Př 26,21, praví, že tak jako černý, chladný [nerozžhavený] u. živí u. rozžhavený, tak jako dřevo podporuje planutí už hořícího dřeva, tak svárlivec [sr. Př 21,9; 27,15] jen podporuje, rozšiřuje a rozněcuje každý svár. U Iz 6,6 jde o rozžhavený kámen. *Uhlí.

Uhel, stč. = roh, kout, místo, kde se sbíhají dvě přímé čáry, na př. roh ulice, nároží [2Pa 28,24; Neh 3,24; Př 7,12; Mt 6,5], rohy truhly [Ex 25,12], domu [Jb 1,19], roh hradebních zdí [2Pa 26,15]. Ve Zj 7,1 [20,8] se mluví o úhlech země. Podle starověkého názoru země byla čtyřhranná [sr. Jr 49,36]. Těmto čtyřem hranám země odpovídají čtyři světové větry, ovládané čtyřmi anděly [Zj 7,1; sr. Ez 37,9; Dn 7,2; Za 6,5; Mk 13,27]. Od čtyř ú-ů země bude podniknut útok na svaté město, jež leží uprostřed země [Zj 20,8n]. ‚ú. vysoký‘ [Sof 1,16] = věž. U Za 10,4 je tak přeloženo hebr. *pinná* [= roh, rohový, úhelný kámen, věž], v přeneseném smyslu kníže, na němž závisí obrana [sr. Iz 19,13, kde je užito téhož hebr. slova]. Heger překládá Za 10,4: »Z něho jsou velitelé, z něhož jsou i důstojníci« [hebr. *játéd* — hřeb stanu, přeneseně prý i ten, na němž závisí pevnost stanového příbytku].

Úhelní, úhelný. *Hlava. *Kámen.

Úhelnice, pomůcka na měření pravého úhlu. Tak překládají Kral. u Iz 44,13 hebr. *maksú’á*, jež však označuje spíše jakýsi hoblík nebo dláto.

Úhlavní = hlavní, zapřísáhlý, nesmiřitelný, svrchovaný [Ž 17,9; 139,22].

Uhlédati, stč. = spatřiti [Nu 14,23; Ž 37,34], shledati, naléztí [Ex 13,7].

Uhlí. V Palestině se nevyskytuje u. Všecky zmínky o u. se týkají dřevěného u., pro něž má hebrejščina dva výrazy: *pechám* [Iz 44,12; 54,16 a Př 26,21, kde Kral. mají ‚uhel mrtvý‘] a *gachélet*, t. j. žhnoucí, řevavé u. [Lv 16,12; Ez 1,13]. U Iz 6,6 a 1Kr 19,6 překládají Kral. hebr. *rispá*, množ. číslo *r’sáfim* výrazem u.,

[1136] Uhoditi-Úhona

ač jde o rozžhavený kámen. Hebr. *rešef*, přeložené Kral. výrazem u. v Ž 78,48; Pís 8,6 znamená spíš žár, plamen, po případě nějakou palčivou ránu, neduh, jako na př. u Ab 3,5 [sr. Dt 32,24].

Izraelci dovedli zuhelnovat různé druhy dříví [Iz 44,14nn]. Ž 120,4 mluví o u. jalovcovém. V zámožnějších domech se dřevěným u-m topilo v kovových, otevřených ohništích [Jr 36,22nn] nebo v nádobách, uhlácích [Za 12,6 překládá Karafiát: »V ten den učiním vůdce judské podobné nádobě (s) ohněm mezi dřívím«]. U podobné nádoby s dřevěným u-m se ohříval Petr [J 18,18; sr. 21,9]. V chudších domácnostech musela stačit vyhloubenina v hliněné podlaze, při čemž kouř unikal zamřížovaným oknem. Chudí ovšem netopili dřevěným u-m, nýbrž každou hořlavinou, na př. trním [Ž 58,10], uschlou travou [Mt 6,30; L 12,28], plevami [Mt 3,12], ano i trusem [Ez 4,12-15], smíchaným s plevami a uhněteným v ploché koláče, jež byly sušeny pro zimní období.

U. sloužilo často za podklad obrazných rčení. Na př. obrat „hasit jiskru“ [hebr. uhasit řetavé u., 2S 14,7] = připravit o možnost potomstva [sr. Př 13,9]. „U. řetavé shromáždit na hlavu“ [Př 25,22; Ř 12,20] je snad obrazem počínání, jež probudí palčivé výčitky svědomí, vedoucí k zahanbení a snad i k pokání [ale sr. Ž 11,6; 18,14; 140,11, kde jde o Boží soudy]. Sirach 8,13 varuje: »Nerozněcuj uhlí hříšníka, aby neshořel ohněm jeho plápolajícím«, t. j. nerozněcuj vášně hříšnickovy, aby jimi nebyl zničen.

Uhoditi, stč. = trefiti [2S 2,23]; u. na něco = naraziti na něco [Sk 27,29].

Uhodnouti. *Pohádka.

Úhona, bez úhony. Hebr. *záká* v Ž 51,6 znamená „býti čist“ [sr. Jb 15,14] v mravním smyslu. Žalmista zhřešil proti Bohu; bude-li ho tedy Bůh trestat [ať slovy nebo soudy], nebude mu moci vytýkat nespravedlnost nebo příkrost. Naopak: právě v trestání se projeví Boží mravní čistota.

V NZ-ě jde o několik řeckých výrazů, které označují občanskou i náboženskou bezúhonnost. O Zachariášovi a Alžbětě se praví u L 1,6, že chodili ve všech přikázáních a spravedlnostech Páně bez ú-y [řecky *amemptos*], t. j. nikdo jim v tom směru nemohl nic vytýkat [sr. Jb 1,1]. Podobně praví Pavel o sobě ve F 3,6, že, co se týče spravedlnosti zákonní, je bez ú. [sr. Ga 1,14]. Ale právě tato horlivost o otcovská ustanovení ho svedla k pronásledování vyznavačů Kristových [1K 15,9n; Ga 1,13n; 1Tm 1,13] a stala se mu hříchem, protože to nebyla bezúhonnost, platná před Bohem. Tato horlivost o Zákon patřila k první smlouvě. Ukázalo se však, že tato smlouva nebyla bez nedostatků [Kral. „bez ú-y“] a že bylo třeba nové smlouvy, v níž by Bůh sám vložil svůj Zákon do mysli čloyeka pod vedením nebeského velekněze-Krista [Zd 8,7n].

Bezúhonnost, platná před Bohem, je obdarováním spravedlností Kristovou. Jeví se to v tom, že věřící činí všechno „bez reptání a bez pochybování“ [F 2,14n] uprostřed pokolení zkfiveného a zmateného [překlad Žilkův], a tak se osvědčují jako Boží děti, mající srdce láskou utvrzená a v svatosti neposkvrněná [1Te 3,13], takže se nemusejí obávat příchodu Kristova k soudu. Právě jako ti, kteří byli obdařeni spravedlností skrze víru a přijali Ducha sv., mohou být uchováni bez ú-y po všech stránkách k příchodu Ježíše Krista [1Te 5,23]. V docela jiném smyslu než za svého farizejského života může se Pavel dovolávat svědectví věřících i Božího, že žil mezi nimi „svatě a spravedlivě a bez ú-y“ [1Te 2,10].

V 1Tm 3,2; 5,7 je užito řeckého výrazu *anepilémptos* [= ten, komu nelze nic vytknout, bezvadný, bezúhonný]. Biskup a „vdova“, pracující ve sboru, mají žít tak, aby jim ani nekřesťané nemohli po mravní stránce nic vytýkat. Biskup musí být mužem jedné manželky, bedlivý, středný, vážný, přívětivý k hostem a p. Podobně o vdovách se uvádí celá řada kladných vlastností v 1Tm 5,3nn, jež jsou známkami jejich bezúhonnosti. O jiné bezúhonnosti mluví pisatel 1Tm 6,14, když napomíná Timotea, aby zachovával „příkaz bez poskvrny a výtky“ [Žilkův překlad] až do zjevení Ježíše Krista. Příkazem se tu míní vše, co patří k nábožensko-mravní zvěsti evangelia. Timoteus se má varovat, aby svévolně nezasaňoval do toho, co s evangeliem přijal [sr. 1Tm 6,20].

V Tt 1,6n je užito řeckého výrazu *aneklétos* [»neobžalovatelný«, bez výtky, bez vady, nevinný]. Podobně jako ve 2Tm 3,2 i tu jde o občanskou bezúhonnost, a to u biskupů. V 1Tm 3,10 se tato vlastnost žádá také od jáhnů. O bezúhonnost před Bohem jde v 1K 1,8 a v Ko 1,22. Věřící jsou mocí Kristovy smrti a zmrtvýchvstání ospravedlněni a tak učiněni bezúhonnými, bez výtky před Bohem. Ukáže se to v den Kristův, t. j. v den posledního soudu [sr. Ř 8,33n], ovšem za předpokladu, že Bůh sám věřící „utvrdí až do konce, aby byli prosti obžaloby“ [1K 1,8 překlad Žilkův], a že věřící vytrvají ve víře založeni a stálí a nedají se strhnout od naděje evangelia [Ko 1,23, viz Součkův překlad!].

Řeckého *amómos* [= bez vady, v LXX o obětním zvířeti Ex 26,1; Lv 1,3, bez poskvrny Lv 4,3; 5,15; Ez 43,22n; o Bohu, jehož cesty jsou dokonalé 2S 22,31; Ž 18,31 právě tak jako jeho Zákon, Ž 19,8] je užito v NZ-ě o vykoupěných Božích, stojících před trůnem Božím [Z] 14,5]. Kral. řecký výraz *amómos* překládají obvykle slovem *neposkvrněný [Ef 1,4; sr. 5,27; Ko 1,22; Žd 7,26; 9,14; 1Pt 1,19], bez obvinění [F 2,15]. Tak jako Kristus byl neposkvrněnou obětí, tak i věřící mají být nalezeni bez poskvrny a bez ú-y před Bohem [2Pt 3,14, řecky *amómétoi*] v den soudu. I při svém napomínání Pavel usiluje o to, aby „nedával v ničem pohoršení“. Snaží se, aby na jeho apoštolskou službu „nepadla žádná hana“

[tak překládá Škrabal řecké sloveso *mómásthai* ve 2K 6,3].

Reckého *akatagnóstos* [= neodsouditelný, bezúhonný, nevyvolávající pohrdání] je užito v Tt 2,8 o kázání. Kral. překládají ‚bez ú-y‘, Žilka ‚povzneseně nad každou možností odsouzení‘, Hejčl: ‚jež si nezaslouží pohrdání‘.

Úhor, ouhor, pole na čas neobdělávané. Úhorování bylo nařízeno pro každý sedmý rok, aby si země odpočinula. To, co ú. poskytl, mělo připadnouti chudým a polní zvířeti [Ex 23,10n]. Smysl Jr 4,3 [sr. Oz 10,12] lze opsat asi takto: »Nerozsivejte svá dobrá rozhodnutí do srdce, jehož půda je zamořena kořeny trní; přeořte ji tak, aby kořeny byly zničeny, a pak teprve zasivejte šimě svatého života« [sr. Mt 13,7]. Zorat ú. je totéž jako obřezat srdce [Jr 4,4; *Obřezání, str. 530].

Uhřivý, stč. = plný uhru, trudovitý, kurdějovatý, stížený prašivinou [Lv 22,22, sr. 21, 20, kde Kral. překládají ‚prašivost ustavičná‘, Dt 28,7, kde Kral. mluví o ‚prašivně‘].

Uchal, jeden ze dvou synů nebo žáků nebo současníků, na něž se obrací Agur svými příslovími [Př 30,1]. Avšak LXX a Vulgáta nevidí ve slovech *Itiel a U. vlastní jména. Vulgáta překládá: »Vidění, které proslovil muž, s nímž je Bůh, a který, maje Boha prodlévajícího s sebou, je utěšen.« Někteří vykladači rozumějí pak smyslu verše takto: »Musíš mít Boha na své straně, máš-li být silný. Musíš se stát Itielem, máš-li se stát U-em«, a odkazují na Ř 8,31; 1K 15,10; 2K 3,5; F 4,13. Ale nejdůležitější starověké překlady a židovští masoreti chápou oba výrazy jako vlastní jména.

Ucházeti, stč. = odcházeti, mizeti [Jb 14,11; Ž 109,23], vzdalovati se [Ga 2,12], ujít, uniknouti [Př 11,21]. U. se = uniknouti [Př 16,6].

Ucho, uši, viditelná část sluchového orgánu, boltec, a to u člověka [Gn 35,4; Ex 21,6] i u zvířete [Ž 58,5; Př 26,17; Am 3,12]. Orientálec rád ozdoboval u. *náušnicemi [Gn 35,4; Ex 32,2n; Ez 16,12. *Amulety]. Chtěl-li otrok zůstatí trvale ve službách u svého pána, dal si před soudci přibodnout u. [nejspíše pravě] šídlem na dveře [Ex 21,6] na znamení, že je tak přijat do rodiny pánovy [Dt 15,17]. Původně tu šlo o kultický obřad, protože dveře [veřeje] byly pokládány za sídlo ochranných božstev. Otroek se tím zavazoval před božstvem k trvalému naslouchání rozkazů pánových [‚vkládat v uši‘ = nařizovati, Ex 17,14].

U. však označuje také schopnost slyšení, sluch [2S 7,22; Jb 29,11; Př 15,31; Kaz 1,8; Iz 6,1; 30,21; Jr 26,11 a j.]. Odtud pocházejí výrazy ‚vypravovati v uši‘ [Gn 20,8], ‚mluvit v uši‘ [Dt 5,1; 31,30; 32, 44], ‚čisti v uších lidu‘ [Ex 24,7], ‚plakati v uších‘ [Nu 11,18], ‚přijít v u-i‘ [2Kř 19,28; Ž 18,7], ‚vkládati v u-i‘ [Ex 17,14], ‚bečení v uších‘ [1S 15,14], ‚zvuk strachu v u-ích‘ [Jb 15,21], ‚řici v u-i‘ [Iz 5,9], ‚u-i ke knize Zákona‘ [Neh 8,3, sr. Ž 34,16], ‚zacpávati u.‘ [Pl 3,56] a pod., jež označují vypravování, pozorné naslouchání, doslechnutí se, nařizování, nedbání na hlas a pod.

Úhor-Ucho, uši [1137]

Při tom nutno mít na paměti, že funkce slyšení u Izraelce zahrnuje celou lidskou osobnost a že každý smyslový orgán byl neoddělitelnou součástíou celého člověka [*Slýchán, slýchati], takže hebr. obrat ‚před ušima někoho‘ znamená vlastně ‚v přítomnosti někoho‘ [Gn 23,10]. Při slyšení je podle názoru Izraelcova zachváčeno nejen jeho u., nýbrž celá jeho bytost. ‚Otevření sluchu, uší‘ vede proto k nápravě [Jb 36,10; sr. 33,16; Iz 50,5], ‚zacpávat u.‘ [Iz 33,15] znamená uzavřít se celou bytostí něčemu. Činy Boží vyvolávají znění v u-ích, t. j. otřesou celým člověkem [1S 3,11; 2Kř 21,12; Jr 19,3]. A poněvaž u. bylo dáno člověku od Boha [Ž 94,9; Př 20,12], je člověk Bohu odpověden za to, jak svých uší užívá [Př 21,13; 28,9; Iz 28,23; Za 7,11].

To nejvzácnější, co může u. jako sluchový orgán postřehnout, je slovo Boží, zjevení Boží. Hebrejščina má pro to obrat ‚odkrytí u.‘ [1S 9,15; 2S 7,27, Kral. ‚zjeviti‘]. Karafiát podobný obrat u Iz 22,14 překládá: »Zjevit v uši mé Hospodin«, ještě přesněji snad »Hospodin se zjevuje v mých u-ích«. Zjevení Boží, ať už jde o Zákon nebo o zvláštní slovo prorokům, je vnímáno především u-em. Ovšem že ‚přirozené‘ u. nestačí na pochopení obsahu zjevení. Člověk může mít sluch v pořádku a přece nevnímá to, co mluví Bůh, stojí-li pod Božím soudem a dojde-li tak k jeho zatvrzení [Iz 6,9n; 42,20; 43,8; Ez 12,2; Za 7,11]. Jr 6,10 mluví o neobřezaných uších, t. j. zarostlých předkožkou, takže prorocké poselství nemůže býti slyšeno [sr. Lv 26,41; Ez 44,7; Sk 7,51]. Jen Bůh může otevřít u. k slyšení ‚nových a tajných věcí‘ [Iz 48,6nn; Jr 5,21; sr. Dt 29,4]. Ž 40,7 v kral. překladu mluví o tom, že Bůh věřicimu otevřel u-i, aby dovedl poslouchat Boží přikázání, což má větší cenu než zápal a oběti. Hebr. text však mluví o probodění u-i [sr. Ex 21,6; Dt 15,17], jež bylo znamením věčného služebnictví. Ale i prorokovi musí Bůh otvírat u-i každého jitra, chce-li ho připravit k prorockému úřadu [Iz 50,4n]. Odtud pochopíme smysl symbolického potírání lalůčku pravého u-a obětí krví, když šlo o svěcení kněží [Ex 29,20]. Kněz byl tímto obřadem posvěcen, aby byl schopen slyšet [sr. 1S 3,7] a mohl kulticky jednat [sr. Lv 14,14, kde jde o kultické očistění malomocného]. Pro mesiášskou dobu je ovšem zaslíbeno, že budou otevřeny oči slepých a u-i hluchých [Iz 35,5].

SŽ mluví také obrazně o uších Božích, což neudivuje, uvážíme-li, že pro Izraelce je slyšení a vnímání vázáno na u. [Nu 14,28; Ž 10,17; 17,6; 18,7; 86,1; Iz 59,1; Pl 3,8.56; Ez 8,18; Dn 9,18]. Bůh ovšem není vázán na to, co vidí a slyší [sr. 1S 16,7], a Mesiáš nesoudí podle vidění svých očí, ani podle slyšení svých u-i [Iz 11,3n]. Zato modly mají u-i, ale neslyší [Ž 115,6; 135,17; sr. 94,9].

Mluví-li synoptická evangelia o uzdravení hluchoty, myslí na u. jako na orgán sluchu, nikoli na duchovní hluchotu [Mk 7,33, sr.

[1138] Uchovati-Uchýliti se

L 7,22]. Právě v tomto uzdravování sluchu skrze působení Ježíšovo vidí evangelisté důkaz, že přišel mesiášský čas [Iz 35,5n]. U. je ovšem pokládáno za nejdůležitější orgán pro vnímání evangelia, jež se dnes, t. j. při zvěstování Ježíšově a v jeho vystoupení, naplnilo v u-ch posluchačů jako přítomné oslovení Boží [L 4,21; 7,22; Mt 11,5]. Ale už formule »Kdo má uši k slyšení, slyš!« [Mt 11,15; 13,43; Mk 4,9,23; 7,16; L 8,8; 14,35, sr. Sk 2,14; Zj 2,7.11.17.29; 3,6.13.22] ukazuje na to, že ke správnému slyšení slova Ježíšova nestačí jen dobrý sluchový orgán, nýbrž že je zapotřebí vnitřního aktu vůle, aby došlo ke skutečnému slyšení, t. j. proměnění slyšeného v rozhodnutí víry. Proto může Ježíš prohlašovat za blahoslavené uši učedníků, že slyší [Mt 13,16], t. j. že u víře přijali zvěst o příchodu království Božího v osobě Ježíše Krista. On je tajemstvím království Božího [Mk 4,11]. Kdo jej slyší a s porozuměním přijímá [Mt 13,23], ten měl otevřené uši. Byl to vnitřní proces, při němž uši a srdce mohou být souznačnými pojmy [L 8,15; Sk 7,51; 16,14]. To, co učedníci takto vnitřně přijali, co „v uších slyšeli“, měli jednou hlásat se střech [Kral. „na domích“, Mt 10,27; sr. L 12,3]. To, co nejprve vyznávali jen v soukromí [sr. Mt 16,20], měli jednou prohlášovat veřejně. Podobný smysl má výzva Ježíšova u L 9, 44, aby učedníci „složili v uších svých“, že Syn člověka bude trpět. Bylo to tajemství, kterému ani učedníci hned nerozuměli. Ale to, že je uložili ve věřících uších, je jednou učinilo schopnými kázat o této skutečnosti veřejně.

Evangelia si ovšem jsou vědoma toho, že slyšení může vést také k zatvrzení [Mt 13,11. 13-15; Mk 4,11n; L 8,10; sr. J 12,38.40; Iz 6,9n] těch, kterým od Boha nebylo dáno poznat v Kristu tajemství království Božího. Mk 4,11n je vážná výstraha, aby si člověk se slyšením nezahrával. Ale novější překladáci i v tomto slovu vidí otevřenou možnost milosti Boží, když překládají a vykládají: »Vám Bůh dal znáti tajemství království Božího, ale těm, kteří jsou vně, je všechno záhadou, aby [jak jest psáno] hleděli a přece neviděli, slyšeli a přece nerozuměli, zda by se snad neobrátili a byli by jimi odpuštění hříchové« [Jeremias]. Teprve obrácením a odpuštěním hříchů může dojít k pravému slyšení.

Podle Sk 7,51 neobřezanost srdce a uši se projevuje v odporu proti působení Ducha sv. Není divu, že si soudcové Štěpánovi zacpávali uši [Sk 7,57], a tím dávali najevo, že se uzavírají slovům, jež pronášel Štěpán, plný Ducha sv.

Podobnou zkušenost prožil Pavel, když se snažil získat Židy v diaspoře [Sk 28,26n]. Velmi často jej trápilo, proč právě Izrael se zatvrdil ke zvěsti evangelia. Odpověď našel v Dt 29,4; Iz 6,9n; 29,10. Bůh jim dal „ducha omámení“ [Žilka, Ř 11,8], hlubokého spánku, jenž zatemnil jejich sluch. Bůh těm, kteří jej milují, musí otevřít oko, u. i srdce skrze svého

Ducha, aby poznali v ukřižovaném Ježíši Pána budoucí slávy [1K 2,8nn].

Je příznačné pro NZ, že o uších Božích se mluví pouze tam, kde jde o citáty ze SZ-a: Jk 5,4 [Iz 5,9; Ž 18,7] a 1Pt 3,12 [Ž 34,16].

U Mt 26,51 jde o ušní lalůček [sr. L 22,50; J 18,10 a Mk 14,47, kde jde o boltec]. Ježíš se zde staví proti násilí a projevuje lásku k nepřátelům i spasitelskou moc.

Uši jehly [Mt 19,24]. *Jehelní, jehla.

Uchovati, chrániti, opatrovati někoho před něčím [Z 78,50], Kral. formule „uchovej Bůh“ [= na žádný způsob] jest překladem hebr. *chálil* [= něco profánního], *chálilá li* — nechť je mi to profánní, nechť je mi to vzdáleno, nechť to propadne kletbě [Hospodinově]. 1S 24,7. Tentýž výraz překládají Kral. také „odstup to“ [Gn 18,25; 44,7.17; Joz 22,29; 1S 14,45; 20,2], „mně nedej Hospodin“ [1S 26,11].

Uchvacovati, uchvátiti. Tak překládají Kral. ve SZ-ě osm různých hebr. sloves, jež znamenají zmocniti se, uloupiti [Gn 27,35n; Př 1,19; Iz 49,24n], obsáhnouti [Jb 38,13], popadnouti, chytiti [Jb 9,12; Ž 10,9], pevně držeti, směřovati [Př 5,5], odtrhnouti, rváti, roztrhati [Ž 7,3; Ez 22,27; Oz 5,14; 6,1], násilně odejmouti [Dt 28,31; Sd 21,23, sr. Gn 31,31; Jb 24,2], vytrhnouti [Jb 18,14 v překladu Hrozného: »Vytržen bude ze svého stanu, v němž doufal], odnésti, smést vichřicí [Jb 27, 21].

V NZ-ě se praví o satanu, že uchvacuje, rve setbu slova o království Božím ze srdcí těch, kteří sice zvěst uslyšeli, ale vážně se jí nezabývali, neuvažovali o ní [Mt 13,19, sr. Sk 28,27]. K Mt 11,12 viz heslo *Násilí, násilí.

Řecké *katalambanein*, které je přeloženo ve F 3,12n uchvátiti i dosáhnouti, znamená uchopiti, t. j. trvale se zmocniti, zmocnit se s konečnou platností. Pavel chce říci, že přítomné prožívání dobrodiní Kristových, plynoucích ze spoluitření a spoluumírání s Kristem, není konečným vrcholem křesťanova života. Vzkříšení z mrtvých a sláva království Božího je věřícímu člověku stále cílem, za nímž musí spěchat, o nějž musí usilovat ve spásné jistotě, že byl už uchvácen od Krista Ježíše, že se ho Kristus zmocnil. Žilka překládá: »Spěchám za ním, abych to plně uchvátil, poněvadž jsem již sám byl uchvácen od Krista Ježíše«. Všecko spěchání a usilování věřícího, všechna jeho „aktivita“ má smysl jedině v rámci této jistoty o tom, že Bůh nás předešel, že jeho milost platí dávno dříve než my jsme se rozběhli« [J. B. Souček, Výklad F, str. 65].

Uchýliti soud [Dt 16,19], doslovně z hebrejštiny „natahovati“ právo, odstrkovati stranou něčí právo při soudu, převraceti právo [sr. Ex 23,6; 1S 8,3; Iz 10,2, kde je užito téhož hebr. slovesa].

Uchýliti se, uchylovati se. Kral. tak překládají nejméně jedenáct hebr. sloves, nejčastěji *súr* [= obrátiti se stranou, odchýliti se

od cesty] a *nátá* [= natáhnouti; rozšířiti se, uhnouti]. Tak Lot vyzývá anděly, aby se odchýlili od své cesty a vešli do jeho domu [Gn 19,2, sr. Sd 18,15], Izrael sliboval Seonovi, že přímo projde jeho územím a neuhne ani napravo ani nalevo [Dt 2,27, sr. Nu 20,17; 2S 2,21, sr. JI 2,7]. Tak jako je možno odchýlit se od přímé cesty, tak je v přeneseném smyslu možno uchýlit se od cesty Hospodinovy, určené Zákonem, a nedbati jí [Dt 5,32; 17,11,20; Jb 23,11n; Ž 44,19], u. se od jeho svědectví [Ž 119,157], krátce odstoupiti od Hospodina [2Kr 18,6; Ž 58,4], uhnout na své cesty [Ž 125,5], ke zlé věci [Ž 141,4], k lakomství [1S 8,3], ale právě tak je možno obrátit se zády ke hříchu [2Kr 14,24; Iz 59,15] a k peklu [Př 15,24].

U. se může znamenat prostě jíti, odejíti, obrátiti se někam [Dt 2,8], ale také vrávorati, býti vratký [Ž 17,5]. Ve 2S 6,6 je tak přeloženo hebr. *šamat* [= mluhodi, vzdáti se něčeho], v Ž 78,57 se mluví o Izraelcích, kteří se zvrhli a zklamali tak jako luk, jenž ztratil svou pružnost. V Př 16,10 je tak přeloženo hebr. sloveso, jež znamená jednati věrolomně.

Velmi často se o smilství mluví jako o uchýlení od muže nebo za ženou cizí [Nu 5,12,19,29; Př 7,25]. Téhož slovesa je užito v Př 4,15, kde je zbožný vyzván, aby nekráčel cestou *zlostníků a otočil se k ní zády. U. se ke lži v Ž 40,5 snad znamená hledati pomoc u model [*Lež]. Nesnadný je překlad i výklad Oz 5,2, jak je vidět už na různých reformačních překladech. Luther tlumočí: »Svým zabíjením [obětí] jen prohlubují své odpadlictví« [sr. Iz 31,6]. Novější překladáči čtou: »Opadlíci prohloubili své zhoubné činy«. Je totiž sporné, co se míní ‚zabíjením‘. Židovští vykladači mají za to, že tu jde o zabíjení těch, kteří jdou k řádně ustanoveným slavnostem. V Masfa a na Táboru [v. 1] leželi na číhané ti, kteří ohrožovali na životech poutníky do Jerusalema. Snad tu šlo o uctivače Bálovy, odpadlíky od Hospodina, kteří prohlubovali nalícené jámy. Jiní židovští vykladači se domnívají, že jde o obětování modlám [zabíjení], čímž jsou nastrojována svůdná osidla pro ty, kdo to vidí, Wellhausen překládá: »Lapací jámu v *Setim prohlubují«. Setim bylo jeviště odpadlictví Izraelova pod návodem Balámovým [Nu 25; 31].

Ž 101,3 překládá Zeman: »Dopouštět se přestupků nenávidím, to se mne nepřidrží«, ale upozorňuje, že je možný také překlad: »Počinání odpadlíků nenávidím«. Je příznačné, že se tu zase vyskytuje výraz *sétim* jako u Oz 5,2.

Také v NZ-ě jde o překlad čtyř různých řeckých sloves, jež znamenají odvrátiti se, odchýliti se [od pravé cesty Ř 3,12, od zlého 1Pt 3,11], odkloniti se, odpadnouti [Ga 1,6], obrátiti se [k prázdnému mluvení 1Tm 1,6, k mytům, bájím 2Tm 4,4], následovati [satana 1Tm 5,15], vzdáliti se, dáti se odvrátiti, strhnouti [od naděje, Ko 1,23].

Uchytiti, stč. = uchopiti [1S 15,27; 2S 1,11].

Uchytiti-Ukázati [1139]

Ujec, stč. — matčin bratr, sestřenec, *strýc [Gn 29,10].

Ujímati, ujítí [ujmouti, ujmu], ubrati, ubíratí [Ex 5,8,11,19; 21,10; Dt 4,2; 26,14; Kaz 4,8; Jr 26,2; Am 8,5; Sk 5,2; Ži 22,19], krásti, ukrádati [Lv 5,16, sr. J 12,6 v Žilkově překladu], přivlastniti si, převzítí něco v držení [Rt 4,4; 1Kr 21,16; Př 31,16; Ez 45,1; 48,29; Dn 5,31; 7,18; 11,21], uchopiti, popadnouti, vzítí [Gn 21,18; 1S 17,35; 2S 2,16; 20,9; 1Kr 11,30; Ž 73,23; Iz 8,11; 41,13; 42,6; Jr 31,32; Mt 9,25; 14,31; Mk 1,31; 9,27; L 8,54; Sk 3,7]. ‚U. se o duši‘ = starati se, zasaditi se o duši, vzítí si na starost duši [Ž 142,5].

Ujistiti se čím = přesvědčiti se o čem [1S 23,22].

Ujištěn býti — býti plně přesvědčen, býti naprosto jist [Ř 14,5, sr. 4,21]. Ř 14,5 v Žilkově překladu: »Každý měj odvahu vlastního přesvědčení«, v překladu Hejčlově: »Každý v svém názoru buď plně přesvědčen«. Podobně Ř 14,14, ač tu je užito jiného řeckého slovesa: »Vím a jsem přesvědčen v Pánu Ježíši«.

Ujítí [ujdu], odejítí, utéci [Gn 19,17; 31,20n; Am 7,12 a j.], uniknouti [1S 19,17; 1Kr 18,40; 19,17; Kaz 7,18; Iz 15,9; 20,6; Mt 23,33; L 21,36; R 2,3; 2K 11,33; Žd 12,25; 2Pt 2,20], uprchnouti [1Te 5,3], ubíratí se pryč [L 4,30], uraziti cestu [L 2,44].

Ujítí [ujmu]. *Ujímati.

Ujma, škoda [Ezd 4,13]. ‚O své ujmě‘ [Nu 16,28] = sám od sebe, ze své moci.

Ukamenován, ukamenovati. Ukamenování byl obvyklý trest smrti, předepsaný Zákonem pro rouhačství, modlářství, neposlušnost dětí a cizoložství [Ex 21,15; Lv 20,2; 24,14; Dt 22,23; J 10,31]. V případě modlářství měli svědkové povinnost hoditi na odsouzené první kameny [Dt 13,9; Sk 7,58]. Na hroby zločinců byla naházena hromada kamení, která vzrůstala novým a novým přihazováním kolemjdoucích na znamení opovržení. Často bylo kamenování projevem rozlícené vášně a hněvu [Ex 8,26; 17,4; 1S 30,6; L 20,6; Sk 14,5]. *Kamenování.

Ukázání, dokázání [Ř 3,25]. *Ukázati.

Ukázati, ukazovati. Tak překládají Kral. ve SZ-ě nejméně devět různých hebr. sloves, jež znamenají pokynout rukou nebo prstem směrem k něčemu [Ex 15,25, sr. Př 6,13] a tak dát vidět [Gn 12,1; Ex 9,16; Dt 3,24; Joz 5,6; Sd 1,25; 13,23; 2S 15,25; 2Kr 11,4; 20,15; Pís 2,14; Iz 30,30], klást na odív [Est 1,4; Iz 39,2], projevovat, prokazovat [Neh 9,35], dát vědět [Nu 16,5; 1S 16,3; 2Kr 8,10,13], zvláště skrze sen [Gn 41,28] nebo prorocké vidění [Ex 25,9,40; 26,30; 27,8; 33,18; Nu 8,4; 23,3; Iz 21,2; Jr 21,4; Ez 40,4; Am 7,1,4,7; 8,1; Za 1,20; 3,1] nebo sdělením slova [Jr 38,21; Ez 11,25], dát nahlížet [Ž 50,23; 91,16], okoušet [Ž 60,5; 85,8, sr. 71,20], oznámit, zvěstovat, zjevit [Gn 41,25; Dt 3,24; 2Kr 8,10,13], určit, vykázat [Jb 38,12], prokázat, dokázat [Ezd 2,59; Jb 9,20], dokázat zázra-

[1140] Ukázati se-Ukrocovati

kem [Ex 7,9], orakulem [1S 14,41], losem [Joz 7,14], uvéstí důkazy [Iz 41,21n] a pod.

Také v NZ-ě jde o překlad čtyř sloves, nejčastěji slovesa *deiknynai* a jeho složenin, jež vystihují různé významové zabarvení. Ve smyslu postavit před oči, na př. Mt 4,8; 22,19; 24,1; L 20,24; 24,40; J 20,20; Sk 9,39; Žd 8,5 [Ex 25,40], dáti návod [Mt 3,7], objevit se, dát se vidět [Mt 8,4; L 17,14], vykázat, přidělit [Mk 14,15; Sk 7,3], způsobit, přivodit, aby se něco stalo viditelnou skutečností, již lze okoušet [1Tm 6,15; Ef 2,7], vysvětlit, poučit o něčem [Sk 9,16; 20,35; 1K 12,31], prokázat a dokázat [Sk 10,28; Ř 9,17; Žd 6,17; Jk 2,18], projevit [Ř 9,22], dáti najevo [Ř 2,15] prokázat se něčím [na př. znamením Mt 16,1 na důkaz božství Ježíšova; J 2,18 v překladu Hejčlově: »Jakým znamením se nám prokazuješ, že tak jednáš«, t. j. že máš právo to činit]. »Ukázat znamení« = činit divy, sr. J 2,11,23; 3,2; »ukázat dobré skutky« = činit dobré skutky [J 10,32, sr. 10,25], zjevití J 14,8nn; 5,20, sr. v. 36; 8,28; 12,49n; 17,4; Ž 85,8; Sk 1,24; Zj 1,1; 21,9n].

Recké *ményein* u L 20,37 a *délûn* v Žd 9,28; 12,27 lze překládat výrazem naznačit, řecké *parechein* ve Sk 28,2 výrazem prokazovat, projevovat.

Ukázati se, ukazovati se, objeviti se [Gn 1,9; 8,5; 9,14; Ex 16,14; Lv 13,14; 2Pa 26,19; Jb 23,10; Pís 2,12; 7,12; Pl 3,29; Ez 10,8; 37,8; Mk 2,7; 13,26; 24,30; Jk 4,14; Sk 2,3; 21,3; 2K 5,10; Zj 12,1,3], předstíratí, dělati jakoby [Joz 9,4], jevití se, »zářiti« [Mt 24,27], podíti se, ocnouti se [1Pt 4,18], projevití se [Př 17,17, doslovně z hebr. »Bratr v soužení rodí se«. Viz Karafiátův překlad!], »U. se před Hospodinem« [Ex 23,15.17; 34,20.23n; Dt 16,16; Ž 42,3] = přijíti do svatyně. 2Kr 8,11 překládá Karafiát: »V tom proměnil tvář svou, [tak] se ukázal, až se styděl«. Je to jeden z překladů, který Kral. uvádějí jako možnost v Poznámkách. Karafiát v odkaze pod veršem upozorňuje na 2Kr 2,17, kde totéž hebr. sloveso je přeloženo: »bylo mu to obtížné«. Elizeus upřel svůj zrak na Hazaele takovým způsobem, že mu to bylo nepříjemné. Snad cítil, že prorok ví o jeho vražedných plánech.

Na ostatních místech jde o zjevení [*Zjevení, zjevití] Boží [Gn 12,7; 17,1; 18,1; 26,24; 35,1,9; 48,3; 1Kr 3,5; 9,2; 2Pa 1,7; Iz 66,5; Mal 3,2], slávy Boží [Lv 9,6.23; Ž 102,17; Sk 7,2.30.35], anděla Hospodinova [Sd 6,12; 13,10.21; Mt 1,20; L 22,43], Mojžíše a Eliáše [Mt 17,3], a hlavně Ježíše Krista jako zmrtvýchvstalého Pána [Mk 16,9.12.14; L 24,34; J 21,14; Sk 9,17; 26,16; 1K 15,8; Ko 3,4; Žd 9,28; 1Pt 5,4]. L 1,79 jest lépe překládati slovesy osvítiti, ozářiti.

2Te 1,10 překládá Žilka: »Až přijde, aby v onen den byl oslaven v svých svatých a byl předmětem obdivu ve všech, kdož uvěřili«. Kristus přijde, aby byl oslaven ve svých sva-

tých, t. j. věřících v něho, kteří se dali vykoupit a zrcadlí jeho slávu [sr. 2K 3,18]. Ti se mu budou obdivovat a budou ho chválit. Oslavení věřících se tak promění v glorifikaci Krista.

Uklad, ukládati, nástraha, léčka, pikle; strojiti léčku, klásti nástrahy, číhati. Kral. tak překládají ve SZ-ě nejméně deset různých sloves a podst. jmen, z nichž některá jsou převzata z loveckého života a znamenají být na číhané, čekat v úkrytu, v záloze [hebr. kořen 'r-b, Jb 31,9; Př 1,11.18; 7,12; 12,6; 23,28; 24,15; Jr 9,8; Oz 7,6; Mi 7,2, sr. L 11,54; Sk 23,21], jiná ze života politického a označují spiknutí [1Kr 15,27]; jiná znamenají zlý obmysl [Gn 37,18; Ž 105,25, sr. Sk 9,24] nebo úmyslnost, zvláště při zabití [Ex 21,13; Nu 35,20.22], což mělo význam v soudnictví. Hebr. *cháraš*, překládané slovesem u-i, znamená původně vřezávat, vpisovati [na kamenné tabulky], ale také orati [sr. Jb 4,8; Ž 129,3; Oz 10,13], takže Př 3,29; 6,18; 14,22 znamená původně připravovati půdu oráním k zasetí zla. Ovšem, *cháraš* může znamenat také zhotovovati, připravovati [sr. Dt 27,15, kde je užito téhož slovesa]. V Ž 21,12 je užito slovesa *nátá*, jež znamená natáhnouti provaz, tedy: nastrojiti úklad. V Est 8,3.5; 9,25 jde o nepřátelské plány [sr. Mi 2,1], v Ž 64,3 o tajemství, důvěrné obecenství, poradu zlostníků. Iz 59,13 mluví v hebr. textu o těhotnosti lživými slovy. Bůh ovšem neukládá o nikoho v zlém úmyslu, nýbrž udílí rozkaz [Jb 37,14], určuje den [Žd 4,7].

Ukládati se, uložití se, lehnouti [Ž 104,22].

Ukladník, člověk, strojící *úklady, záškodník [Ezd 8,31].

Ukovati, svázati řetězy, dáti do želez, pout [Gn 42,19; L 8,29].

Ukrácen, ukřátiti, zkrátiti. O letech člověka [Ž 89,46; 102,24; Př 10,27], o ruce Boží, která není tak krátká, bezmocná, aby nemohla vykonati to, co obmyslí [Nu 11,23; Iz 50,2; 59,1]. Bůh rozhodl, že dny soužení a zkoušky, jež přijdou před příchodem nového věku, budou zkráceny, aby aspoň jeho vyvolení a jemu věrní nezahynuli [Mt 24,22; Mk 13,20] a vydrželi až do příchodu Kristova neporušení ve své věrnosti. V 1K 7,29 mluví Pavel o lhůtě, dané tomuto světu a lidem, jako o krátké lhůtě. Blížkost posledních dní je taková, že se věřící nemá ztrácat ani v pozemských starostech ani v radostech, nýbrž podřídit je naléhavosti Božího hlasu a využívatí času [Ef 5,16; Ko 4,5].

Ukrádati, krásti. Heger překládá Jr 23,30: »Proto jdu na proroky, praví Jahve, kteří kradou druh druhu má slova«. Jde o falešné proroky, kteří příliš nedůvěřují svým snům a proto dychtivě naslouchají pravým prorokům, kteří přijali poselství Boží přímo od Boha a vypůjčují si jejich slova pro svá kázání, aby jim dodali účinnosti.

Ukraden, ukrásti. *Krádež. *Krásti. *Zloděj.

Ukrátiti. *Ukrácen.

Ukrocovati, ukrotiti, krotiti, utišiti

[Př 21,14]. Na ostatních místech je užito slovesa *káfar* = smířiti [*Smírce], očišťovati [*Očišťování], *spokojiti. Tak chce Jákob usmířiti tvář Ezauovu darem [Gn 32,30]. Ex 32,30 překládá Karafiát: »Vstoupím k Hospodinu, zda bych očištění vykonal za hřích váš« [sr. Ex 30,10].

Ukrutenství, ukrutnost. Tak překládají Kral. nejméně čtyři hebr. výrazy, nejčastěji *chámás, chámás*, jež označují vše, co souvisí s násilím, útlakem, bezprávím, poškozováním, zlobou [Ž 27,12; 73,6; 74,20; Př 8,36; 10,6,11; Iz 59,6; Jr 51,46; Ez 7,11; Mal 2,16], lupičstvím [Na 3,1], s nesprávným poměrem k Bohu [1S 14,47, sr. Dn 12,10, kde je užito téhož hebr. výrazu *rásá'*, zkrátka se zlem [Na 3,19]. Karafiát překládá Jb 35,9 doslovněji než Kral.: »Křičí pro rámě povýšených«. *Ukrutník, ukrutný.

Ukrutník, ukrutný. Vedle kořene *ch-m-s*, uvedeného v hesle *Ukrutenství [Ž 18,49; 140,2,12; Př 16,29], jde o hebr. výrazy, jež označují člověka nelídného, bez milosrdenství [Jb 30,21; Př 5,9; 11,17; 12,10; 27,4; Jr 6,23; Pl 4,3], tvrdého [Iz 19,4], drzého a osobivého [Iz 33,19], muže krve [Ž 5,7; Ez 7,23] a hlavně tyraha [Iz 13,11], před nímž se všichni třesou [hebr. *'aris*, Jb 15,20; 27,13; Ž 54,5; Př 11,16; Iz 25,4n; 29,5,20; Ez 28,7; 30,11; 31,12; 32,12]. Př 12,10 uvádí tuto vlastnost do souvislosti s nesprávným poměrem k Bohu. Mt 8,28 mluví o divokých, nebezpečných, zuřivých d'abelnicích.

Pavel v 1Tm 1,13 praví o sobě, že byl ruhač, protivník [pronásledovatel] a u-k [násilník]. Je tu užito řeckého *hybristés* = zpupník [*Hánlivý], který pohrdá druhými, uráží je a neštítí se násilí [sr. Mt 22,6; L 18,32; Sk 14,5; 1Te 2,2]. Pavel tu myslí na své počínání vůči vyznavačům Kristovým [Sk 8,3; 9,1; 22,19].

Ukrytý, tajně, potajmu [J 7,10].

Ukrytí, ukrytý, ukrývající, ukrývání. K tomu, co bylo řečeno v hesle *Skrýti [se], nutno připojit ještě výklad několika biblických míst. Karafiát překládá Iz 53,3 přesněji než Kral.: »Jako [ten], před nímž ukrývají tvář [svou]«, totiž z ošklivosti před ním. Sr. Iz 49,7. Rovněž v 2K 4,2 překládá Karafiát srozumitelněji: »Odmítáme skryté neslušnosti«. Žilka: »Zřikáme se tajností, za které se lidé stydí«. Hejčl: »Odřekli jsme se nečestného tajněkářství a nejednáme zálučně ani nezkrucujeme slovo Boží«. Pavel nejen nemá, co by musel ukrývat [sr. Ef 5,12], ale ani jeho evangelium není nic zahaleného. Staví se v protiklad k falešným věrozvěstům, kteří svým tajněkářstvím zakrývají svůj podvod a lež.

Ukřikati, stč. = křikem unaviti, přemoci, ukřičeti [1S 25,14].

Ukřivovati hlav = potřásati hlavami [Mt 27,39, sr. Ž 22,8n].

Ukřižování, ukřižovaný, ukřižovati. *Kříž. *Křižovati. Přivázání a přibití na kříž bylo obvyklým způsobem popravy u Římanů, kteří tak trestali zejména nebezpečné politické provinilce a sprosté zločince. »Nikdy však nebyli křižováni občané římské, nýbrž toliko

Ukrutenství-Ukřižov. [1141]

otroci a příslušníci poddaných národů. Byla to poprava nad pomýšlení krutá: odsouzenec, na zemi za ruce přibitý na příčné břevno a potom s tímto břevnem pověšený na kůl kříže, k němuž byly přivázány jeho nohy, vlekle a obvykle dle dlouho umíral za strašných muk, spíše vysílením, úžehem, srdeční slabostí než vykrvácením. Římané tímto strašným a lidství ponižujícím trestem nikterak nešetřili. Všechny jejich provincie byly křížů plny. Když r. 71 př. Kr. bylo potlačeno velké povstání otroků v Itálii, vedené Spartakem, bylo při silnicích kolem Říma ukřižováno na 6000 schyтанých povstalců. I v Palestině docházelo ke křižování často« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 187nn]. Odsouzenec měl na hrdle tabulku s popisem viny a obvykle i s udáním jména [J 19,20]. Jeho osobní majetek, zvláště pak oděv, z něhož byl před popravou svlečen, patřil zoldněřům [Mt 27,35]. K zmírnění bolesti byl podáván odsouzenecům omamný nápoj [Mt 27,34; Mk 15,23]. J. B. Souček spojuje skutečnost, že Ježíš odmítl přijmouti tento omamný prostředek [vino s *mirrou], s Př 31,4-7, podle něhož omamný nápoj potřebuje na zapomenutí vlastního utrpení sice ubožák, nikoli však král, a s Mk 14,25. Když se u odsouzenců dlouho nedostavovala smrt, byla uspišena bodnutím nebo zlámáním noh v kloubech.

„Kristus ukřižovaný“ [1K 1,23; 2,2; Ga 3,1, sr. Mt 28,5; Mk 16,6] je základním obsahem apoštolské zvěsti. Přirozenému člověku nepochopitelná skutečnost, že „Pán slávy“ byl ukřižován [1K 2,8], stala se východiskem spásoslovné víry, že tento pro nás, v náš prospěch a za nás ukřižovaný [sr. 1K 1,13] vstal z mrtvých a žije z moci Boží [2K 13,4] pro naše *ospravedlnění [Ř 4,25].

V přeneseném smyslu ti, kteří jsou Kristovi, t. j. kteří přijali vírou jeho spasitelný čin a žijí s ním v obecnství, ukřižovali své tělo s vášněmi a žádostmi [Ga 5,24, sr. Ř 6,6]. *Tělo, jež je určující mocí v životě člověka, u věřících, kteří žijí duchem [Ga 5,25], stalo se něčím, co patří minulosti. Pro věřící v Krista je v jeho kříži i *svět ukřižován právě tak, jako věřící světu [Ga 6,14]. „Svět“ zde myslí Pavel především na vše, co souviselo s ceremoniálním Zákonem Mojžíšovým [sr. Ga 2,19n; 3,13; 4,3; Ko 2,20] a co jen prohlubovalo vědomí odcizenosti od Boha. Tento „svět“ je mu nejen mrtev, takže ho přestal zajímat, ale i potupen a znehodnocen. A obráceně: Pavel se stal „svět“ něčím, co vzbuzuje pohrdání a posměch. Čím se dřív chlubil [F 3,5n], pokládá nyní za škodu ve srovnání s tím, co získal v ukřižování a zmrtvýchvstalém Kristu [F 3,8].

„Křižovat Syna Božího“ v Žd 6,6 znamená vydávat jej v pohrdání, jak to činili ti, kdo ho ukřižovali na Golgotě. Řecké *anastaurín*, kterého je zde užito, patrně neznamená znovu ukřižovat, i když to tak chápali staří církevní Otcové, nýbrž vyzdvihnout na kříž, tedy prostě ukřižovat. Ti, kteří po přijetí daru Ducha sv.

[1142] Ukydaný-Uložení

a okoušení moci Božího slova a charismat odpadli, nejen prohlašují Krista pro sebe za mrtvého, nýbrž vydávají ho posměchu světa, jak to učinili kdysi Židé křížem Kristovým. Pro ně je pak vyloučena i možnost pokání [sr. Mt 12,31; Mk 3,28; L 12,10; 1J 5,16].

Ukydaný, ukydati, stč. poházený, poházení koho čím, zkálený [blátem, výkaly a pod.]. Heger překládá Na 3,6: »Dám lejnem tě polít«. Hebr. *gillulim* [= klády, balvany, něco, co lze valit] odvozují Kral. v Lv 26,30; Ez 33,25 od *gálal* [= lejno, sr. Jb 20,7] a překládají ‚u-é modly‘. V Poznámkách pak dodávají: »U-ých bohů‘, hebr. hovniválů; takovým slovem nazývá Duch sv. modly pohanské ku potupě a zošklivění jich lidem«.

Ulaí, dnešní Eulaeus, přítok Tigridu nedaleko Susan, kde měl Daniel vidění skopce a kozla [Dn 8,2.16]. Dnes je zde umělý kanál, široký téměř 300 m a dlouhý 32 km.

Ulam [= přední, vůdce]. 1. Potomek Galáda, vnuka Manassesova, otec Bedanův [1Pa 7,16n]. - 2. Prvorozený syn Ezekův, Benjaminovec, potomek Saulův [1Pa 8,39n].

Uléčení, stč. = vyléčení [2Pa 36,16; Př 6,15; Jr 30,13].

Uleknouti se. *Lekati se.

Uleviti, poleviti, zanechati [Sd 2,19].

Ulice. Tak překládají Kral. tři hebr. a tři řecké výrazy; mezi hebr. výrazy lze těžko rozlišovat, protože všechny označují široké místo, venek na rozdíl od vnitřku domu. Orientální u. byly obvykle úzké, aby v nich slunce příliš nehrálo, krivolaké a špinavé, ježto odpadky byly vyhazovány přímo před domy. Smečky psů se rvaly o tyto odpadky zvláště za noci. Většina z u. byla tak úzká, že se v nich nemohly vyhnout dva vozy proti sobě jedoucí. Ovšem byly také výjimky, zvláště v dobách většího blahobytu [Jr 17,25; Na 2,4]. Většina u. byla vytvořena holými stěnami domů, prolomenými jen dveřmi. Okna vedla po pravidle nikoli na u-i, nýbrž do nádvoří. Jen velká města se mohla chlubit širokými třídami, ozdobenými sloupy nebo podloubími, jako na př. Alexandrie a Babylon. ‚U. přímá‘ v *Damašku byla široká víc než 3 m a rozdělena sloupy na tři části. Obchodní u. [bazary] byly lemovány otevřenými krámy, při čemž určitý druh obchodu býval soustředěn do určitých ulic. Tak čteme o u-i pekařů [Jr 37,21; sr. Neh 3,31n; 1Kr 20,34]. Křížovatky u. a jejich ústí u bran byly shromaždištěm lidu a jevištěm veřejných záležitostí a různých okazalostí právě tak jako brány [Neh 8,1.3.16; Jb 29,7; Př 1,21; Mt 6,5; L 13,26]. Podle Ez 16,24 si úpadkoví Izraelci stavěli na u-ích oltářiky [sr. Jr 44,21]. Za starých časů byly u. sotva dlážděny. Josephus tvrdí, že Šalomoun dal vydláždít cesty vedoucí do Jerusalema černými kameny. Herodes Veliký dal prý vydláždít hlazeným kamenem u-i v Antiochii.

U Mk 5,56 jde o tržiště [řecky *agora*], ve Sk 12,10 o úzkou uličku [řecky *rhymé*].

Uličiti, stč. = nalíčiti pudrem a rtěnkou [2Kr 9,30]. *Líčidlo.

Ulisně, úlisnost, úlisný, lísající se, lichotný, pochlebný, neupřímný, předstírající city [Ž 12,3n; 81,16; Př 6,24; 26,28; Dn 11,21, sr. v. 34].

Ulla [= jho], otec Aracha z pokolení Asserova [1Pa 7,39].

Ulnouti, přilnouti, ulpěti. Obraz, jehož užito u Sof 1,12, je vzat ze skutečnosti, že usazenina nestáženého vina [Kral. *kvasnice] se během doby stává lepkavá.

Ulovovati, uloviti, lovením usmrtiti [Př 6,26, sr. Ez 13,18].

Uložení, uložení, uložiti. Ve smyslu ustanoviti, určiti, vyměřiti, na př. daň [2Kr 23,33], meze [Ex 19,12], pokrmy [Gn 47,22], práci [Ex 5,8], místo [1S 21,2], pust [Jl 1,14; 2,15], ‚Uložiti v srdci‘ = umíniti si, předsevzítí si [1S 20,33; 1Kr 8,17n; Neh 5,7; Dn 1,8, sr. Ř 1,13; 2K 9,7]. ‚U-ý čas‘ = umluvený, smluvený čas, zvláště pokud se týče náboženských slavností, jež se opakovaly pravidelně v určité roční době. V Ž 81,4 jde o úplněk [Kral. překládají ‚u-ý čas‘].

Výrazů u-n, u-i, u-i je užíváno hojně ve spojení s Bohem [*Prozřetelost. *Předuložiti]. Jde tu o Boží rozhodnutí, ustanovení o jednotlivci [Jb 23,14] i o národech [Iz 19,12, sr. Sk 17,26], jež má jedinou platnost a bude provedeno přes všechny protichůdné lidské úmysly [Př 19,21; Iz 14,24; Pl 2,17]. Bůh předem určil čas svých soudů [Iz 19,12; Mi 6,9], takže proroci mohou vyzývat k pokání, dokud je čas [Sof 2,2]; jsou to uložení spravedlivá [Iz 10,22: »Stanovená zkáza zaplaví ho právem« v překladu Hegerově], vyjadřující vyvýšenost a svatost Boží [sr. Iz 5,16; 26,9n; 41,2]. Ale Bůh uložil i čas vysvobození a spásy pro ty, jimž vypršel Boží trest, vyvolávající bídu [u Iz 40,2 je užito hebr. výrazu *sábá*‘ = válečná služba, přeneseně čas útrap; Kral. ‚čas uloženy‘. Karafiát: »Že se doplnilo (uložené) rytěfování jeho«, Heger: »Už dorobotoval«. Zvláště Dn mluví často o ‚uloženém času‘, t. j. o konečném, eschatologickém času, jenž bude těsně předcházetí příchod Mesiášův [Dn 8,17. 19; 11,27.35].

V NZ-ě je tak překládáno jedenáct řeckých výrazů, z nichž některé znamenají určití [Ga 4,2], ustanoviti [Mt 28,16; Sk 28,23], usnáseti se, smluviti se [J 9,22; Sk 23,20], umíniti si [Ř 1,13; 2K 9,7], rozhodnouti se [2K 2,1], ve většině však případů jde o předuložení, ustanovení Boží, týkající se spásy v Kristu Ježíši. Je to předuložení, nezávislé na skutcích člověka, rozhodnuté před věčnými časy z milosti [2Tm 1,9]. Zvláště Ř 8,28; 9,11; Ef 1,9. 11; 3,11 zdůrazňují tuto myšlenku svrchované milosti Boží, vtělené v Božím uloženém čase v Ježíši Kristu. Vše v životě Kristově bylo určeno Bohem [L 22,22; Sk 2,23]. Bůh také ustanovil den, kdy bude souditi všecken svět skrze Krista [Sk 17,31; sr. 10,42; Žd 4,7]. Neboť všem lidem byto Bohem uloženo umřítí. Potom nastane soud [Žd 9,27]. Zatím je věři-

cím určen běh o závod, v němž mají osvědčit svou vytrvalost ve víře [Žd 12,1].

1Tm 1,9 praví, že mojžíšský zákon není určen těm, kteří byli ospravedlněni vírou, nýbrž pouze těm, kteří dosud nevyšli z hříchů. Pro ně platí Zákon se svými tresty a mnohými příkazy, aby byli usvědčeni ze své nepravosti [sr. Ř 7,1-8].

Umdlen, umdlévati, umdlítí, cítiti slabost, býti zkrúšen. *Mdleti. *Nemoc. Hejčl překládá 2K 11,29: »Kdo je slabý, abych nebyl slabý [s ním] ?«

Uměle, umělý, stč. = zkušeně, zkušený, odborně vzdělaný, učený. Kral. tak překládají několik různých hebr. výrazů. O zkušených mořeplavcích [1Kr 9,27; 2Pa 8,18], válečnicích [1Pa 5,18], lučištnicích [1Pa 8,40; sr. Ž 78,9 v překladu Zemanov: »Synové Efraimovi, vyzbrojeni lukostřelci, obrátili se (bez boje) v den utákní«. Viz také překlad Karafiátův!], o důmyslném člověku, který pracuje u-e, t. j. s rozumem [Př 13,16], o obrátném řemeslníku [Iz 40,20; Jr 10,9], o „pastýřích“, správčích, kteří budou pástí u-e, t. j. s odbornou znalostí [Jr 3,15], o Ghenaniášovi, který se vyučil, vyznal v řádu nošení truhly [1Pa 15,22], o vzdělaném Šalomounovi [2Pa 2,12], všeobecně pak o lidech rozumných, naplněných známostí Boží [Př 17,27; 24,5; 28,2] a znalostí Božího zákona [Ezd 7,12]. *Spravedlivý, je-li poučen, zvyšuje svou zkušenost, úsudek a poznání [Př 9,9, sr. 1,5; Mt 13,12]. „Rty u-é“ [Př 20,15] = rty, jež mluví moudře [sr. Př 14,7]. Karafiát překládá Př 20,15: »Nádoba drahá [jsou] rtové u-i«. Rty jsou tu přirovnány ke vzácné nádobě, jež obsahuje a rozděluje moudrost [sr. Mt 12,35]. Jazyk u-ý [Iz 50,4], doslovně z hebrejštiny jazyk žáků, učedníků, t. j. těch, kteří byli vyučeni od Boha [sr. Iz 54,13] a mají vycvičený, vyskolený jazyk, aby dovedli povzbuzovat unavené.

Mt 13,52 překládá Žilka doslovněji: »Každý učenec [řecky *grammateus* = vykladač Zákona, zákoník, *Učitel], který se stal učedníkem království nebeského, jest podoben hospodáři, který ze své pokladny vybírá nové i staré věci«. Sr. Mt 28,19 v překladu Žilkov: »Jdouce, získávejte všechny národy za učedníky«. Zde je užito téhož řeckého slovesa. – U Jk 3,13 je tak přeloženo řecké *epistémón* = dobře poučený, vzdělaný, znalý. Moudrý je ten, kdo své znalosti dovede zužitkovat v životě. – V 2Pt 1,12 je tak přeloženo řecké sloveso, jež znamená mít vědomost, znáti.

Umělý. *Uměle.

Umění. 1. Výtvarné u. ve SZ-ě se soustředovalo převážně na kultovní předměty [truhla úmluvy, kadidlový oltář, předkladný stůl, svícny, umyvadla, posvátná roucha a pod.] a na výzdobu stánku, později chrámu. Slo tu o řemeslnou dovednost, kterou SZ spojoval se zvláštním darem Božího ducha [sr. Ex 31,3nn; 35,32nn; 1Kr 7,14]. Izrael měl zakázáno zobrazování Hospodina v lidské podobě [Ex 20,4]. Snad to mělo ochromující vliv na rozvoj umělecké tvorby, ač v před-

biblických dobách se patrně vyskytovaly obrazy božstva také u Izraelců, jak naznačují obraty „ukázati se před obličejem Panovníka Hospodina“ [Ex 34,23], „spatřovati tvář Boží, býti nasycen jeho obrazem“ [Ž 17,15], jež v době biblické měly už jen přenesený význam. Oficiální jahvismus byl však vždy bezobrazový, pokud můžeme souditi z přístupných pramenů. O Šalomounovi sice slyšíme, že dal ozdobit stěny chrámu řezbami planých *tykví a otevřených květů, dvou *cherubinů a palem, jimiž byly opatřeny i chrámové dveře [1Kr 6,5nn. 23-28], ale o obrazu božstva nic neslyšíme. V jeruzalémském chrámu nikdy nestála socha Hospodinova ani lidská podoba kteréhokoliv jiného božstva. Nechustan [Kral. *Nechustan, 2Kr 18,4], měděný had, jistě neměl podobu lidskou. Jeroboámův býk, zavedený v Dan a v Bethel, byl nejspíše jen trůnem božstva, jež však zobrazeno nebylo [1Kr 12,28nn; sr. Bič II. 99]. Izraelští králové se sice odvážili podle assyrsko-babylonského vzoru postaviti do jeruzalémského chrámu vůz a koně slunečního božstva [2Kr 23,11], ale nikde nečteme o obrazech zlidšťujících Boha ve velkých svatyních izraelských. I vykopávky ukazují, že Izrael měl odpor k plastickému znázorňování Boha. Ovšem, v neoficiálním lidovém náboženství, jež bylo pěstováno pokoutně v domácnostech, bylo uctívání sošek, znázorňujících božstva, mnohem hojnější, než se zdá z biblických zpráv. Proroci potírají lité obrazy [Iz 30,22; Oz 13,2 a j.], obrazy nesené v procesi [Iz 45,20; 46,1], sochy, tesané z kamene [Iz 42,17; 48,5; Ez 8,3,5; Ab 2,18] a pod. [hebr. názvy viz u Biče I., 286n]. Sd 17,4 upozorňuje na „obraz rytý a slitý“, postavený ve svatyni Míchově. Také Míkol, dcera Saulova, měla po ruce „obraz“ lidské podoby, který vložila na lože Davidovo, když chtěla krýt jeho útěk [1S 19,13nn]. *Terafim. Vykopávky přinesly na světlo množství sošek [velikosti kolem 20 cm], jež snad sloužily v domácím kultu nebo jako ochranné amulety. Nelze ovšem vždy přesně určití jejich stáří. Jejich neuměleckost podle našeho vkusu [obličej je znázorněn vždy jen v hrubých, náznakových rysech] ukazuje na starší dobu, ač není vyloučena chtěná neuměleckost. Mnohé z nich byly importovány z Egypta, mnohé jsou původu fénického [Astarot].

Z předmětů denní potřeby nutno počítati mezi umělecké výrobky různé keramické nádoby, pečetička se zvířecími, lidskými a jinými postavami, šperky, amulety, ozdobná kostěná držadla, kuchyňské nádoby, modelované sošky různých zvířat, býků, koní i ptáků, jež však patřily do oblasti amuletů a votivních předmětů. Nutno se zmíniti také o řezbách ze slonoviny [*Trůn], dále o řezbách na sloupech chrámových [2Kr 25,17] i palácových [1Kr 7,18,20]. V Hebronu byly patrně veliké dílny pro keramické výrobky pod královským dohledem. Na všech těchto předmětech, nalezených

[1144] Umění

v Palestině ve velkém množství, jsou patrně různé vlivy kananejské i zahraniční [egyptské, akkádské, syrské a nakonec i řecké a j.]. Viz Bič I., 197nn. Bič [I., 271] upozorňuje na to, že hebrejščina nemá výrazu pro malování a pomáhá si kořenem *m-š-ch* [natírání barvami a olejem, Jr 22,14] a že archeologové nám nevykopali ani jednu skutečnou malbu. Výjevy byly vyrývány na stěnách [Ez 8,10] nebo vyškrabovány v omítkce a barveny hruškami.

*Hudba. *Píseň. *Stavitelství. *Žalmy.

2. Kralický výraz u. však neoznačuje uměleckou činnost v dnešním slova smyslu ani v citovaných místech Ex 31,3; 35,32; 1Kr 7, 14. Stě. výraz u. znamená vědění, povědomost, a to, co se umí, znalost, učenost, mistrovství v něčem, rozum. Ve SZ-ě jde většinou o překlad hebr. kořene *j-d-* [= znáti, rozuměti, vnímati, míti zručnost, uměti], takže Kral. často místo o u. mluví o známosti, učení, naučení, vědění. Při tom vědění pro Izraelce nebylo nic theoretického, ani se ho nedosahovalo spekulací. Podle Jb 37,15 je „Bůh dokonalý v u-ch“, t. j. Bůh je vševědoucí [sr. 1S 2,3, kde je v hebr. užito téhož výrazu], je dokonalý rozumem, je všemohoucí, všecko umí. Př mluví o Moudrosti, jež je výrazem Božího dokonalého vědění. Tuto svou dokonalou moudrost nemá Bůh od nikoho [Jb 21,22; Iz 40,14], ale řídí ji všecko [Př 3,20]. Pro člověka je ovšem nevyzpytatelná, příliš vysoká, nestačí na ni [Jb 38 a 39; Ž 139,6], ale Bůh může dát něco ze své znalosti a dovednosti lidem [Ex 31, 3nn, sr. Iz 28,24nn]. Šalomoun se modlí za takové znalosti, které by ho naučily spravedlivě spravovat lid [2Pa 1,10nn]. Daniel patřil k mládencům, kteří byli schopni k nabývání poznatků a byli s to se naučit kaldejskému písmu [Kral., liternímu u.] a řeči [Dn 1,4].

Většinou však výrazem u. se myslí to, co nazýváme náboženstvím, t. j. poznání a poslušné uznání Boha jako Pána. I toto „umění“ pochází od Boha [Ž 94,10; Př 2,6,26], ovšem dává je jenom těm, kteří se ho bojí [Ž 25,14], kteří jsou „střízliví“ [Iz 28,9], rozumní [Př 14,6; 18,15], opatrní [Př 14,18], t. j. kteří se jím chtějí dát vést a podvolovat se jeho vůli. O jaké poznání tu jde, je patrné z mnoha míst SZ-a. Je to poznání a poslušné uznání vůle Boží [Ž 119,66; Oz 4,6; Mal 2,7, sr. Oz 6,6], jeho všemohoucnosti [Ž 19,3], praktická nábožensko-mravní moudrost [Př 1,4; 5,2; 11,9; 12,1; 22,20; Kaz 1,16; 7,12; 12,9], jejímž základem je bázeň Hospodinova [Př 1,7,22,29; Iz 33, 6]. Život bez této známosti není dobrem [Př 19,2, sr. 18,5; 24,23]. Za to ten, kdo má tuto známost, je ostříhán Hospodinem [Př 22,12, kde je zkratkou řečeno, že oči Hospodinovy ostříhají u., t. j. ty, kteří poznali Boha] a dochází i hmotného prospěchu [Př 24,4]. U. moudrosti, t. j. znalost moudrosti je duší jako plát medu [Př 24,14]. Izrael musí jít do zajetí, protože mu chybělo toto poznání Boha [Iz 5,13; 44,19; sr. 1S 2,12; Oz 4,1; 6,6]. Bůh

ovšem může lidské poznání obrátit v bláznovství [Iz 44,25; 47,10, sr. Ř 1,18nn]. Na zaslíbeném Mesiáši spočine trvale Duch poznání [Kral. „u.“, Iz 11,2] a bázň Hospodinovy, t. j. obeznámení se skutečnou vůlí Boží, spojené s rozhodným jejím prováděním [sr. J 4,34; L 22,42; Žd 10,7]. Pod mesiášskou vládou i srdce bláznů nabude u. [moudrosti, Iz 32,4].

Některé podrobnosti. Od rozumného člověka se očekává, že nebude odpovídat planou moudrostí [Kral. „u. povětrné“, Jb 15,2, sr. 33,3]. Moudrý je vyzván, aby odešel od muže bláznivého, když sezná, že není, čemu by se u něho přiučil [„nemá rtů u.“, Př 14,7; sr. 15,2,7,14; 20,15]. „U. právě prozřetelnosti“ [Př 8,12] = znalost pravého plánování, rozhodování, řešení temných výroků [Luther: »Umím dávatí dobrou radu«]. Je-li kárán rozumný, jen tím získá, protože se stane rozumnější a nabude právě známosti [Př 19,25; sr. 21,11]. „U. svatých“, t. j. známost Svatého [Hospodina] je podle Př 30,3 nad lidskou chápavost [sr. Jb 11,7]. Luther překládá Př 30,3: »Moudrosti jsem se nenaučil, abych poznal Svatého«. LXX však překládá docela jinak: »Bůh mne naučil moudrosti, a vím o známosti Svatého«, t. j. Svatý je mi znám. Kaz 9,10 praví, že v hrobě [šeolu] není příležitost ani k práci, důmyslu, moudrosti, ani k poznání. Jiný obsah pojmu u. je zřejmý v Kaz 1,18: »Kdož rozmnožuje u., rozmnožuje bolest«, t. j. čím víc člověk ví o sobě i o bližních, tím víc se trápí [sr. Kaz 1,17].

Nesrozumitelný dnešnímu čtenáři je kral. překlad Př 29,7. Smysl výroku je ten, že spravedlivý uznává a chápe při nutných před soudem [sr. Jb 29,12,16; Ž 83,3], ale ten, jenž je opakem člověka spravedlivého, nevěnuje dost pozornosti, aby se seznámil s podrobnostmi pře, nemá znalosti, jež by mu dala možnost zastati se nuzného [sr. Př 28,5]. Snad by bylo možno také podle Gesenia překládat: »Neví si rady s tím, co zná«. Slovem u. překládají Kral. také aram. výraz *biná* [= rozeznávací schopnost, úsudek, Dn 2,21] a hebr. výrazy *chokmá* [= moudrost, vtípnost, Ž 107,27], *músár* [= kázeň, vyučování, Př 23,23], *cheš-bôn* [= výsledek myšlenkové činnosti, závěr, Kaz 7,27], *lekach* [= to, co člověk přijal, Př 1,5. Když pozorně naslouchá moudrý, přibude mu moudrosti, sr. Př 9,9; Mt 13,12; 25,29; Mk 4,25; L 18,18]. K Jb 28,4 viz heslo *Svozovati.

3. Nový Zákon. Jde v něm převážně o překlad řeckých výrazů *gnósis* [= poznání, známost], a *epignósis* [= důkladná, plná známost], jež Kral. překládají také *známost [Ř 15,14; 1K 8,1,10], vědění [1K 8,11], učení [1K 13,8], *poznání [2Tm 2,25]. Zde si všimneme převážně těch míst, kde Kral. uvedené řecké výrazy překládají slovem u. Jde tu o obdobu hebr. *dé'á*, *dá'at*, jež, jak bylo výše ukázáno, znamená poznání a poslušné uznání vůle Boží. Jen Ř 11,33, kde je velelena hlubokost u. Božího, jde o Boží nevyzpytatelnou vševědoucnost a všemohoucnost, jež řídí vše tak,

aby došlo na jeho cíle. Na ostatních místech jde o poznání Boha a jeho vůle. Pavel vytýká Židům, že ačkoli se domnívají, že mají v Zákoně takřka ztělesněné poznání a vrchol pravdy [Kral. ‚formu u. a pravdy‘, Ř 2,20, Hejčl ‚obraz pravého poznání‘, Škrabal ‚pravidlo vědění a pravdy‘], přece se jim sami neřídí, takže jejich poznání je neúčinné a plané. Mají horlivost pro Boha, ale ne podle plného, pravého poznání [Ř 10,2], protože se prakticky nepodrobili *spravedlnosti Boží a vynášejí svou vlastní spravedlnost. Také Ježíš vytýká zákoníkům, že způsobem svého výkladu vzali posluchačům klíč k poznání Pisma a porozumění Pismu, takže se stalo zavřenou knihou [L 11,52]. Jejich posluchači nejsou s to poznati z něho vůli Boží. Podle 1K 8,7 ne všichni křesťané, vzešli z pohanstva, došli z jednosti Boží k poznání [Kral. ‚u.‘], že pohanská bohosluzba je nicotná a že tedy nemůže znečišťovati. Jen někteří došli této ‚známosti‘ [řecky *gnósis*, 1K 8,1], druzí zatím nikoli [1K 15,34]. Pavel se ovšem snaží bořit každý val, který se zdvíhá proti poznání Boha [2K 10,5], ale v otázce, zda křesťan smí jíst maso obětované modlám, radí k pokorné umírněnosti, aby domyšlivost na poznání netarasila cestu k Bohu a nedávala pohoršení.

Ve většině případů jde o poznání spasitelné vůle Boží. Jan Křtitel měl připravovati cesty Páně tak, aby jeho lidu bylo dáno spasitelné poznání [Kral. ‚u.‘], t. j. praktické okoušení spásy [sr. Ž 16,11], nejen theoretická vědomost o spáse. Toto praktické okoušení spásy se stalo možností a skutkem v Kristu Ježíši [1K 1,5], takže ti, kteří v něho uvěřili, jsou obohaceni veškerým poznáním, t. j. pochopením duchovních pravd, porozuměním sz-ím zaslíbením, duchovní moudrostí, snad i vnikáním do skrytých Božích tajemství [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 12]. Toto poznání je darem Ducha sv. [1K 12,8], které stojí na stejné linii se zjevením, proroctvím a učením, a rozhodně výš než mluvení jazyky [1K 14,6]. Pavel se chce osvědčovat jako služebník Boží i v oblasti poznání [2K 6,6; sr. Ef 3,4]. Vytýkají-li mu někteří ‚prostotu v řeči‘ [sr. 2K 10,10], je si jist, že není pozadu v poznání spasitelných činů Božích v Kristu Ježíši [2K 11,6]. Přitom však je si vědom nebezpečí, které se skrývá v poznání bez proměny života. Proto zdůrazňuje, že jediná cesta k poznání Boha vede přes lásku k němu [1K 8,1] a k lidem [1K 13,2]. V 1Tm 6,20 [v překladu Žilkovč: »Varuj se... toho, co si lživě říká ‚poznání‘«] jde snad o narážku na gnostické učení, jež ovšem plně rozkvetlo z židovských, hellenistických a křesťanských prvků až ve 2. stol. po Kr. Zdůrazňovalo *gnósis*, t. j. poznání Boha prostřednictvím mystického osvětlení na základě sdělení tajných vědomostí a určitého druhu magie. Stavělo ‚poznání‘, jehož se tak dostalo jen vyvoleným jedincům, výše než víru, která stačila prostým masám. Spása je podle tohoto učení uskutečněna ‚poznáním‘, nikoli vírou. Gnosticismus byl velkým nebezpečím pro křesťanství, zvláště

Umenšen-Umírající [1145]

tam, kde se poznání spasitelných skutečností oddělovalo od života z víry. Zvláště spisy z janovského okruhu bojovaly proti tomuto nebezpečí.

Poněkud jiný význam má výraz u. ve 2Pt 1,5n. V překladu Hejčlovč: »Ukažte v své víře [šlechtné] jednání, v jednání poznání, v poznání sebeovládání, v sebeovládání trpělivost, v trpělivosti zbožnost, ve zbožnosti bratrskou lásku a v bratrské lásce lásku [k Bohu]«
Poznání [Kral. ‚u.‘] tu má smysl správného úsudku, který dobře rozlišuje zlo od dobra a učí utíkat před zlem [Bengel]. Tato praktická dovednost je ovocem sebeovládajícího uplatňování křesťanského života a vede zpět k hlubšímu, plnějšimu poznání [*epignósis*] Krista [2Pt 1,8].

‚Marná u.‘ ve Sk 19,19 = kouzelné kousky, pověrečné věci, kouzla [řecky *ta perierga*]. Ve Sk 26,24 je užito řeckého *grammata*, původně litery, knihy, pak přeneseně vyšší vzdělání, učennost. 1Pt 3,7 překládá Hejčl: »Muži, žijte rozumně se svými ženami jakožto se slabším pohlavím«. Doslovně z řečtiny ‚podle poznání‘ [Kral. ‚u.‘]. Muž i žena jsou přece nádobami, stvořenými k službě Bohu [sr. Iz 64,8; Jr 18,6; 1Te 4,4n. *Osudí]. Proto muž má jednati s ženou ohleduplně a s rozvahou jako ten, který ví, že žena je spoludědičkou milosti života [věčného] právě tak jako on.

Umenšen, umenšení, umenšovati se, zkrácen [Jb 21,21], ubýváti [Ž 107,39], zmírňovati se [Jb 16,6]. ‚Umenšení bráti‘ [Jr 30,19] — zmenšovati se počtem. *Menšiti se.

Uměti, dovésti, býti s to [Gn 44,15; 1S 16,16; 1Kr 3,7; Iz 7,15n; 56,11; Jr 1,6; 4,22; Sof 3,5; Mt 16,3; J 7,17; F 4,12; Jk 4,17 a j.], znáti [Iz 42,16; J 7,15], poznati [Ž 119,125], věděti [1K 2,2], rozuměti [1Tm 6,4], dospět k poznání, poznati [1K 8,2]. *Umění. ‚U. proměňovati jména‘ [Jb 32,22] = u. lichotit.

Umíněný, stč. = naplánovaný, předsevzatý. Sk 27,13 překládá Žilka: »Myslili, že jsou svým plánem jisti«, Hejčl: »V domněnce, že svůj úmysl provedou«.

Umíniti, usmysliti si, předsevzítí, rozhodnouti se něco učiniti [Nu 33,56; 2Pa 2,1; 29,10; Sk 11,29; 12,3], připraviti [Iz 46,11].

Umírající, umírání, umírati, umřítí. O biblickém názoru na smrt viz hesla *Smrt, *Smrtelný. SZ sice ví, že umírá moudrý i *blázen [Ž 49,11; Kaz 2,16], ale zná rozdíl mezi způsobem umírání člověka ničemného, který byl bez soudního procesu zavražděn [2S 3,33n] anebo umírá v hořkosti ducha [Jb 21,25], a umíráním v plné síle, spokojenosti a klidu [Jb 21,23, sr. v. 13]. Balám touží po tom, aby umřel smrtí spravedlivých [Nu 23,10], t. j. těch, kteří žili v přízni Boží, jako na př. Abraham, jenž dovedl spolehnout na Boží zaslíbení [Gn 12,1nn; sr. Iz 41,2; Ž 37,37]. Jb 4,21 mluví o těch, kteří umírají, ale ne v moudrosti. Za celý svůj život se nenaučili pravé moudrosti, aby pochopili smysl životních

[1146] Umítati-Umýti [se]

zkoušek. SZ ví také o předčasném umírání [Jb 22,16; Př 10,27; Kaz 7,17].

Také NZ vychází ze skutečnosti, že je všechněm uloženo jednou zemřít [Žd 9,27, sr. Sk 15,22]; přece však je mezi lidmi zásadní rozdíl: jedni přijímají smrt jako nevyhnutelný osud a jejich život se řídí heslem »Jezme a pijme nebo zítra zemřeme« [1K 15,32], druzí žijí a umírají v Pánu [Ř 14,7n]. Jedni jsou jati bázní smrti [Žd 2,15], druzí mají jistotu, že ani smrt je nemůže odloučit od lásky Boží [Ř 8,38]. Člověk žije buď pro Boha nebo pro smrt [Ř 6,13-23], takže o mnohých lze říci, že už během života jsou mrtvi [Mt 8,22; Ef 2,1,5; 5,14; Ko 2,13; 1Tm 5,6; sr. R 7,10.24 a J 5,21.25; Zj 3,2]. Rozdíl v lidském životě a umírání způsobil Kristus. On umřel ve prospěch hříšných a za hříšné [Ř 5,6,8; 1K 15,3; 2K 5,15; 1Te 5,10], a tak smrt ztratila pro ně svou ničivou moc [2Tm 1,10; Žd 2,14], svůj *osten [1K 15,55], jestliže jsou vírou spojeni s ním. Pak v nich žije Kristus [Ga 2,20]; s ním byli ukřižováni, s ním zemřeli [Zákonu [Ga 2,19], jenž byl příčinou smrti [Ř 7,4nn]; s ním zemřeli hříchu [Ř 6,6], s ním také jdou vstříc ke vzkříšení [Ř 6,8nn; 8,11], ano už za svého pozemského života přešli ze smrti do života [J 5,24; 1J 3,14]. V tom smyslu praví J 6,50; 11,25n, že ten, kdo v něho věří, neumře, byť i tělesně umřel. Věřící se stal Kristovým majetkem; ani život ani smrt na tomto majetnictví Kristově nic nemění. Život i smrt věřícího stojí ve službě Pánu [Ř 14,7n]. A byť umíral jako mučedník, je blahoslavený, jestliže až do posledka vytrval věrně při Kristu [Zj 14,13; sr. 1K 15,18; 1Te 4,16]. Není divu, že věřící, který má před očima nerušené přebývání s Kristem, jež je zatím skryto v Bohu [Ko 3,3], považuje smrt za zisk [F 1,21.23, sr. R 8,18-30; 2K 5,1-8; F 3,9-14], a jest ochoten umřít pro jméno Pána Ježíše [Sk 21,13]. Neboť i svou smrtí oslavuje Boha [J 21,19].

Bez Krista ovšem čeká člověka smrt v hříších [J 8,21.24; R 8,13]. Evangelium, t. j. to, co se stalo v Kristu, je pro zatvrzelé smrtelnou vůni, jež způsobuje smrt [1K 1,18; 2K 2,16; 4,3n; F 1,28]; zůstávají ve smrti [1J 3,14; sr. J 3,36; 9,41; 15,22]; jsou za živa mrtvi [1Tm 5,6].

U L 15,24.32 se mluví obrazně o synu, který odešel z otcovského domova jako o člověku, který umřel a byl tedy pro otce ztracen. Oživil teprve tenkrát, když se vrátil k otci.

Umítati, stč. = vházovati, o losu [Př 16,33].

Umličeti se, nadobro zmlknouti [Est 4,14; Ž 39,3].

Umłknouti. *Mlčeti.

Umłuva. *Smlouva [Sk 3,25; Ef 2,12].

Umrlčí kosti = kosti mrtvých [Mt 23,27].

Umrlina, stč. = mrtvola, zdechlina [Lv 11,36; Dt 14,21]. *Mrtvý.

Umrskatí, stč. = zmrskati [Př 23,13].

Umrtven, umrtvíti, umrtvovati, vydán na smrt, odsouditi k smrti, usmrtiti. O Bohu, který vydává smrti, ale také obživuje [1S 2,6; 2Kr 5,7]. Ez 13,19 vytýká falešným prorokyním izraelského lidu, že si počínají jako nevěstky, když prorokují za hrst ječmene a pro kus chleba [sr. Oz 3,2] a falešným proroctvím zabíjejí duše, jež byly určeny k životu [Př 17,15; Iz 5,23], jen aby zachovaly [obživily] své vlastní duše, určené k záhubě. O odumřelé schopnosti rozplozovací se mluví v Ř 4,19; Žd 11,12 jako o umrtveném těle, umrtveném lůně.

V Ř 6,6—11 jde o kultické, svátostní výrazy. Ve křtu, na který se zde myslí, přisvojil si věřící smrt Kristovu tak, že starý člověk byl s Kristem ukřižován, jeho tělo hřícha umrtveno [dosloveně: zničeno]. Proto může Pavel věřící vyzývat [Ř 6,13], aby se vydávali k službě Bohu jako ti, kteří v předjímce už prožili smrt i zmrtvýchvstání na základě svého spojení s Kristem ve víře. Podobně smysl Ř 8,10 je tento: »Vaše tělo je mrtvé, protože jste na základě svého obecenství s Kristem zemřeli hříchu a hřích už byl ve vašem spoluzemření s Kristem odsouzen; ale váš duch je živý, protože jste byli prohlášeni za spravedlivé« [sr. Ř 6,7]. Ř 7,4 to vyjadřuje tak, že věřící byl umrtven zákonu skrze umrtvené tělo Kristovo, aby se dostal jinému, který byl vzkříšen z mrtvých. Kristus byl tělesně usmrcen, ale oživen Duchem [1Pt 3,18]. Ti, kteří jsou s ním spojeni u víře, okoušejí totéž. Ovšem v 1Pt 3,18 se myslí spíš na utření s Kristem, když se mluví o umrtvení Kristově. Tak jako Kristus trpěl, musí trpět i věřící. Ale právě tím dokazují své úzké spojení s ním.

Umřítí. *Umírající, umírání. *Smrt.

Umučení. Toto slovo má ve Sk 1,3 význam utření.

Umysl, záměr, předsevzetí [1S 24,12; 1Kr 5,5; Jr 23,20; Sk 11,23], myšlenky [Př 19,21], ustanovení [2S 13,32: »Ustanovením Absolutním bylo určeno«], při čemž je v hebrejštině užito po každé jiného obratu [mluviti v srdci, míti k své ruce, přemýšlení a pod.]. ‚Z úmysla‘ = úmyslně. 2Pt 3,5 překládá Hejčl: »Zapomínají zajisté úmyslně na to...«. *Rada.

Umý slítí, stč. = usmysliti [si], umíniti [si], v Ž 37,7: strojiti úklady. *Rada.

Umýti [se], umývání. *Obmyt, obmýti. Umývání, koupání mělo ve starověku význam především kultický a ovšem také hygienický. Někdy je těžko stanovití hranici mezi těmito dvěma účely [sr. Rt 3,3; Ez 23,40]. Jisté je, že horké podnebí vedlo k častému omývání a koupání. O dceři faraónově čteme v Ex 2,5, že se myla v Nilu. Vykopávkami byly odkryty dokonce i koupelny už ve staré říši egyptské. Egypťané se odívali do lněných oděvů vždy čerstvě vypraných. Syřané, Izraelci a Egypťané měli ve zvyku umývatí nohy z prachu, když vstoupili do domu. Jakmile se v Orientě objevil u dveří stanu host, bylo samozřejmé, že mu byla poskytnuta možnost obmytí nohou. Bylo projevem zvláštní oddanosti, když hostitel sám

prokázal službu obmytí nohou [1S 25,41; J 13,5-14], protože si obvykle každý umýval nohy sám. V zámožnějších rodinách tuto službu obstarával otrok [Gn 18,4; 19,2; 24,32; 43,24; Sd 19,21; L 7,44]. Kultické u-í vzniklo nejspíše už v primitivních dobách, kdy lidé viděli v řekách, pramenech a studních sídlo božstev anebo božstva sama. Pít vodu, koupat se v ní anebo se jí umýt znamenalo dostat se do styku s božstvem a tak odehnat zlé demony. Tak se stalo u-í kultickým aktem a voda posvátným živlem, který občerstvoval, někdy také uzdravoval a vždy očišťoval, zvláště od toho, co bylo pokládáno za kulticky nečisté a nedotknutelné [tabu]. *Čistý, čistota. *Křest. *Nečistota. *Očišťování. Omývání se stalo posvátnou činností. Justin Mučedník uvádí dokonce i kropení vodou před vstupem do svatyně jako pohanský zvyk. Egypťští kněží se podle Herodota koupali ve studené vodě dvakrát za dne a dvakrát za noci. S podobným u-ím se sledujeme ve starověké Babylonii, Persii a v Řecku a ovšem také u Izraelců.

Izraelský velekněz byl před ordinací vykoupán [Lv 8,6, sr. Ex 29,4; 40,12]. Rovněž kněz před každým vstupem do svatyně se musel umýt, zvláště nohy a ruce [Ex 30,17-21; Lv 16,4,24]; rovněž po obětní službě musel kněz umýt celé své tělo [Nu 19,7n]. Ale i lid se musel podrobit omývání, byl-li kulticky znečištěn anebo měl-li přistupovat k Hospodinu [Ex 19,10-15]. Musel vyprat svůj šat zvláště v případě malomocenství, byl-li knězem prohlášen za čistého [Lv 13,6.34.54-58; 14,8n]. Kdo přišel do styku s domem, v němž byl někdo postižen malomocenstvím, musel rovněž vyprat své šaty [Lv 14,47]. Dům byl zbaven kultické nečistoty živou, t. j. tekoucí vodou [Lv 14,52]. Kdo si sedl na židli, na níž dříve seděl někdo trpící semenotokem, musel nejen vyprat své šaty, ale také se sám umýt [Lv 15, 6-8.10n.13.16n]. Stejně musely být umývány dřevěné nádoby, jež se dostaly do styku s někým, kdo byl kulticky nečistý [Lv 15,12]. Omývána byla i zkrvavená zbroj [1Kr 22,38]. V určitých případech bylo nařízeno, že po souloži se musí muž i žena vykoupat [Lv 15, 18], rovněž ten, kdo se nějak dotkl ženy, trpící menstruací nebo krvotokem, musel se podrobit kultickému u-í [Lv 15,21nn.27] právě tak jako ten, kdo trpěl polucí [Dt 23,9-11] a pod. Dítě po narození muselo být obmyto [Ez 16,4.9]. Sr. dále Lv 11,40. Po ukončení smutku bylo zvykem umýt se [2S 12,20; sr. Mt 6,17]. Svatyně [1S 7,5n] a později synagogy byly stavěny poblíž studen nebo potoků, aby byly umožněny jak úlitba, tak umývání. V době Ježíšově umývali Židé ruce před jídlem i po jídle, zvláště když se vrátili z tržiště [Mk 7,3n]. Rozeznávalo se oplachování, pokropení a koupel. K omývání rukou stačila voda rybníční nebo cisternová; kněží museli mít k tomu vodu potoční nebo pramenitou. Podle Mišny bylo předepsáno pro koupel určité množství vody [nejméně 480 l, t. j. 40 s^á. *Míra]. Zvláště židovská sekta Essenských, žijících v době

Umýti [se], umývání [1147]

Ježíšově poblíž Mrtvého moře, dbala na časté omývání v tekoucí vodě. *Sekta.

Pro všechny tyto předpisy najdeme obdoby u ostatních pohanských národů. Ale u Izraelců záhy proniká vědomí o nutnosti mravní očisty. Souvisí to s poznáním Boha jako svatého Hospodina. Proto také neslyšíme ve SZ-ě o kultické očištění vraha, zatím co u Reků i znečištění vraždou bylo odstraňováno u-ím vodou [sr. Mt 27,24]. Krevní mstitel a také ten, kdo zabil někoho nevědomky, nebyl kulticky nečistý. Měl právo utéci se do vyhrazených měst [Nu 35,9nn.27.30nn; Dt 4,41nn; 19,1nn]. Zvláště proroci ukazovali na to, že u-í vodou nestačí na očištění od hříchu. Přesto zvyk u-í zůstal jako projev poslušnosti vůči starodávným Božím příkazům. Při tom však se stávalo obmývání obrazem něčeho, co se muselo stát v nitru člověka [Iz 1,16; Jr 2,22; 4,14]. Jb 9,30 vyznává, že ani očištění sněhovou vodou není nic platné, je-li člověk vinen. A Př 30,12 upozorňuje na to, že jsou lidé, kteří se domnívají, že jsou čisti [L 18,11], ačkoli je žádná voda nemůže očistit [sr. Př 20,9]. Proniká vědomí, že jen Bůh doveđe obmytí dokonale [Ž 51,9]. V době konečné spásy také Bůh zaslubuje smytí všech nečistot [Iz 4,4; Ez 36,25; Za 13,1, sr. Iz 43,25; 44,22].

V NZ-ě tak překládají Kral. šest řeckých výrazů, jež všechny [až na Sk 16,33; 2Pt 2,22, snad i Sk 9,37 a J 9,7.11.15, kde jde o prosté umytí, ovšem v posvátných vodách Siloe] souvisí buď s kultickým očišťováním nebo se křtem. Je jasné, že tam, kde všechna čistota závisí na Božím milostivém odpuštění a kde je rozbořena důvěra v očištnou moc pouhých skutků, nemůže mít kultické očišťování a jakákoliv kultická okázalost valného významu [Mt 6,17; 15,2; Mk 7,2-8; L 11,38, sr. Žd 9,10]. Očištění od hříchů nastalo smrtí Kristovou na kříži [1Pt 1,2. *Skropení. *Skropený. *Skropiti]. Jeho krev očišťuje od všelikého hříchu [1J 1,7]. Avšak křesťanský křest, třeba se v mnohém podobal židovskému umývání, zvláště proselytů, je aktualizací tohoto jedinečného Kristova činu [*Křest]. Křest svátostně potvrzuje obmytí od hříchů [Sk 22,16; 1K 6,11; Ef 5,26n; Žd 10,22n]. Ne vlastní skutky, byť to byly skutky spravedlnosti, nýbrž obmytí druhého narození [= křest] a obnovení Duchem svatým způsobuje očištění od hříchů [Tt 3,5]. Také 2Pt 2,22 [sr. Př 26,11] myslí na bludaře, kteří po přijatém křtu [umytí] se zase vrátili ke hříchu [sr. Žd 6,4nn; 10,26nn; 12, 17].

Zdá se, že také J 13,4-14 má užší vztah ke křtu a k *večeři Páně, než se zdá na první pohled. Jan zde popisuje poslední večeři, i když výslovně o hodu chleba a kalicha nemluví. Ale zdá se, že umývání nohou je jen rozvedeným obrazem toho, co se praví u L 22,27 [sr. Mk 10,42-45; 1Tm 5,10], a skrytým poukazem na obě svátosti křesťanské církve. Jest totiž příznačné, že se tu v řečtině vyskytují

[1148] Umyvadlo-Upálen

dvě slovesa: *luesthai* [= býti umyt, vykoupán, v. 10], jehož je užíváno zejména o křtu, a *nipresthai* [= umývati jen částečně, na př. nohy, v. 10: »nepotřebuje, než aby nohy umyl«, sr. v. 5n.8.12]. Vykladači sloveso *luesthai* v tomto oddíle vztahují na křest [»kdo je vykoupán, nepotřebuje, než aby nohy umyl«], který jako aktualisovaný výkupný čin Ježíšův stačí na celý život a nemusí být opakován. »Při chození v prachu cest a ulic se však přece jen pošpiní nohy, které musí být umyty. Tu má evangelium na mysli večeri Páně jako ujištění o odpuštění rozličných poklesků těm, kterým se již ve křtu dostalo základní očisty. Naznačuje se tu asi též opakovatelnost stolu Páně proti neopakovatelnosti křtu« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 84].

Také ve Zj 1,5 se myslí nepřímo na křest ve vztahu k vykupitelskému dílu Kristovu [»krví svou«]. Ovšem, lépe zaručené texty čtou: »Vykoupil nás z našich hříchů svou krví« [sr. Zj 7,14].

Jk 4,8 ve stylu sz proroků vyzývá čtenáře, kteří propadli svárům a pýše, aby se přiblížili Bohu, ovšem s čistými rukama a očištěným srdcem [sr. Ex 19,22; 34,30; Lv 10,3; Ž 24,4].

Umyvadlo. 1. Ve stánku úmluvy stála měděná nádoba, v níž si kněží před obětní službou umývali ruce a nohy [Lv 8,11]. Židovští vykladači se domnívají, že nádoba měla několik otvorů, jimiž byla voda vypouštěna do menších nádob. Stála mezi dveřmi stánku a oltářem [Ex 30,18nn]. Bible ji blíže nepopisuje. Pouze připomíná, že stála na měděném podstavci, jenž musel být samostatně posvěcen, z čehož lze uzavírat, že netvořil s u-em jedno-

Bronzová trojnožka, snad podstavec pod umyvadlo nebo pod oltář pro kadidlo. Horní část, mísa k umývání nebo k pálení nebyla nalezena. Na obrubě jsou zvonečky ve tvaru granátových jablek. Z nálezů v chrámu v Ras Šamra (Ugarit) v Sýrii.

litou část. Také u. bylo posvěcením odděleno jako všechny ostatní předměty stánku od všedního užívání [Ex 40,11; Lv 8,10n]. U. i podstavec byl zhotoven ze »zrcadel houfně přicházejících žen, kteréž přicházely ke dveřím stánku úmluvy« [Ex 38,8]. Zdá se, že ženy přísluhovaly u dveří stánku [1S 2,22] tak jako levité [Nu 4,23; 8,24]. Snad byly rozděleny na určité třídy, z nichž každá měla službu v určitou dobu. V čem tato služba spočívala, nevíme. Někteří vykladači se domnívají, že šlo o posvátné tance, hudbu a zpěv [sr. Ex 15,20; Sd 21,21; Ž 68,25n]. *Umýti [se], umývání.

2. V chrámě Šalomounově bylo po obou stranách »velkého moře« [*Moře měděné] pět u-el na straně severní, pět na straně jižní. Spočívala na měděných, čtyřhranných podstavcích, dlouhých a širokých 4 lokte [zhruba 2 m] a vysokých 3 lokte [zhruba 1,5 m]. Boční stěny byly vyzdobeny reliéfy cherubinů, lvů, býků a palm. Podstavec se pohyboval na čtyřech měděných kolech. V těchto u-ech bylo snad umýváno obětní maso, určené k zápalným obětem [1Kr 7,27-39; 2Pa 4,6].

Také v chrámu Zorobábelově a ovšem i Herodově byla u-a. Chrám, který kreslil ve svém vidění Ezechiel, neměl »moře«, ani u-el, protože měl živý pramen, vycházející »od spodku prahu domu na východ« [Ez 47,1; sr. Bič II. 101n].

Umývati [se], *Umýti [se] umývání.

Umni. 1. Muž z druhé skupiny Davidových levitů [1Pa 15,18.20], kteří doprovázeli zpěv na loutnách [*Hudba, b]. - 2. Levita, který žil v době Zorobábelově [Neh 12,9], současník velekněze Jesuy.

Upadati, upadnouti. *Pád. *Vypadati. U. v ruce lidské, v ruku Hospodinovu [1S 18, 25; 2S 24,14; 1Pa 21,13], v neštěstí [Př 13,17], mezi lotry [L 10,30.36], v nemoc [2S 13,2], v pokušení [1Tm 6,9; Jk 1,2], v potupení ďáblů [1Tm 3,6] = dostati se v ruce lidské atd. Žilka překládá Žd 4,11 srozumitelněji než Kral.: »Aby nikdo podle téhož příkladu neupadl do neposlušnosti«. Hejčl: »Ať nikdo podle onoho příkladu nevěry nepadne«. U. ve smyslu mravním Ž 37,24 [sr. Ga 6,1; 2S 12,13]. U. = utrpěti ztrátu, projít neštěstím, Mí 7,8; sr. Am 5,2.

Upálen, -í. *Trest, 3. Upálení bylo u Izraelců trestem za smilství kněžské dcery [Lv 21, 9] a za pohlavní styk s ženou a její matkou [Lv 20,14, sr. Gn 38,24]. Nejde tu ovšem jen o poklesek proti občanské morálce, nýbrž o zvrácenost pohanů, stojící na jedné úrovni s čarováním a modlářstvím [viz Bič I., 312; II., 139]. Trest u-m byl považován za nejsilnější očišťovací prostředek od zvlášť těžké poskvrny. Sotva však šlo o u-í za živa. Odsouzenec byl asi nejprve ukamenován a potom teprve bylo jeho tělo spáleno [sr. Joz 7,15.25]. V Babylóně trestali u-m v peci [Dn 3,6] anebo pečením za živa v ohni [Jr 29,22]. Podle 2 Mak 13,5n zrádný nejvyšší kněz Menelaus byl uvřazen do věže s rozžhaveným popelem. O He-

rodovi čteme ve Starožitnostech Josepha Flavia, že dal mnoho lidí upálit.

Upěci [Jr 29,22]. *Upálen, -í.

Upevněn, -í, -ý, upevniti, upevňovati, učiniti pevným, položití pevné základy [*Pevně, pevný], o království [1S 20,31; 2Pa 25,3], domu [2S 3,10; Př 24,3], horách [Ž 65,7], mezích [Př 15,25], trůnu [Př 16,12], zemi [1Pa 16,30; Ž 93,1], městě [Ž 48,9] a pod. U-i slovo = splniti, uvéstí v platnost slovo [1Kr 8,26; 2Pa 6,17], u-i smlouvu = uzavřítí smlouvu [Ž 105,9], jednatí podle smlouvy [2S 23,5]. Ve smyslu opevniti [2Pa 26,9; 32,5; Ž 30,8], zesílití opevnění [Na 3,14], založití [Iz 14,32], pevně zavěsiti [Ž 8,4; Př 8,28]. O utrhači [mlukvovi] se v Ž 140,12 praví, že nebude u. na zemi, t. j. neobstojí v zemi, zato lid Boží bude mítí své základy na spravedlnosti, bude upevněn spravedlností [Iz 54,14]. Bůh sám uprostřed proměn časů bude nezměnitelnou zárukou pevnosti svého lidu [Iz 33,6]. Boží rozkazy jsou upevněny na věčnou věčnost, t. j. lze na ně spoléhat a platí věčně [Ž 111,8]. Karafiát překládá Př 20,18: »Umyslově radou se upevňují«, t. j. moudrý dbá na radu druhých a tak se jeho předsevzetí stávají pevnými, zabezpečenými [sr. Př 15,22; 11,14; 24,6].

V NZ-ě jde hlavně o sloveso *bebaiün*, které Kral. překládají také výrazy *utvrditi, *potvrditi. Svědectví o Kristu bylo apoštolem mezi Korintány přivedeno k takové platnosti, že se stalo svědectvím samého Krista, potvrzeným charismaty. Korintští věřící se stali živoucím potvrzením zvěsti evangelia. To je smysl 1K 1,6, které Žilka překládá: »Jak mezi vámi bylo utvrzeno svědectví o Kristu«. ‚Milostí upevněné srdce‘ v Žd 13,9 je srdce, které je vkořeněno, založeno v Kristu [sr. Ko 2,7] a nedá se másti těmi, kdo buď jako Židé rozeznávají mezi čistými a nečistými pokrmy anebo jako asketikové se domnívají, že pevnost poznání víry lze zesílití zdržlivostí od vína, masa a manželství [sr. 1Tm 4,3]. V tom smyslu přeje pisatel 1Pt 5,10 čtenářům, aby jim Bůh dal dobré základy. Tu je užito řeckého slovesa *themeliūn* [= založití, položití základy, sr. 1K 3,11; Ef 2,20]. Podle 2Pt 1,10 mají věřící své povolání a vyvolení, jehož se jim dostalo přijetím Krista, přivádět k platnosti a potvrzovat v denním životě činy z víry [»ctnostmi«].

Ve 2Pt 3,5 vyvrací pisatel pochybnosti o druhém příchodu Páně, jež rozšiřovali bludaři poukazem na to, že se nic nezměnilo od počátku světa. Ukazuje, že tito bludaři zapomínají, že země »z vody a skrze vodu povstala slovem Božím, že takto také tehdejší svět potopou zahynul a že nynější nebesa i země týmž slovem Božím jsou uloženy a uchovány pro oheň ke dni soudu« [překlad Hejčlův]. V pozadí je biblický názor, že země povstala ‚z vody‘, která příkrývala zemi [Gn 1,9n], a ‚vodou‘, která se shromáždila na jedno místo [do moře] a tak umožnila, že se ukázala suchá země. Ale tehdejší svět [před biblickou potopou] zahynul potopou a tak ani nynější svět nezůstane bez dalších změn. Ovšem u Boha

Upěci-Upřimný [1149]

je den jako tisíc let a tisíc let jako jeden den. Přesto den Páně určitě přijde.

Upění, úpětí, hořekování, lkání; žalostně kvíliti, *volati o pomoc [Dt 24,15; Ž 5,2], vzdychati [Ž 6,7; 12,6], bédovati [Ž 119,169], *křičeti, volati o slitování [1Kr 8,38.45], řvati [Ž 32,3] a pod. Hebrejščina má pro ú-í, ú-i velmi mnoho různých výrazů.

Uplíti, uplvati, popliti, poplívati [Mk 10,34; L 18,32].

Upokojení, -ý, upokojiti [se], upokojuvati [se]. Kral. tak překládají osm různých hebr. výrazů, z nichž většinu překládají různě. Především jde o vyjádření vědomí bezpečnosti, zabezpečení, jistoty [Ž 122,7, sr. Jr 22,21, kde tentýž hebr. výraz *šalvé* překládají Kral. slovem štěstí; Jr 49,31], klidu [sr. 2K 2,12]; upokojiti = uklidniti, utišiti [Est 2,1, sr. 7,10; Jb 30,27; Ž 131,2; Mk 4,39], urovnati spor [Př 15,18], upokojiti se = uklidniti se, ustati [Ž 46,11], býti nečinným, odpočívati [Ž 83,2; Iz 62,1; Ez 16,42], chovat se s vyčkávacím, důvěřivým klidem [Ab 3,16].

Uposlechnouti. *Poslechnouti, poslouchati. Ve smyslu uslyšeti Sk 19,5 [»Když to uslyšeli, dali se pokřtiti ve jméno Pána Ježíše«, překlad Žilkův], ve smyslu oddat se v poslušnost [R 6,17; 10,16]. Neuposlechnouti [R 11,31] = neuvěřiti, propadnouti neposlušnosti.

Upřádniti [se], stč. = uvolniti, učiniti před někým prostor [Ž 80,10]. 1K 7,5 překládá Hejčl: »Nezkracujte [v tom] jeden druhého, leda po vzájemné dohodě na čas, na příklad abyste se uvolnili k modlitbě«. Půst, o kterém mluví ve svém překladu Kral., je v hlavních rukopisech vynechán.

Upřaziti. *Pražma.

Uprostraniti, uprostraňovati, stč. = opatřiti prostor [Gn 26,22; Ž 118,5]. Př 18,16 naráží na orientální zvyk posílat dary těm, kteří mají vliv [sr. 1S 10,27; 1Kr 4,21; 10,25]. Takový dar zjednává člověku prostor [sr. Př 19,6]. V duchovním smyslu právě užívání bohatství je svědectvím lásky člověka k Bohu i k bližnímu a otvírá cestu k vyšším hodnotám [sr. L 16,9. *Bohatství. *Mammona] Ž 78,50 překládá Zeman: »Razil stezku svému hněvu«.

Upřímě, stč. přímě, rovně, upřimně. *Pravě, pravý. *Právě. *Přímě. *Sprostně, sprostnost. Ve smyslu bezúhonně, nezávadně, nezáludně, dokonale v Sd 9,16.19; 2S 22,26; Ž 18,24.26; Př 10,9; 28,18. Ve smyslu pravdivě Ef 4,15, spravedlivě, podle práva Př 16,13 [sr. Ž 15,2; 58,2], správně Am 3,10, tak, jak se sluší Mi 2,7. V hebrejštině je téměř pokaždě užito jiného výrazu anebo slovesné skupiny, jako na př. u Ez 14,3, kde opakovaním hebr. slovesa raditi se [= vyhledávati rady orakulem] se chce vyjádřit naléhavost dotazování: »Zdaliž se opravdu radí se mnou?« Jini překládají: »Zdaliž vůbec mám být dotazován?« *Upřimnost.

Upřimný. *Upřimost.

[1150] Upřímo-Úraz

Upřímo = přímo [1S 6,12; Jr 4,11], k východu, na východ [Jb 23,8], pravou cestou [Př 15,21].

Upřímost, upřímnost, upřímný. Abychom pochopili obsah těchto bibl. pojmů, je třeba si uvědomiti, že hebr. výrazy, jež jsou tak překládány [kořeny *t-m-m*, *š-l-m*, *j-š-r*], označují celost, neporušenost, to, co je plně vyvinuto. Žádá-li David pro svého syna srdce u-é, aby ostříhal Božích příkázání [1Pa 29,19], žádá, aby mu Bůh dal plně vyvinuté schopnosti srdce, ničím nenarušené a bez jakéhokoli nedostatku. O Amaziášovi se praví ve 2Pa 25,2, že »činil to, což pravého bylo před očima Hospodinovými, ale však ne srdcem u-ým«, t. j. ne celým srdcem. U-ost může označovat také nevinnost, nezáludnost, prostotu. Práví-li Abimelech v Gn 20,5, že se dopustil nepatřičného činu v upřímnosti srdce a v nevinnosti rukou, chce tím říci, že v jeho srdci nebylo ani potuchy o tom, že by činil něco nesprávného. »Chodit v dokonalosti srdce a upřímnosti« [1Kr 9,4] znamená žít celým srdcem a neošemetně. Žalmisté a *spravedliví jsou přesvědčeni, že chodí v u-i srdce, t. j. že si nejsou vědomi žádné záludnosti, částečnosti, necelosti ve svém životě před Bohem [Z 26,1.11; 101,2; Př 19,1; 28,6; Jb 2,3.9; 4,6; 27,5; 31,6]. Jejich srdce není dvojitě, rozdělené [Z 12,3]. Jsou nevinní, neporušení, dokonalí [Jb 1,1.8; 9,22; Ž 37,18; Př 28,10], touží po dokonalém zachování ustanoveních Božích [Z 119,30]. U-ý, pobožný a spravedlivý jsou souběžně výrazy [Z 17,2; 18,26; 84,12; 101,2.6; Př 2,9.21; 11,5; 14,2; 17,26]. Práví-li se o berle Boží vlády, že je neupřímnější, chce se říci, že je nejspravedlnější [Z 45,7]. Jednat u-é může znamenat jednat spravedlivě [Dn 11,17]. Jen ti, kteří chodí v u-i a činí spravedlnost a mluví pravdu celým srdcem, budou přebývat v stánku Božím [Z 15,1n; 84,12; 140,14; Př 28,18]. *Přímě. Na takového člověka lze spolehnout, kdežto v ústech těch, kteří mají porušené srdce, není žádné u-i [Z 5,10]. Mezi u-ými je dobrá vůle [Př 14,9], protože k u-sti patří spravedlivé zachování vztahů smlouvy a pokoje [sr. Mal 2,6]. Ti, kteří jsou opakem u-ých, je ovšem nenávidí [Z 5,10; 11,2; Př 29,10], ale Hospodin u-ost oblibuje [1Pa 29,17], věřící uchovává v u-osti [Z 41,13], nic neodepře chodícím v u-osti [Z 84,12], k u-ému se chová upřímě [2S 22,26], působí mu spásu [Z 7,11], dává mu světlo ve tmách [Z 112,4], zná jeho dny [Z 37,18], obdarovává jeho rodinu požehnáním [Z 112,2], dává mu dlouhověkost [Př 2,7], sděluje mu svá tajemství [Př 3,32], jeho stánek vzkvete [Př 14,11], jeho modlitba se mu líbí [Př 15,8]. Cesta Hospodina je silou u-ému [Př 10,29] a jeho vlastní cesta je »vydlážděná« [Př 15,19].

Nejasný je smysl Pis 7,9. Karafiát překládá: »Ústa tvá jako víno výborné, plynoucí milému mému v upřímnosti«. Gesenius navrhuje překlad: »Plynoucí milému mému hladce, neru-

šeně«. Podobně angl. autorisovaný a Lutherův překlad.

*Kniha Upřímého [Joz 10,13; 2S 1,18].

Řecké *haplús*, *haplotés* označuje to, co je bez vnitřní rozpolcenosti a porušenosti, tedy celé, čisté, jednoduché, prosté, sprostné [*Sprosně, sprostnost], zdravé, pravdivé. V Ř 12,8; 2K 8,2; 9,13 jde o nerozpolcenou obětavost, obětavou dobrotu. Řecké *eilikrinés*, *eilikrineia* znamená to, co bylo vyzkoušeno na slunci, co je tedy naprosto čisté a bez vady. »Přesnice u-osti« [1K 5,8] = nekvašený chléb čistoty. Věřící, očištěni Kristem, mají žít celý život jako Židé o svátcích velkonočních, kdy muselo být všechno vyčištěno od starého kvasu, obrazu špatnosti a zloby. Ap. Pavel káže slovo Boží »z u-osti«, t. j. v čistotě, jež je darem Boží milosti, tedy nikoli v obojakosti a hledání pozemských osobních zájmů [2K 1,12]. O čistotě a bezvadnosti se mluví také ve F 1,10. Snad se tu myslí na kultické předpisy sz o obětních zvířatech, jejichž čistota a bezvadnost je obrazem mravní čistoty. 2Pt 3,1 překládá Zilka: »V nich [t. j. v dopisech] připomínkou probouzím jasnou rozmyslnost, abyste měli na paměti...«, t. j. ničím neporušenou schopnost mysliti jasně.

Řecké *euthys* ve Sk 8,21 znamená »rovný«, t. j. poctivý, u-ý. Simon chtěl dosáhnouti toho, aby vzkládáním rukou mohl udělovat Ducha sv., ale při tom sledoval vedlejší úmysl vlastního sebeobohacení.

U-ost ve 3J 3n je překladem řeckého *alétheia* = pravda. *Pravda.

Ur. 1. Město ve starověkém Sumeru [pozdější Babylonii, jež byla nakonec obsazena Kaldejci], rodiště Abrahamovo [Gn 11,28.31; 15,7; Neh 9,7; Sk 7,2.4], snad dnešní *Mukajjar* v dolní Babylonii na záp. břehu Eufratu. Vykopávkami se tu přišlo na chrám, zasvěcený lunárnímu božstvu. Město existovalo už v nejstarší době babylonských dějin a bylo sídelním městem králů před založením babylonské říše. Někteří badatelé bibl. U. ztotožňují neprávem s městem Urfa [řecké Edessa].

2. Otec jednoho z Davidových bojovníků [1Pa, 11,35].

Úraz, to, co přivádí k pádu, oč člověk klopýtně [Lv 19,14; Jr 6,21; Ez 21,15. *Pohoršení], v přeneseném smyslu to, co zavdává příčinu k mravnímu a náboženskému pádu [Ez 18,30; sr. 44,12; Iz 8,14], osídlo, pašť [Joz 23,13], léčka [Jb 34,30, Hrozný: »Člověk mrzký, kdo jest léčkou lidu«]. »K ú-u přivoditi« = způsobiti pád [Jr 18,15]. U Dn 6,23 znamená ú. poranění.

»Svědomy bez ú-u« [Sk 24,16] = »svědomí neporušené, nezraněné« [sr. F 1,10, *Upřímnost]. »Býti bez ú-u« v 1K 10,32 = nebýt příčinou pohoršení, nedávat pohoršení [sr. Ř 14,13]. Kristus se stal kamenem ú-u pro ty, kdo si jím nedali posloužit ke spáse a tak na něm

celý jejich náboženský život ztroskotává [1Pt 2,7]. *Kámen. *Urážka. Bůh však je mocen uchránit věřící před klopýtnutím a pádem [Ju 24]. *Pohoršiti.

Uraziti [se], uhoditi [se], udeřiti [se] Ex 21,18n.22.26, raniti, poraniti [se], zavaditi Ž 91,12, sr. Mt 4,6; L 4,11, způsobiti bolest Jb 5,18 [sr. Oz 6,1n], natáhnouti se Ž 37,24, býti rozedrán Za 12,3, býti nesvorný, odpadlý od smlouvy, nevěrný Př 18,19 [»Nesvorný bratr (klade větší odpor) než opevněné město«. Tvar hebr. slovesa *p-š-* jehož je tu užito, lze ovšem také překládat ukřivděný, proti němuž bylo nevěrně jednáno]. U Ez 28,24 je užito slovesa, jež znamená způsobiti trpkou, hořkou, palčivou bolest. Ez tu přirovnává pohanská města k trnu a bodláku, jež působí palčivou bolest [sr. Nu 33,55; Joz 23,12n]. Myslí se tu na nákazu modlářstvím a nemravným životem. Na všech těchto místech je v hebr. textu užito po každé jiného výrazu.

V NZ-ě jsou tak překládána čtyři fecká slovesa. U Mt 4,6; L 4,11; J 11,9n jde o sloveso *proskoptein* = naraziti na něco, klopýtnouti o něco, v přeneseném smyslu urážeti se na něčem, cítit se odpuzován v 1Pt 2,8 [sr. Iz 8,14] a Ř 9,32. Kdo se cítí uražen, odpuzován spásou, nabízenou v Kristu, odnese si ovšem i duchovní škodu, bude duchovně poškozen. Duchovně poškozen může býti i bratr, který se cítí odpuzován způsobem, jak jiný bratr zachází s masem a vínem, zasvěceným modlám [Ř 14,21. Sr. 1K 8,12, kde je užito slovesa *typtein* = zraniti, poraniti]. Slovesa *skandalizein*, *skandalizesthai* [= přivésti někoho do léčky, upadati v léčku; přeneseně pohoršiti, býti pohoršen, také někdy ve smyslu sváděti. *Pohoršení. *Pohoršiti] jsou překládána Kral. výrazem urážeti [se] u J 6,61 a ve 2K 11,29. U J jde o podnět k protibožskému jednání a tak k uvedení do zkázy. Ve 2K 11,29 prohlašuje Pavel, že cítí otcovsky s jednotlivými křesťanskými sbory v jejich slabostech a prožívá zvlášť palčivou bolest, když vidí, že je někdo pohoršován a sváděn ke zlému [Kral.: »Kdo se uráží«, Žilka: »Kde je kdo vydán svodu, aby mne to nepálilo«]. Slovesa *adikeisthai* [= býti stížen křivdou, býti poškozen] je užito ve Žj 2,11. Hejčl překládá: »Vítězi neškodí druhá smrt«.

Urážeti se. *Uraziti [se].

Urážka [*Uraz], to, oč člověk klopýtně, přeneseně o výčitkách svědomí [1S 25,31 ,u. srdce'], o svodu k hříchu [Ez 7,19; 14,3.4.7, sr. 18,30], o tom, co přináší neštěstí [Ž 119, 165], co vede k duchovnímu a mravnímu pádu [Ez 3,20]. „K. u-y' = kámen, jenž vede k pádu, jestliže si ho člověk nevšímne. Podle Iz 8,14 bude Hospodin svatyní a kamenem u-y. Vykладаči obvykle myslí na to, že Hospodin bude jedním místem útočištným, druhým pak zkázou. Ale místem útočištným byl oltář, ne svatyně [1K 1,50; 2,28]. Orelli má za to, že výrazem svatyně se má vyjádřit nedotknutelnost svatosti Boží [sr. Iz 5,16; Ez 28,22], na níž ztroskotají všichni, kdo neposvěcují samého

Uraziti [se] -Urim [1151]

Hospodina zástupů, t. j. kdo spoléhají na Rezinu a syna Romeliášova [Iz 8,6]. Bůh se projeví jako pravá svatyně soudem. Kdo se Boha bojí a spoléhá na jeho slovo, nemusí se ničeho bát. Je-li však jeho svatost zneuznávána, tomu se projeví jako něco nedotknutelného, což přivodí škodu a pád [sr. Ž 18,26n]. Na Iz 8,14 často navazuje NZ, když mluví o Ježíši Kristu, který byl položen ku pádu a ku povstání mnohým [L 2,34, sr. Mt 21,42nn; Ř. 9,32n].

V 1K 8,9 varuje apoštol věřící, aby se jejich volnost, kterou jim zaručuje víra, nestala příčinou záhuby slabších ve víře. *Pohoršení. *Pohoršiti.

Urban, křesťan, jemuž Pavel v Ř 16,9 posílá pozdrav. Toto jméno se často vyskytovalo mezi otroky, zvláště v císařském domě.

Uri [zkrácenina jména *Uriáš]. - 1. Otec Bezeleela, dovedného umělce, povolného ke stavbě a výzdobě stánku úmluvy [Ex 31,2nn; 35,30; 38,22; 1Pa 2,20; 2Pa 1,5]. - 2. Otec Gebera, Šalomounova výběrčího daní [1K 4,19]. - 3. Vrátný, kterého Ezdráš přiměl k propuštění pohanské manželky [Ezd 10,24].

Uriáš [= Hospodin je světlo]. - 1. U. Hetejský, jeden z 30 hrdinů-vojevůdců Davidových, manžel Betsabě, dcery Eliamovy. Jako jeho původní jméno uvádějí někteří badatelé Hurrian Arija. Zdá se, že se stal ctitelem Hospodinovým, jak naznačuje jeho hebr. jméno [2S 23,39; 1Pa 11,41]. Když se Davidovi nepodařilo užít ho k zakrytí svého cizoložství, dal jej postavit do první řady útočícího vojska, aby byl zabit [2S 11,1nn; 1K 15,5; Mt 1,5].

2. Nejvyšší kněz v době Achasa, krále judského [2K 16,10-16], který vystavěl oltář v Jerusalemě podle vzoru damašského. Snad totožný s jedním ze dvou svědků, kteří byli přítomni, když Izaiáš napsal na desce tajemné jméno svého budoucího syna [Iz 8,2].

3. Prorok, syn Semaiáše z Kariatjeharim, který totožně s předpovědí Jeremiášovou prorokoval zkázu Judstva. Před rozrušeným králem Joakimem utekl do Egypta. Ale byl přiveden násilím zpět a zabit [Jr 26,20-23].

4. Kněz z rodiny Kózovy [Hakkoz v 1Pa 24,10], otec Meremota, jenž s Eleazarem a jinými převzal nádoby a poklady chrámové, přinesené z Babylona do Jerusalema [Ezd 8, 33; Neh 3,4.21].

5. Jeden z těch, kteří stáli vedle Ezdráše, když vyučoval lid Zákonu Hospodinovu [Ezd 8,4].

Uriel [= El (božstvo) je světlo]. 1. Levita z rodu Kahatova [1Pa 6,24], nejspíše hlava kahatovského rodu v době Davidově [1Pa 15,5.11]. - 2. U. z Gabaa, jehož dcera Michaiia byla matkou Abiáše, judského krále. [2Pa 13,2]. - 3. Časté jméno andělů v apokryfických knihách SZ-a.

Urim [Nu 27,21; 1S 28,6], obyčejně ve spojení s *thumim [Dt 33,8 a j.], nějaký los, kamínek, který nosil velekněz v *náprsniku

[1152] Úroda-Úředník

soudu, když vstupoval do svatyně před Hospodina [Ex 28,30; Lv 8,8]. Ve spojení s u. a thumim poznával velekněz vůli Boží ve složitějších případech, šlo-li o všechen lid anebo některý kmen. Právě proto byly u. a thumim vloženy do záhybů náprsníku zdobeného 12 jmény izraelských kmenů, napsanými na 12 drahokamech. Příklady, v nichž byla žádána Boží odpověď nejspíše skrze u. a thumim, jsou popsány v Sd 1,1; 20,18.23.27n; 1S 10,22; [14,36-42]; 22,10.13; 23, 9-12; 28,6; 30,7n; 2S 2,1; 5,19.23n]. Při tom nezáleželo na tom, zda byl velekněz ve svatyni [Sd 20,27n; 1S 22,10]. Stačilo, aspoň ve starších dobách, kterékoli místo, měl-li kněz na sobě efod. Zdá se, že po návratu ze zajetí babylonského už nebylo kněze s u. a thumim, rozumíme-li dobře Ezd 2,63; Neh 7,65. O různých teoriích, jak u. vypadalo, viz *Thumim.

Úroda, výnos polí [Lv 23,39; Jr 7,20 a j.], vinic [Nu 18,30; Ab 3,17 a j.], domu [Jb 20,28] a pod. »Hojná ú. jest v síle volů« [Př 14,4], t. j. poctivá a rozumná práce, pečlivé zorání pole přináší užitek [sr. Př 12,11]. LXX překládá: »Kde je hojná ú., tam je patrná síla volů«. Podle Př 15,6 ú. člověka nepobožného přináší jen zmatek a trápení. V přeneseném smyslu se mluví o ú. rtů, t. j. slova jsou přirovnávána k setbě, jež přináší ú-u pro toho, jenž je proslovil, i pro toho, jenž se s ním stýká [Př 18,20, sr. 12,14; 13,2]; o ú-ě spravedlnosti, t. j. o plodech spravedlnosti viz 2K 9,10; sr. Oz 10,12, kterou ovšem může rozmnožit [Kral. přispóřit] pouze Bůh. Žilka překládá: »Poskytněte a rozmnoží i vám osení a dá vzrůst plodům vaší spravedlnosti« [sr. 1K 3,7]. *Spravedlnost.

Uroditi ve smyslu poroditi, zroditi v Ž 7,15*

Úrok, stč. = daň; roční plat, na př. z pozemku nebo za ochranu, poplatek. To, co my nazýváme ú., označovali Kral. staročeským výrazem *lichva. Hebrejščina má pro tyto obchodní zvyklosti dva výrazy: *nešek*, překládané výrazem lichva, t. j. úrok z peněz, a *marbūt*, překládané výrazy úrok, zisk. První se týkal peněžní půjčky, druhý poplatku v naturáliích, který člověk slíbil dáti tomu, kdo mu vypomohl v okamžité nouzi obilím, pokrmem a pod. *Půjčiti, půjčovati. Obojí bylo zakázáno v poměru k chudým Izraelcům [Ex 22,25; Lv 25,35-37; ale sr. Dt 23,20]. Dt 15,7-11 nařizuje, aby se nuznému půjčovalo z lásky, t. j. bez úroku [lichvy] a poplatků. Mezi vlastnostmi spravedlivého [= zbožného, *Spravedlnost] je vypočítáno i to, že nedává na lichvu a nebere na ú-u [Ez 18,8.17], kdežto člověk, který činí pravý opak, nemůže obstát před Bohem [Ez 18,13; 22,12]. Př 28,8 praví, že ten, kdo rozmnožuje svůj statek lichvou [*nešek*] a úrokem [*tarbūt*], shromažďuje ne sobě, ale tomu, kdo bude lépe umět hospodařit s majetkem ve prospěch chudých [sr. Př 13,22; 22,16; Jb

27,16; L 19,24]. U Ezd 4,13 jde o tři druhy poplatků, které vybírali Peršané od podrobených zemí: ,plat', t. j. poplatky daňové, ,clo', t. j. naturální dávky, a ,úrok', t. j. poplatky těch, kteří užívali státních silnic. Podobně Ezd 7,24, kde perský král Artaxerxes vyňal kultický personál židovský z povinnosti daňové jakéhokoli druhu. Nejspíše platilo totéž o kněžích v Persii.

Urozený. Tento výraz je ve SZ-ě překládem hebr. *nádīb* = štedrý, šlechtic, kníže [Jb 12,21], ale také tyran, násilník [Jb 21,28] a *šóá'* = boháč, šlechtný [Jb 34,19]. Kral. tento poslední výraz překládá také slovem *slovoutný. Ap. Pavel připomíná Korintánům, že urozenost, vyšší společenské postavení není samo o sobě legitimací do království Božího. Vše záleží na vyvolení Božím, které nedbá na lidská měřítka a dělidla [1K 1,26].

Urputně, -ý, zatvrzele, zarytý, zavilý, neústupný [2Pa 36,13; 1S 20,30; Iz 46,12].

Úrad, úkol, který kdo vykonává, místo, které kdo zastává, na př. místo královského číšníka [Gn 40,13], místo dohlížitele, dozorce [Ž 109,8], služba chrámová [L 1,23], členství v nejvyšší radě židovské [L 23,50]. *Úředník.

V Ř 12,7 překládají Kral. řecké *diakonia* [= služba] výrazem ú. Karafiát překládá přesněji: »Bud'to přísluhování, v přísluhování«. Myslí se tu na dar, charisma služby, nikoli na nějaký církevní ú. Žilka proto překládá: »Jiný má dar služby, ať se věnuje službě«. V 1K 9,17 je tak přeloženo řecké *oikonomia* [= správa statku, správcovství, správa domu, vladařství, sr. L 16,2nn]. Pavel tak označuje svůj apoštolský ú., zvěstování evangelia, který nekoná dobrovolně, z vlastního rozhodnutí, nýbrž proto, že musí [sr. 1Te 2,4], takže nemá nároku na odměnu nebo dík [sr. L 17,9n]. Neboť správcovstvím býval obvykle pověřován otrok, který za svou práci nebyl placen [sr. Ko 1,25 a Ef 3,2, kde je užito téhož řeckého výrazu]. V Žd 8,6 je tak přeloženo řecké *leiturgia* [= služba, hlavně kněžská]. V Ef 6,20 jde o řecké sloveso *presbeuein* = konati vyslaneckou službu, vyřizovat poselství [sr. 2K 5,20, kde je užito téhož slovesa]. Karafiát Ef 6,20 překládá: »Pro něž [t. j. evangelium] poselství konám v řetězu«.

Úradný. Osoba ú-á' u Mk 14,43 je člen synedria, radní [řecky *buleutés*, *Sněm], rovněž u L 23,13 [vládce, *archón*].

Úředník. Tak překládají Kral. nejméně šest různých hebr. výrazů, z nichž některé znamenají dozorce [Gn 41,34; 2Pa 2,2.18; 23,18] nebo písaře [1Pa 26,29; 2Pa 26,11] nebo správce [Gn 47,6; Ex 1,11; 1Kr 14,27; 2Pa 34,8] nebo úkoláře robot [Ex 3,7; 5,6.10.13n] nebo šatrapu [místodržícího u Peršanů, Dn 6,13]. Úřednický stav u Izraelců vznikl ovšem až v době královské a s rozvojem měst, podřízených přímo králi, což vedlo často ke sporům, protože původní zřízení *starších mělo ještě značnou úlohu. Kral. mívá několik nejvyšších ú-ů [knížat, 1Kr 4,2], z nichž hlavní místo zaujímal rádce [1Pa 27,33; Ezd 7,14]

v čele s *přítelem [2S 15,37; 16,16; 1Pa 27,33] nebo 'otcem' [Gn 45,8, sr. Sk 7,10] nebo nejvyšším radou královským [1Kr 4,5]. Důležitým ú-*em* byl také královský kronikář [sr. Est 6,1], pisař nebo pisaři [*sofēr* asi totéž, co státní sekretář, kancléř, 2S 8,17; 1Kr 4,3; Jr 36,12] a vojenský velitel, hejtman [2S 24,2, sr. 8,16; 1Kr 4,4], K pomocným ú-*ům* [služebníkům] královským patřili t. zv. 'druhý po králi', mistodržitel králův [2Pa 28,7], správce královského paláce [1Kr 4,6; Iz 22,15], vrchní berní správce [2S 20,24], dozorce nad robotou [1Kr 4,6], správce královských statků, královské šatny, komorníci [2Kr 25,19, obyčejně cizinečtí eunuši; Jr 52,25] a jiní [sr. 1Pa 27,25nn. 31]. Do větších měst byla dosazována knížata, odpovědná přímo králi [1Kr 22,26]. Mezi královské úřednictvo bylo časem počítáno i kněžstvo [2Kr 16,11; Am 7,10], ač si dovedlo dobře hájit své výsady jakožto znalci Zákona Hospodinova. Ale byl-li král současně veleknězem, klesl význam ostatních kněží na úroveň ú-*ů*.

Pro mesiášskou dobu slibuje Bůh svému lidu, že pokoj bude jeho dozorcem a spravedlnost jeho vladařem [Iz 60,17]. Pokoj a spravedlnost jsou tu personifikovány jako praví vládcí lidu [sr. Iz 32,16n]. Těžko srozumitelný je Za 10,4. Mluví se tu o tom, že Bůh navštíví milostivě dům judsky, t. j. svůj lid. Pak to bude dům, který si sám stačí na všecko. Z něho vzejde úhelní kámen [Iz 28,16], t. j. nebude potřebovat cizích vládců. Z něho samého vzejde Mesiáš. Z něho vzdejde stanový hřeb jak k upevnění stanu, tak ke klidnému pořádku uvnitř stanu [sr. Iz 22,23n]. Z něho vzejde i všelijaké lučiště, t. j. bude mít dost vlastní moci, aby se mohl ubránit nepříteli. A z něho vzejde též všeliký úředník, kníže [doslovně hebr. vladař]. Juda bude mít dostatečný počet potřebných vůdců. Jiní vykladači myslí na úkoláře, kteří budou vymáhat práci na porobných nepřátelích.

NZ o Chuzovi, ú-u Herodesově [L 8,3]. Snad šlo o správce domu Herodesova. Ve Sk 16,20,22 jde o t. zv. duumviry, nejvyšší představitele městské správy ve Filipách, městě zřízeném po vzoru ústavy římské. Zj 6,15 v t. zv. přijatém textu vypočítává mezi těmi, kteří budou jati hrůzou nade dnem soudu, také ú-y, řecky *dynatoi* [= ti, kteří jsou silní, mají vliv]; Karafiát překládá: hejtmane.

Na ostatních místech čteme o ú-cích chrámových, kteří měli na starosti vnější pořádek v chrámu a v jeho nádvoří. V jejich čele stál velitel z kněžských řad, jenž se dělil s veleknězem o důstojenství [L 22,4,52; Sk 4,1; 5,24]. I chrámová levitská policie patřila pod jeho velení.

Usaditi se na svých kvasnicích [Jr 48,11]. *Kvasnice.

Uschlý, o ruce = odumřelá ruka [Mt 12,10; Mk 3,1,3; L 6,6,8, sr. 1Kr 13,4; Za 11,17], o kostech, jejichž morek vyschl [Ez 37,11].

Usilé, úsilí, usilování = práce, lopocení, námaha, snažnost a jejich výsledky [Dt 28,33; Jb 20,18; Ž 7,11, sr. Př 5,22; Ž 105,44; 109,11;

Usaditi se-Usnouti [1153]

Př 5,10; Ez 23,29], takže Zeman může překládat Ž 78,46: »Jejich úrodu dal žravému hmyzu a jejich polní výnos kobyilkám«, Ž 105,44: »Dal jim země národů [= pohanů] a zabrali výtěžek [= zisk] namáhavé práce národností«, a Ž 109,11: »Cizinci nechť ukořistí jejich výtěžek«. V hebr. textu je na těchto místech užito tří různých hebr. výrazů. Zaji-mavé jsou reformační překlady 1S 2,3. Král: »Usilování [jeho] jemu [Bohu] nepochybují«. [V Poznámkách upozorňují na překlad: »Není počtu skutkům jeho«]. Luther: »Neboť Hospodin je Bůh, který to pozoruje, a nedopouští, aby se takové předsevzetí podařilo«. Angl. autorisovaný překlad: »Hospodin [je] Bůh vědění, a jím jsou jednání vážena«. Karafiát překládá: »Od něho skutkové vystižení bývají«. Jiní navrhuji překlad: »Bůh vědění, ačkoli jednání nejsou vážena«. Myslí se při tom na skutky pýchy, které sice nejsou hned souzeny, ale Bůh o nich ví. Vše záleží na tom, jak se čte jedna hebr. částice, jež může znamenat buď záporku ‚ne‘, anebo ‚od něho‘, ‚jím‘. V Př 15,22 jde o plány, úmysly, předsevzetí [sr. Př 16,3; 19,21; 20,18 aj.]. U Iz 32,7 jsou nástroje, prostředky, zbraně *skrbného v král. překladu nazývány usilováním. Mnozí překladači tu nemyslí na skrblika, nýbrž na pleticháře, kteří překrucují výroky druhých [sr. Iz 29,21]. Ž 11,3 překládá Karafiát správněji: »Základové se boří«. Zeman: »Podvracejí-li se základy, co zmůže spravedlivý?« Myslí se tu na základy státního života.

Usilovati, namáhati se, snažiti se o něco [Nu 14,44; 1S 19,2; Ž 127,1; Př 23,4; Iz 22,4; R 10,3; Ef 4,3], pokoušeti se [L 1,1; 13,24; Sk 9,29], horlivě se přičiňovati [2K 5,9], 1Pt 1,10 překládá Žilka: »Po této spáse toužili a pátrali proroci«.

Uskrovniti, mírniti [se], uskrovniti se. 2K 12,6 překládá Hejčl: »Ale upouštím od toho, aby někdo nemyslel o mně více, než co na mně vidí«. Žilka: »Uskrovněji se však, aby si někdo nemyslel o mně, že ze sebe dělám víc, než co je na mně vidět«.

Uslyšán, uslyšeti. *Slýchán, slýchati, slyšeti. Často ve smyslu vyslyšeti modlitbu [Gn 17,20; 25,21; 30,6.17.22; Ex 22,27; Nu 20,16; Dt 3,26; 9,19; 1S 7,9; 2Pa 7,12; Jr 42,2; L 1,13; Sk 10,31; 2K 6,2 a j.].

Usmysliti sobě, stč. = rozumu nabýti, rozmysliti si [1Kr 8,47], napraviti se [Jr 6,8], litovati [Mt 21,29.32].

Usnouti. *Smrt. *Spáti.

Usnouti s otci svými = umřítí a odejítí tam, kde jsou otcové, t. j. do šeolu [o králích, 1Kr 2,10; 11,43; 14,20; 15,8.24; 16,6.28; 22,40.51; 2Kr 8,24; 10,35; 13,9.13; 14,22; 15,7.22.38; 16,20; 20,21; 21,18; 24,6; o Mojžišovi Dt 31,16]. *Peklo. *Smrt. *Spáti.

Některí odborníci ve vazbě ‚u. s otci svými‘ vidí jen eufemistický výraz pro smrt. Ve skutečnosti v ní je obsažena důrazná polemika proti představě, že by smrt mohla slavit triumf

[1154] Usouditi-Ústa

tam, kde je u díla Hospodin-Bůh živý. On není jako kananejská bálové, kteří umírali a znovu-oživali každoročně s koloběhem přírody. On je týž vždy a všudy. On si vydobyl svůj lid a vyvedl jej z Egypta, on se svým lidem uzavřel smlouvu nepohnutelnou, on svému lidu dal v Davidovi krále podle srdce svého - a ve své věrnosti toto své dílo udržuje. Ani smrt je nemůže rozrušit, neboť smrt je jen průvodním zjevem všeho stvořeného. Pomínou nebesa i země a s nimi i smrt, zůstává však slovo Hospodina-Boha živého na věky. Písmo sv. ukazuje za hranice časnosti tam, kde časných proměn není. Proto nutno chápat vazbu „u. s otci svými“ jako výraz víry, že i ve smrti zůstává věřící v ruku Stvořitelových a tím ve svazku jeho lidu, církve Páně. Užívá-li se tohoto rčení hlavně o kráľích [ne však výlučně! Sr. *Smrt, zn. B.], tedy proto, že král jako figura neboli předobraz Krista ukazoval obzvláště jasně k tomuto Králi králů, jenž o sobě řekl: »Já jsem... život...« [J 11,25; 14,6], smrt přemohl [1K 15,55] a svou krví smlouvu Boží s lidem zpečetil. B.

Usouditi, usouzení. Ve smyslu umíniti si, rozhodnouti [se], 2S 7,27; 2Pa 25,16; 1K 2,2, vynésti soud, Iz 14,27; Zj 16,5; rozkaz, nařízení, Jon 3,7, rozhodnutí, Jr 51,11. Karafiát překládá Dn 4,14: »Z usouzení [= rozhodnutí] hlásných výpověď [vyšla], z poručení svatých vyžádáno, [až by] k tomu [přišlo], aby poznali...«. Hlásní a svatí jsou andělské bytosti nebeské, které zasedají v radě Hospodinově [sr. Ga 3,19; Žd 2,2]. LXX zde má velmi odlišný text. Hejčl překládá 2K 1,8n: »Nechcem, bratří, abyste nevěděli o našem souzení..., že jsme [totiž] nesmírně nad svoji sílu byli tak postiženi, že jsme ztratili naději i v život. Ano, sami nad sebou jsme vyřkli rozsudek smrti, abychom nespolehali na sebe, nýbrž na Boha, který křísí mrtvé«.

Uspíšiti se, pospíšiti si [2S 15,14; 1K 11,21].

Ústa. Podle Kral. mají ú. nejen lidé, ale i zvířata [Nu 22,28; Dt 25,4; 1K 9,9; 1Tm 5,18; Ž 22,22; Dn 6,22; Jb 41,10.12; Žj 12,15; 16,13], ptáci [Gn 8,11; Iz 10,14], země [Gn 4,11; Nu 16,30.32; 26,10; Dt 18,18], peklo [Iz 5,14] a ovšem i Bůh [Dt 8,3; Iz 1,20; 62,2; Pl 3,38; Mt 4,4 a j.]. Jde tu o anthropomorfní představy, jež Bohu přisuzují téměř všechny orgány lidského těla, aby tak bylo zabráněno myšlence, že Bůh je snad jen neosobní, nezúčastněné, ustrnulé jsoucnó. Bůh naopak jako osobní vůle jedná, reaguje na vše, co se děje; je ochoten se zjevit, odpovídat na lidské touhy, slyšet lidská úpění, zasahovat do lidského života. Bibl. anthropomorfismy chtějí ukázat, že jde o živého, skutečného Boha. Modly mají také ú., ale nemluví, mají oči, ale nevidí, uši, ale neslyší, nos, ale nečijí, ruce, ale nepracují [Ž 115,5nn], kdežto Hospodin vidí, slyší, mluví a jedná. Svá slova vkládá do úst svých služebníků [Ex 4,12.15; Dt 18,18; Iz 59,21; Jr 15,19],

takže se nemohou vymlouvat na „zpozdlá ú.“ [těžkopádnou řeč, Ex 4,10]. Hospodin k nim mluví „ú-y k ústům“, t. j. bezprostředně, bez prostředníků [Nu 12,8, sr. 2J 12]. Z úst Hospodinových vyšel Zákon [Ž 119,72], člověk je živ nikoli jen chlebem, ale vším, co vychází z úst Hospodinových, t. j. jeho rozkazy i zaslíbení [Dt 8,3]. „Tázati se úst Hospodinových“ - žádati za orakulum [Joz 9,14; Iz 30,2]. „Stavět proti nebi ú.“ [Ž 73,9] = rouhati se Bohu.

Všimněme si některých hebraisujících biblických obrátů: „Ú-y svými volati“ [Ž 66,17] = volati plným hlasem, zplna hrdla, „otevřítí ú.“ [Ez 16,63; 29,21, sr. Nu 22,28] - promluvíti, „zacpatí ú.“ [Jb 5,16; Iz 52,15], „vložití ruku na ú.“ [Sd 18,19; Mi 7,16, sr. Jb 21,5; 29,9; Př 30,32] = mlčeti, umlknouti. „Hůl úst“ [Iz 11,4] = působivý výrok; „ovoce úst“ [Př 12,14] = následky toho, co člověk mluví [sr. Př 13,2; 18,20; Mt 12,37], „oběti úst“ [Ž 119,108] = modlitby a chvalozpěvy. Jedněmi ú-y“ [1Kr 22,13; Ř 15,6] = jednomyslně. „Psátí z úst“ [Jr 36,4] = dát si diktovat, „souditi z úst“ [L 19,22] = souditi podle slov, „popadnouti něco z úst“ [L 11,54] = číhati na slova. V Př 16,26 jsou ú. orgánem hladu, „Žráti celými ú-y“ [Iz 9,11] = býti hltavý. „Rozdíratí ú.“ [Ž 35,21; Iz 57,4; Pl 2,16] = rozvírat, otvírat [si] ú. v posměchu a nenávisti. „Ú. naše jsou otevřena k vám“ [2K 6,11] = otevřeně jsme vám pověděli [protože jsme k vám naplněni láskou]. „Otvíratí ú.“ k přijetí poučení [Ž 81,11; 119,131, sr. Ez 2,8; 3,1]. U Joz 1,8 by bylo lépe překládati »z úst« než »od úst«. Jozue má mítí Boží Zákon ustavičně v ústech; má o něm nejen přemýšlet, ale i mluvit.

Někdy jsou ú. označením toho, co z nich vychází, tedy příkázání [Pl 1,18], řeč [Jb 15,6; Př 11,11; sr. Ž 55,22]. Proto se sz věřící modlí, aby Bůh položil stráž jejich ústům [Ž 141,3, sr. Př 13,3; 21,23; 30,32; Mi 7,5] a žalmista se rozhoduje, že pojme v uzdu svá ú. [Ž 39,2]. Na druhé straně ú. spravedlivého jsou pramenem života [Př 10,11]. Ž 17,3 jest snad lépe překládat: »Usmyslil jsem si: Má ú. nepřestoupí« [příkázání], sr. Nu 22,18; 1S 15,24, kde je užito téhož hebr. slovesa. Lze však překládat také: »Má ú. nepřekypí« [hněvem, vášní, ukvapenými slovy].

Už ve SZ-ě se činí rozdíl mezi vyznáním úst a srdcem, skutky, pravým smýšlením [Ž 5,10; 55,22; 62,5; Př 10,6; 11,9; Iz 29,13; sr. Mt 15,8]. Jen srdce moudrého rozumně spravuje ú. jeho [Př 16,23]. Toto rozlišování mezi vyznáním úst a srdcem je obzvláště patrné v NZ-ě [Mt 15,8]. Bůh ovšem, jenž zkoumá srdce, nedá se oklamat. Kdo je vnitřně zlý, zkažený, nemůže ze svých úst vynášet nic jiného než zlé, byť to znělo sebe lépe [Mt 12,34n]. Ú. konečně přece jen prozradí, co je v člověkově srdci [Mk 15,11.17-19]. Při tom však NZ klade důraz na nebojácné vyznání úst, jež ovšem musí odpovídat vnitřnímu životu [Ř 10,9n, sr. Mt 10,32; Mk 8,38; L 12,

8], víře srdce. Na druhé straně víra, která by byla jen v srdci, která by se neprojevila slovem [ústí] a ovšem i životem, by byla v podezření, že je pouhou představou a vlastně sebeklamem. Proto apoštol zdůrazňuje, že jsme arcispravedlně srdce svou vírou, ale teprve vyznání úst, jež je ovocem a potvrzením této víry, veřejné osvědčení víry slovem i životem přináší konečnou spásu [sr. Ř 5,9n.21; 6,22n; 8,10n.13; 13,11; 1K 1,18]. Obsahem této víry je zmrtvýchvstání Ježíše Krista, tedy celé jeho spasitelné dílo [sr. Sk 1,22; 2,32; 3,13nn; 4,2; 13,27-39; 23,6; Ř 4,23; 1K 15,12-20]. Ovšem, i za tímto veřejným vyznáním stojí moc Ježíše Krista, který svým učedníkům dává ú. [= slova] i moudrost, jíž nelze odolat [L 21, 15].

Ustalý, stč. = unavený [2S 16,14; 17,2; Jb 22,7; Př 25,25; Iz 5,27; 28,12; 40,29; 50,4; Jr 14,9; 31,25].

Ustání, stč. = unavení, únava, ochabnutí [Dt 11,10; Kaz 10,15; Pl 4,17], svizel, trud [2K 11,27].

Ustanoven. *Ustanovený, ustanoviti.

Ustanovení. Kral. tak překládají ve SZ-ě hebr. výrazy *chók*, *chukká*, odvozené od slovesa *chákak* = vyrýti, tedy něco, co bylo do něčeho vyryto, vepsáno; zvyk, zvykový zákon, *právo. Je ovšem nesnadno vymezit přesný rozdíl mezi *soudem, *příkázáním a u-m [Ex 15,25n; 29,28; 30,21; sr. 18,16, kde *chók* je přeloženo výrazem *rada]. Podle 1Pa 16,17 a Ž 105,10 souvisí u. se smlouvou, ano u. a smlouva jsou souběžné výrazy [Jr 33,26]. Jde nejčastěji o kultické předpisy [Ex 29,28; 30,21; Lv 26,43; Nu 9,12; 15,14n; 30,17; Ž 81,5; Ez 43,18] a návody, jež plynou pro různé životní okolnosti z příkázání Božích [Dt 4,1,8; 7,11; 2S 22,23; 1Kr 2,3; 3,14; Neh 1,7; 9,13 a zvl. v žalmech, na př. Ž 18,23; 89,32; 119,5.8.12.16.54.80.155; 147,19 a j.], takže u. a řád jsou souznačné výrazy [Ž 81,5]. U. pohanů zahrnují jak náboženské, kultické, tak mravní zvyky [2Kr 17,8; Jr 10,3]. Odvrátili se Boží lid od u. Hospodinových, nechá je na pospas u. nedobrych [Ez 20,25; sr. Neh 9,13; Ž 81,12n; Sk 7,42; Ř 1,24n; 2Te 2,11], ale smlouva s Izraelem je tak pevná jako řád nebes [Jr 33,25n].

V NZ-ě jde hlavně o tři výrazy a jedno řecké sloveso. Řecké *paradosis* [= to, co bylo předáno, tradice] označuje židovskou tradici, ať ústní nebo písemně zachycenou, jež není obsažena ve SZ-ě. Jsou to u. starších [Mk 7, 3.5 a par.], podle Ježíše u. lidská [sr. Ko 2,8] na rozdíl od u. Božích [Mk 7,8.9.13 a par; Sk 6,14]. Farizeové lpěli na závaznosti těchto u. právě tak, jako na závaznosti Zákona [Ga 1,14]. Saduceové je odmítali. Rovněž Ježíš, který považoval za opovržlivost rozmnožovat Boží příkazy. Ap. Pavel zná ovšem i křesťanské tradice [u. ' 1K 11,2], jejichž zachovávání vyžaduje od věřících. Pavel je převzal od svých předchůdců, v posledu od Krista, a odevzdal je sborům jako řady pro sborový život [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 117].

Ustalý-Ustavičně [1155]

K této tradici počítá především evangelium [1K 15,2n] o smrti a vzkříšení Ježíše Krista, dále u. sv. večeře Páně [1K 11,23]. Zato všechna lidská u. odmítá [Ko 2,8].

Ve Sk 16,4 a Ef 2,15; Ko 2,14 je užito řeckého výrazu *dogma* [= nařízení, výnos]. Ve Sk jde o u., na němž se usnesl t. zv. apoštolský koncil. V Ef a Ko jde o Mojžíšův zákon a jeho podrobná u., jež ovšem smrtí Kristovou byla smazána, protože jim byla naplněna. Ve Sk 21,21 je použito řeckého *ethos* [= mrav]. Žilka překládá: »Řikáš prý, aby nedávali obřezávati děti a nefídili se dávnými mravy«.

Na ostatních místech je užito řeckého *katabolé* = založení, počátek, vznik, stvoření [světa, Mt 25,34; L 11,50; J 17,24; Ef 1,4; Žd 4,3; 9,26; 1Pt 1,20; Zj 13,8; 17,8]. *Svět.

Ustanovený, ustanoviti. Ve smyslu pomazati k něčemu [o Moudrosti, Př 8,23], zříditi [Gn 41,41; Nu 14,4; 2S 7,11; 1Kr 12, 32; 1Pa 22,2; Am 5,15; Mk 3,14; Tt 1,5; Žd 3,2; 10,9], dosaditi [Ž 2,6; Dn 2,21; 4,14; 5,21; Mt 24,45], naříditi [Mt 27,10], dále dávat, tradovati [Mk 7,13], vydati [nařízení, Dn 6,7] a pod. Ve Sk 10,42 je užito řeckého slovesa *horizein* = určití někoho k něčemu, za něco, jmenovati někoho něčím, prohlásiti koho za co, při čemž je zde právě tak jako v Ř 1,4 předsvědčení, že tím, zač byl vzkříšením prohlášen Ježíš, už dávno byl, a to od počátku světa v radě Boží. Podobná myšlenka je vyjádřena jiným řeckým slovesem v Žd 1,2. Kristus byl určen za soudce živých i mrtvých a ustanoven za dědice, Pána veškerenstva [sr. Žd 2,7].

Ustanovitel [Iz 33,22] práv, stč. zakladatel, původce, stavitel, ten, který upevňuje právo, hebr. spíše: vůdce [v míru i ve válce], velitel.

Ustati, ustávati, stč. = marně se namáhati [Gn 19,11], unaviti se, býti unaven [Ex 18,18; Sd 4,21; 8,4; 2S 23,10; J 4,6], vysílen [Jb 3,17; Ž 6,7; 69,4; Iz 1,14], klesati [Jr 4,31]. Jr 15,6: »Jsem unaven [samým] slitováváním«. A přece se Bůh nikdy neznaví a neumdlí [Iz 40,28] a také ti, kteří na něho očekávají, nepropadnou unavě [Iz 40,31]. Ti ovšem, kteří nejednají podle rozkazů Božích, jsou natrvalo unaveni [Jr 9,5]. Ga 6,9 překládá Žilka srozumitelněji: »Ať nikdy neochabneme v činění dobra, neboť, nepolevíme-li, budeme v svůj čas sklízeti«. Žd 12,3 staví za vzor vytrvalosti a neochablosti na duchu samého Ježíše.

Ustávání [1Te 2,9] = námaha.

Ustavati. *Ustati.

Ustavěti, stč. = vystavěti [Gn 33,17; Iz 5,2; Ez 13,10; Mt 7,24.26; 26,61; Žd 3,4], pevně stanoviti, naříditi [L 3,13], pevně postavit. Ř. 14,4 překládá Škrabal: »Bude však státi, neboť Pán je mocný udržeti ho zpříma«.

Ustavičně, ustavičnost, ustavičný. Ve smyslu stále, vytrvale [Ex 28,29; 30,8; Ž 51,5; 71,3.14; 105,4; Př 5,19; Iz 21,8; Ez 46,14; Dn 6,16.20], na věky [1Pa 16,15; Ž 44,9],

[1156] Ustavičný-Utěšení

provždy [Ž 103,9]; stálý, pevný, trvalý [Ex 29, 42; Př 15,15], vytrvalý [Př 19,13]. Hebrejščina má pro to několik různých výrazů. Jr 31,3 lze doslovněji překládat: »Zachoval jsem ti svou přízeň [milosrdenství]«, »dal jsem trvati svému milosrdenství k tobě« [sr. Ž 36,11, kde je tentýž hebr. výraz překládán slovesem ‚rozprostřítí‘, v Ž 85,6 ‚protahovat‘].

V NZ-ě jde o překlad řeckého *ektenés* [= napjatý, vytrvalý, horlivý, opravdový]. Je to označení vytrvalé, horlivé modlitby [Sk 12, 5, sr. L 22,44; Sk 1,14; 2,42.46; 2Tm 1,3]. Každé velké rozhodnutí apoštolské doby a všecek život prvotní církve byl provázen vytrvalou modlitbou [řecké *proskarterein* = býti [mít] stále pohotově, sr. Mk 3,9, vytrvati při něčem, vytrvale se oddávati] podle vzoru Ježíšova a jeho výzvy [L 18,1-8]. Vyjadřovali tak své synovství, svou důvěru v Boží vedení a ochotu vyčkávat jeho pokynů [sr. Sk 6,4 v překladu Hejčlově: »My však zůstaneme při modlitbě a službě slova«, Žilkově: »My se dále věnujeme cele modlitbě...«]. Ř 12,12; Ko 4,2 vybízí věřící, aby byli na modlitbě vytrvalí. Podobně v Ef 6,18 jsou čtenáři vyzýváni, aby vedle modliteb za všechny věřící vedli vytrvalý modlitební život každého času, aby se mohli osvědčit jako rytíři Ježíše Krista v denních zápasech.

Ve Sk 26,7 je užito podst. jména *ekteneia* = vytrvalost. Vytrvalou službou Bohu dnem i nocí doufá Izrael dosáhnouti uskutečnění Božích slibů. Myslí se tu na bohoslužbu, modlitby, oběti a pod. [sr. 1Pa 9,33; Ž 134,1].

Ustavičný. *Ustavičně. *Horlivě. *Horlivost. *Opravdový.

Ustaviti [se], stč. = pevně postavit, stanovit, ustanovit [Dn 2,38; L 12,14], utvrdit; rozhodnouti se [Rt 1,18; 2Pa 30,19; L 9,51]. ‚U. srdce při Hospodinu‘ [1S 7,3; 2Pa 12,14] upřímně se upnouti k Hospodinu. ‚U. někoho v doufání‘ [Ž 22,10] = naplniti důvěrou, dát bezstarostně spočinout. ‚U. srdce v bázni‘ [Ž 86,11] = soustředit, sjednotit srdce v bázni. ‚U. se v srdci‘ [1K 7,37] = státi pevně v svém srdci, ustáliti se v duši.

Ústavně, stč. = ustavičně, stále, vytrvale [Ž 72,15; 82,5].

Ustavovatí [se], stč. = ustanovovat [Dt 21,16; Neh 9,17; Žd 7,28]; stavět se [na cestu, Ž 36,5].

Ustrašiti, stč. = nahnati strachu, zastrašiti [Neh 6,9,19].

Ustrčiti, stč. = trknouti, potrkati [Ex 21,35].

Ustrčiti se, ustrkovatí se, stč. = klopýtnouti [Jr 46,12], úraz utrpěti [Př 4,12,19].

Ustrnoutí = utkvítí, zůstávati, setrvávati [Oz 11,7].

Ustupek [1Kr 6,6] ve zdi = zúžení zdi. Zed' chrámu Salomounova se do výše víc a více zužovala, aby pokojíky v jednotlivých patrech mohly býti větší [viz *chrám, str. 242, obrázek č. 4 s ústupkovými komorami].

Ustydnouti se, stč. = zastydět se, leknouti se [Mt 21,37; Mk 12,6; L 20,13].

Úsudek, stč. = rozhodnutí, rozsudek, usnesení [Ž 2,7; 119,91.160; Jr 1,16]. Karafiát překládá přesněji než Kral. Př 16,11: »Váha a závaží spravedlivé [jsou] Hospodinovy« [sr. Př 11,1; Lv 19,36].

Usvadnouti, uvadnouti [Gn 41,6; Iz 19,6; Jr 23,10; Jl 1,12; 1Pt 1,24], obrazně o chřadnutí člověka hladem [Dt 32,24], o chřadnutí srdce [Ž 102,5], oka a jazyka [Za 14,12], o vadnutí boháče [Jk 1,11] a pod.

Ušínouti se = uchýliti se [z pravé cesty, Ž 73,2].

Uškoditi. *Škoda. *Škoditi.

Ušlechtilé, ušlechtilost, ušlechtilý. -Kral. tak překládají několik hebr. výrazů, jež znamenají krásu, výbornost, slávu. Bůh činí všecko krásně, výborně [Kaz 3,11], Josef byl krásné postavy [Gn 39,6; sr. Jk 1,11], Assur zářil svou velikostí [Ez 31,7], výstřelek Hospodinův bude k slávě [Iz 4,2]. Někde Kral. výraz u-e přidávají, na př. Ž 122,3 [Zeman překládá: »Jerusaleme, jsi vystaven jako těsně k sobě spojené město«], jinde jde v hebrejštině o seskupení slov téhož kmene, což znamená zdůraznění výpovědi: »Jistotně zkvete« [Iz 35,2]. Ž 93,5 překládá Zeman: »Tvá svědectví jsou velmi spolehlivá. Tvému domu, Hospodine, sluší [je milá] svatost«.

Uštipnouti, stč. = bodnouti [Př 23,32].

Utai, potomek Bigvaiův. Doprovázel Ezdráš z Babylona [Ezd 8,14].

Utajiti se, umlknouti, ukrýti se [Ž 22,3 překládá Zeman: »Nedostává se mi uklidnění (utišení, abych jsa vyslyšen, ztichl)«].

Utéci se, najíti útočiště, obrátit se s důvěrou k někomu [Př 18,10; Žd 6,18].

Utěcha, potěcha, potěšení, radost [Ž 48,3; 119,50]. Karafiát překládá poslední slova Davidova ve 2S 23,5: »Ne tak zajisté dům můj před Bohem silným«. David citil, že jeho domácnost byla poskvrněna hříchem, a přece s ním učinil Hospodin věčnou smlouvu. »Nebo [toť jest] všecko mé spasení a všeliká ú., i když nevzdělává«. Karafiát při tom odkazuje na Ab 3,17n. Většina vykladačů však chápe hebr. zápory jako otázku a tedy jako zdůrazněné přitakání. Tak také Kral. Při tom ú. je překladem hebr. *chéfes* = rozkoš, touha. »Pro všecku mou spásu a všecky mé touhy zdaž mu [mému domu] nedá vzrůstu?« *Utěšení.

Utěradlo, stč. = kratiknot na ořezávání a utírání ohořelého knotu, tedy jakýsi druh nůžek, kleští [Ex 25,38; 37,23; Nu 4,9; 1Kr 7,49, sr. Iz 6,6, kde je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem kleště].

Utěšení, -ý, utěšiti. Tak překládají Kral. ve SZ-ě šest různých hebr. výrazů, nejčastěji kořen *n:* -*m*, který ovšem tlumočí také výrazy rozkošný [Ž 147,1 o zpívání žalmů; Ž 135,3 o jménu Hospodinovu], libý [Ž 81,3 o harfě; sr. 2S 23,1], veselý [Ž 16,6 o krajíně], potěšení [Jb 36,11] a pod. s příslušnými slovesy. Všecky tyto překlady ukazují, co vše zahrnují výrazy u-í, u-ý, u-iti. Saul a Jonata byli milí a u-í za

svého života [2S 1,23], u-ý je milý z Pís 1,16, u-á je i jeho choť [Pís 7,6], u-é jsou cesty božské Moudrosti [Př 3,17], jednomyslnost bratří je u-á [Ž 133,1], u-é [přivětivé, vlídné] řeči jsou jako plást medu [Př 16,24] a slova u-á možno zmařit, když se člověk stýká se závistivcem [Př 23,6.8]. Je u-ou věcí, když člověk ve svém srdci ukládá slova moudrých [Př 22,18]. Dokonce i zboží, nabyté *uměním, může být u-é [Př 24,4]. V Boží pravici jsou vždy roztomilosti [něco milého, Ž 16,11]. Ve všech těchto výrazech prosivá rozkoš, potěšení, radost. K Za 11,7.10 viz heslo *Svazující. Ez 32,19 se ironicky ptá, zda snad Egypt byl krásnější než ostatní země. A přece budou jeho obyvatelé ležet v podsvětí s neobřezanci. Je známo totiž, že se Egypťané obřezávali. Přesto nebudou mít v podsvětí žádnou výhodu. Budou ležet s pohany [sr. Ez 31,18; Jr 9,26].

Kral. utěšiti je překladem tvaru hebr. slovesa *nácham* = mít soucit, lítost, dát útěchu s účinnou, přátelskou domluvou a pomocí [Ž 71,21; Iz 12,1; Za 1,17]. *Utěšitel.

Manželka je v Př 5,19 přirovnávána k u-é [hebr. *chén* = krásný, lepý, půvabný] srně, láska choti z Pís 4,10 je u-á [hebr. *jáfá* = býti krásný]. Vyvrácený Jerusaleem v Pl 1,7 se rozpomíná na všechna u-í [hebr. *mach^amuddim* = vzácné, drahé věci]. Snad se tu právě tak jako ve v. 11, kde je užito téhož hebr. výrazu [„drahé věci“], myslí na poklady jerusalemských paláců [2Pa 36,19], zvláště však na poklady chrámové [2Pa 36,10, sr. Iz 64,11]. Neboť Jerusaleem byl radostí, útěchou celé země [Kral. ,u-t', hebr. *másôs* sr. Iz 24,8; Ž 48,3, kde je užito téhož hebr. slova].

V NZ-ě jde o překlad tří řeckých výrazů. Ve Sk 2,28 je řecké *eufrosyné* = radost [je citován mesiášský Ž 16,8-11, který je vztahován na vzkříšení Ježíše Krista], ve Sk 4,36 je tak přeloženo řecké *paraklêsis* s [= útěcha, potěšení, *Barnabáš], a ve F 2,1 je řecké *paramythion* [= domluva, »platí-li nějaká laskavá domluva«].

Utěšitel, ten, který se pomocně slitovává a tak potěšuje [Iz 51,12, sr. 12,1; 49,13; 51,3; 52,9; Jr 31,13; Za 1,17; Ž 71,21; 86,17; 94,19; 119,82, kde je užito téhož kořene *n-ch-m* *Utěšení]. Jde vesměs o činnost Boha, který jedině je s to účinně potěšovat [sr. Jb 21,34; Za 10,2; dále Kaz 4,1; Na 3,7]. Bůh jako u. je proto často přirovnáván k pastýři [Ž 23,4; Iz 40,11; Jr 31,8n] a k matce [Iz 66,11-13, sr. 2K 1,4]. *Potěšen, potěšení. Ovšem, Boží potěšování má i své prostředníky: především slovo [Ž 119,50], *soudy [Ž 119,52], proroky, kteří jsou zároveň soudci i těšiteli [Iz 43,22-28; Jr 31,18nn], a zvláště *Služebníka Hospodina [Iz 61,2].

V NZ-ě jde vesměs o výraz *paraklêtos* [= na pomoc přivolaný obhájce, zastánce, přímlyvce, zástupce; ten, který mluví ve prospěch někoho před někým], který Kral. překládají také slovem *přímlyvce [1J 2,1, advokát]. Řecké sloveso, z něhož je *paraklêtos* odvozeno, znamená původně: k někomu nalé-

havě mluvíti nebo volati. Tento základní význam může nabýti rozmanitého zabarvení. Tak volati o pomoc, prositi, napomínati, útěšně domlouvati, potěšovati. Především Ježíš sám sebe označuje za u-e, přesněji zastánce, když slibuje učedníkům jiného u-e [J 14, 16]. Vedl, posiloval, zastával učedníky a radil jim [L 13,6-9; 22,31n; J 17] a podle 1J 2,1 jednou jako zmrtvýchvstalý bude jejich advokátem u Otce. Už ve SZ-ě se mluví o andělu- vykladači [přímlyvci, Jb 33,23nn], o svědku před Bohem [Jb 16,19-22], vykupiteli [Jb 19, 25nn], kteří stojí před soudnou stolicí Boží jako obhájci věřících, činících pokání [sr. Za 1,12; 3,1-10]; také v apokryfické a rabínské literatuře se mluví mnoho o přímlyvcích u Boha. Ale NZ přisuzuje tuto úlohu zmrtvýchvstalému Kristu, který jako jediný Spravedlivý se. zastává hříšníků za předpokladu, že v něho uvěřili a činí pokání [sr. R 8,26n.34; Zđ 7,25; také J 16,26, kde se prošení Synovo za věřící předpokládá, a Mt 10,32n; Mk 8,38]. Jinými slovy vyjadřuje tutéž myšlenku Pavel R 8,34: Kristus za nás na pravici Boží *oroduje. To je základní smysl jeho učení o *ospravedlnění.

Jinak je titul *paraklêtos* dáván jen Duchu sv., který po odchodu Ježíšovu zůstane s učedníky na věky [J 14,16; 16,7]. Je poslán Otcem, po případě Kristem [J 14,16.26; 15,26; 16,7] nikoli *světu, který jej nemůže přijmouti, nemá-li přestat býti světem [J 14,17], nýbrž učedníkům, aby je všemu naučil, ale v souhlase s tím, co učil a činil Ježíš a s odkazem na něho [J 14,26; 15,26; 16,13n], a aby jim pomáhal vydávati svědectví o Kristu [Mk 13,11]. Jeho svědectví usvědčí svět z hříchu a dokáže, že Kristus má pravdu i vítězství na své straně [J 15,26; 16,8-11]. Ozývá se tu i myšlenka, že Duch je také zastánce, zástupcem, jakoby »advokátem« Božím: potvrzuje v myslích a životech lidských pravdu Božího slova. Z toho všeho je patrno, že překlad u. není dost výstižný pro řecké *paraklêtos*. Spíš jde o Zastánce, Přímlyvce, Pomocníka.

Utěšiti. *Utěšení. *Utěšitel.

Utíkající, uprchlík [Iz 21,14; Jr 50,28], Jr 50,21 překládá Karafiát: »Proti té zemi zpuřných [hebr. *m^erátajim*] táhni, proti ní a proti obyvatelům pomsty [hebr. *p^ekôd*]; zhub [je] a zahlad' jako proklaté, [sháněje se] po nich, dí Hospodin«. Šlo snad původně o dvě města, Merataim a Pekod [Ez 23,23], jež se stala symbolem vzpoury proti Hospodinu a předmětem Boží pomsty [„obyvatelé pomsty“ = na něž čeká pomsta]? O u-ch není v hebr. textu řeči. Jde o naprostou zkázu. Karafiát vsunuje slovesný tvar ‚sháněje se‘, aby doplnil obrat ‚po nich‘. Luther hebr. ‚po nich‘ chápe jako potomky a překládá: »Zpustoš a proklej jejich potomky«.

Utíkání, útek, úprk [Iz 52,12], útočiště [Joz 8,20; Jb 11,20], vyhnanství [Ž 56,9]. ‚Obrátí se k u.‘ [Jr 49,24] = obrátí se na útek. ‚U. zahyne od rychlého‘ [Am 2,14] = útek

[1158] Utíkati-Útočiště

zajde i rychlému, t. j. ani běžci nezbude času na útěk [sr. Jr 25,35; 46,6 a Ž 142,5], „Město ku.“ [Nu 35,11] = město útočištné, *Útočiště. „Dát v u.“ [Nu 21,29] = zahnat na útěk, porazit na hlavu.

»Modlete se, aby u. vaše nebylo v zimě aneb ve svátek« [Mt 24,20]. Zima byla v Palestině dobou prudkých dešťů, jež činily cesty neschůdnými a nesjízdnými. Také pole ani stromy neposkytovaly v té době žádnou potravu. Sváteční [sobotní] den pak nedovoloval delší cestu než asi 1 km [*Sobotní cesta]. Krom toho bylo zakázáno nositi v tento den břemena [Ex 16,29; 20,8nn; Jr 17,21 a j.]. Křesťané před zkárou Jerusalema zachovávali předpisy Zákona Mojžíšova [Sk 1,12].

Utíkati, většinou ve smyslu prchati [Gn 16,8; 35,1; Ex 14,5; Lv 26,17; 1S 17,24; Př 28,1; Iz 30,16; J 10,12 aj.]. Je možno u. také před Bohem, ale marně [Jon 1,10; Ž 139,7nn]. Ve smyslu vystříhati se něčeho [1K 6,18; 1Tm 6,11; 2Tm 2,22], varovati se [1Tm 6,20].

Utíkati se, hledati pomoc u někoho [Iz 8,19; 20,6; 31,1; Oz 7,11; 8,9]. Hebrejščina užívá pro to různých sloves.

Utisk, utiskati, utisknouti, utiskování, utiskovati. Hebrejščina má pro tyto pojmy dvanáct různých výrazů, jež označují všechny možné druhy útisku. Nejčastěji jde o kořen *-š-k* [devatenáctkrát], jež označuje násilí, nespravedlivé jednání, vydírání, šizení. *Ná-tisk. *Oklamávati. Izrael byl velmi citlivý na spravedlivý poměr zvláště k chudým a bezmocným [Lv 19,13; 24,14; 1S 12,3n; Jr 7,6; Za 7,10]. Př 14,31 vyjadřuje ducha celého SZ-a v tomto směru: »Kdo utiskuje chudého, útržku činí Učiniteli jeho«. Nejde jen o mocné a bohaté, kteří utiskují, ale také o chudé [Př 28,3]. SZ předpovídá nouzi všem utiskovatelům [Př 22,16; Mal 3,5, sr. Ž 62,11; Iz 49,26] a spojuje útisk bližního se zapomináním na Boha [Ez 22,12]. Někdy může být utiskován celý národ pro svou nevěrnost Hospodinu [Dt 28,29; Oz 5,11, sr. Ž 106,42], ale může také sám utiskovat [Oz 12,7]. Obstat před Bohem může jen ten, kdo chodí v spravedlnosti, mluví pravé věci, pohrdá ziskem z útisku a pod. [Iz 33,14n, sr. Ez 18,5nn. 12.16]. Utisk je jednou přímo překladem hebr. obratu „ne spravedlivě“ [Jr 22,13].

Další sloveso, které Kral. překládají uvedenými výrazy, je hebr. *jána* = utlačovati, činiti krivdu, zvláště o potlačování občanských práv jakéhokoli druhu [Ex 22,21; Dt 23,16; Jr 22,3; Ez 22,7.29; 45,8, sr. 46,18; Sof 3,1] a nepoctivosti při obchodech [Lv 25,14.17]. Hebr. *nata* znamená v určitém tvaru násilně odháněti, odmítati [při soudu, Iz 29,21, sr. Am 5,12; Př 18,5]. Přímo o násilí mluví hebr. *chamas* [Jr 22,3; Ab 1,9] a *rasas* [2Pa 16,10; Jb 20,19]. Utiskovati znamená stručně býti nepřitelem [hebr. *sar*, Jr 30,16].

U Jr 23,10 nejde o utiskování, nýbrž o běh [hebr. *m^erasá* od slovesa *rús* = běžeti]. Běh

obyvatel země je nešlechtný [sr. Jr 8,6], t. j. všichni se honí za nešlechtnostmi, jejich způsob života je nešlechtný. Totéž slovo je ve 2S 18,27.

Plod utiskati [Jb 39,3] = poroditi. Hrozný překládá: »Schnuvše se dají svým mláďatům proraziti«.

V NZ-ě u Mt 5,44 jde o pronásledovatele, za něž se má učedník Ježíšův modlit, v 1Te 4,6 o klamání bratra, u Jk 2,6 o sociální útisk se strany boháčů.

Utíšení se. V Iz 30,15 připomíná prorok, že Juda se mohl zachrániti, kdyby se byl obrátil, t. j. činil pokání odvratem od svévolně zvolených cest a protibožských činů a dovedl se upokojit v důvěřivém očekávání na Boha. Místo toho však Juda drze provokoval Assyrii a doufal v pomoc Egypta. „Spokojit se“, „utíšet se“ jsou souznačné pojmy. Znamenají úplně spolehnout v naprosté odevzdanosti na Boží pomoc, jež zcela určitě zasáhne v čas potřeby.

Utíšení se, obrazně o meči, který dosud řádí, je však vyzýván, aby se uklidnil [Jr 47,6].

Utíštění, tíseň [2K 6,4; sr. 1,4-11].

Utíštěný, hebr. *ánáv* = ubožák, soužený, *chudý, zbožný [Ž 9,13, sr. 10,12, kde je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem chudý], tichý [sr. Nu 12,3], utiskovaný [hebr. *ásúk*, Ž 103,6; 146,7; Oz 5,11. *Utisk].

Utíti [utnu], o trestu na válečných zajatcích, kterým byly utínány palce u rukou i u nohou [Sd 1,6n; sr. Ez 23,25], o trestu na ženě, jež při hádce mezi muži se snaží svému manželu pomoci tak, že odpůrce chytí za přirození. Podle Dt 25,11n měla jí býti utáta ruka. Sr. také Ex 21,23n; Lv 24,20; Dt 19,21. I po zabití bývaly utínány ruce a nohy [2S 4,12]. Snad také u Mt 24,51 „L 12,46 se myslí na oddělení údů utnutím [Žilka překládá: »Rozsekne ho«, Hejčl: »rozčtvrtí ho«]. V Egyptě byly lupičům utínány ruce.

S tohoto hlediska můžeme pochopiti i napomenutí Ježíšovo u Mt 5,30; 18,8; Mk 9,43. 45. Jde o potrestání sama sebe, a to na tom orgánu, kterým bylo hřešeno. Snad má při tom Ježíš na mysli předejití budoucího trestu ve věčném odsouzení, hlavně však chce naznačit vážnost rozhodnutí v boji proti pohoršení, které člověk musí učinit, chce-li být jeho učedníkem [sr. Mt 16,26].

Útočiště. *Město útočištné. Kral. tak překládají pět výrazů, z nichž *miktal* je vyhrazeno pro města útočištná, v kterých mohl najíti asyl ten, kdo někoho zabil neúmyslně [Nu 35, 6.12-15.25-28.32; 1Pa 6,57]. Nejčastěji však jde o překlad hebr. *mach^asé* [= ukryt]. Tak skály jsou ukrytem i útočištěm králíků [Ž 104, 18], jsou-li v nebezpečí a před nepohodou. Hospodin je úkrytem spravedlivých a chudých [Ž 46,2; 61,4; 62,9; 91,2.9; 94,22; Př 14,26; Iz 4,6; 25,4] v den soužení [Jr 17,17; Jl 3,16]. Totéž hebr. slovo překládají Kral. také výrazem naděje [Ž 14,6] nebo doufání [Ž 71,7; 73,28] „Jiným výrazem pro u. je *misgáb*, na př. Ž 9,10; 18,3, takže tu lze mluvit o útočištné skále nebo vyvýšeném útočišti [Ž 94,22; 144,2;

Iz 33,16]. U Iz 20,5n je tak přeloženo hebr. slovo, jež znamená vyhlídku, naději. Lidé si ovšem často hledají svá vlastní ú., jež jsou omylná [na př. *lež, Kral. ‚svod‘, Iz 28,15,17].

Útočištný [1Pa 6,57]. *Útočiště.

Útok. O ú-u, napadení vojenském, nepřátelském, Jb 15,26; 16,14; Ž 27,2; Sk 17,5, o nebezpečné zápletce 1Kr 5,4. V Ef 6,11 jde o ďábelské úklady.

Utrápití se v 1S 14,24 má význam být znaven, vyčerpán.

Utrhač, utrháni, utrhati, utrhavý. Hebrejščina má pro tato slova aspoň čtrnáct různých výrazů, nejčastěji *cháraf* [podst. jméno *cherpál*], jež původně znamená trhati, odtrhávati, v obrazném smyslu haněti, potupovati, šprtati, pohrdavě mluvití [vůči Bohu ‚rouhati se‘, 1S 17,45; 2Kr 19,4,23; Ž 44,17; Iz 37,4, 24; 2Pa 32,17] a pod. [Sd 8,15; Neh 6,13; Ž 42,11; 44,14; 89,52; 102,9; Př 27,11, sr. Ž 119,42; Pl 3,61]. Někdy sám Hospodin vydává nevěrné Izraelce v posměch a utrháni [Jr 29,18]. Hebr. *rakil* znamená pomlouvače, toho, kdo druhého očerňuje [Lv 19,16; Př 11,13; Jr 6,28; 9,4], takže často ohrožuje i život [Ez 22,9, sr. 1Kr 21,10; Jr 37,13]. Ostatní hebr. výrazy jsou ojedinelé a znamenají lehkomyšlné mluvení, proklínání [Ex 22,28], výsměch [2Pa 30,10], povýšenecké pohrdání [Neh 2,19], bičování jazykem [Jb 5,21], pošklebování [Sof 2,8], tluchubovství, tlachalství [Ž 140,12], klevetnictví [Př 26,22], našeptavačství [Př 18,8, *Ubitý a Karafiátův překlad] a pod. Výrazová bohatost, již je označena pomluva a pod., ukazuje, jak citlivý byl Izraelce na všechny její druhy. Neboť *pohanění láme srdce [Ž 69,21]. Slovo totiž mělo pro Izraelce určitou sílu, ať už šlo o slovo chvály nebo potupy [*Hanba, 2. *Klatba]. Zvláště utrháni pro víru v Boha bylo pro Izraelce živelně bolestné, jak o tom svědčí mnoho žalmů, neboť utrháni věřícím se v jeho představách přímo dotýká Boha [sr. Př 14,31; Za 2,8] a nemůže zůstat bez trestu [Ž 140,12, sr. 101,5].

V NZ-ě jde o pět řeckých výrazů [sloves i podst. jmen], nejčastěji *katalalein* = mluvití zle [o bližním], pomlouvati. Nejde při tom jen o zdůraznění prohanosti, falešné pomluvy, ale hlavně o to, že je to výraz nelásky. V 1Pt 2,1 je vypočtena řada neřestí, jež musí znovuzrozený člověk odložit: zlobu, lest, pokrytectví, závist a utrháni [sr. 2K 12,20], jež jsou pro NZ vlastnostmi pohanství [Ř 1,30, kde je tak přeloženo řecké *psithyrístés* = našeptavač; 1Pt 2,12; 3,16] a prohřešením proti Zákonu Božímu a tím proti Bohu [Jk 4,11]. Je přirozené, že věřící nemohou nic jiného na světě čekat než urážky, neboť i Kristus na kříži byl uražen [Mt 27,44, řecky *oneidizeiri*], ale právě to je má povzbuzovat k rádnému životu, aby nebylo žádné příčiny k urážkám, naopak, aby jejich život dával příčinu k oslavování Boha [1Pt 2,12] a k pokání [1Pt 3,16]. Ve 2K 8,20 nejde o utrháni, nýbrž o podezření. Žilka: »Máme se na pozor, aby nás někdo neměl

v podezření [řecky *mómásthai*] při tomto hojném daru« [sr. 2K 6,3]. Slo totiž o odevzdání sbírky, se kterou Pavel poslal Tita a ještě jednoho bratra jako svědky, že je úplná [sr. 2K 12,18]. V 1Tm 3,11 a 2Tm 3,3 je tak přeloženo řecké *diabolos* [= pomlouvač, nepřítel, svůdce, ale potom i ďábel]. V prvním případě jde nejspíše o diakonky, ne o manželky diakonů nebo biskupů, jež nemají být pomlouvačné, [„ne dvojího jazyka“, sr. 1Tm 3,8; *Převrhlý], ve druhém případě o pracovníky v církvi, kteří se zvrhnou k nerozeznání od synů ďáblůvých a mezi jiným budou vynikat i ďábelským pomlouvačstvím. *Utržka.

Utrháni. *Utrhač.

Utrpení. *Soužen, soužení. *Trpělivě. *Trpěti. Řeckého *pathéma* [= to, co je snášeno, čím člověk trpí], po případě množ. č. *pathémata*, je užito především k označení toho, co trpěl Ježíš Kristus [Žd 2,9; 2K 1,5; F 3,10; Žd 2,10; 1Pt 1,11; 4,13; 5,1], pak také toho, čím procházejí věřící v Krista [Ř 8,18; 2K 1,6n; 2Tm 3,11; Žd 10,32; 1Pt 2,9] pro své spojení s ním. Ježíš Kristus podle Žd 2,9 procházel u-m už svým vtělením, kdy byl „snížen málo pod anděly“ [Ž 8,6] s vyhlídkou na to, že podstoupí smrt. Ale jeho u. smrti způsobilo ověnění slávou a ctí [sr. Žd 12,2]. Toto u. bylo z milosti Boží zástupné [„za všechny okusil smrti“] a přivedlo Krista k dokonalosti [Kral. „skrze utrpení posvětil“, Žilka: „skrze u. dokonalým učinil“, Škrabal: „aby u-m přivedl k cíli původce jejich spásy“]. Ale tato u. Kristova, jimiž prošel za svého pozemského života, přecházejí i na věřící v něho [2K 1,5 v překladu Škrabalov: »Jako jsme zahrnováni Kristovým utrpením, tak se nám dostává skrze Krista i hojně útěchy«], takže mají podíl na nich [F 3,10; Ga 2,20; Žd 13,13; 1Pt 4,13]. To jim dává jistotu, že budou účastni i jeho vzkříšení [F 3,11] a jeho slávy [Žd 2,10; 1Pt 4,13; 5,1], a spojuje je v jednotu [2K 1,6; 1Pt 5,9]. Proto se Pavel může radovat ze svých u., která snáší jako apoštol pohanů v tom přesvědčení, že »doplňuje nedostatky soužení Kristových ve svém mase za jeho tělo, jímž je církev« [Ko 1,24 v překladu Součkově]. Obecná nz myšlenka, že lidé Kristovi musí na sebe vzít podíl na Kristově u. [Mk 8,34; J 16, 33; F 3,10], je tu »vyhrocena zcela zvláštním způsobem: je tu naznačeno, že soužení, jež je údělem církve jako lidu, ano těla Kristova, má zcela přesně stanovenou míru, která musí být naplněna; pokud se to nestane, vznikají nedostatky, jež je možno a nutno vyrovnat. Apoštol zvláštní mírou svých utrpení ... obzvláště dobře přispívá k tomu, aby stanovená míra soužení církve byla naplněna; apoštol tedy trpí za ostatek těla církve, umožňuje, aby ostatní v církvi trpěli méně« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 39]. Tím Pavel nikterak nechce doplňovat jedinečné a neopakovatelné spasitelné u. Kristovo na kříži, ale církev jako tělo Kristovo má podle něho za úděl zúčastnit se

[1160] Útržka-Utvrzení [se]

na této zemi soužení Kristova. Pavel je ovšem přesvědčen, že žádné nynější u. není srovnatelné s budoucí slávou, která má být zjevena při věřících [Ř 8,18; sr. 1J 3,2]. *Job. *Služebnjk Hospodinův.

Útržka. Stč. = utržení na cti, pomluva, falešná žaloba, posměch. Ve SZ-ě jde o podstatné jméno *cherpá* [Ž 119,22; Př 6,33; Jr 31,19; 42,18; 44,8,12; 49,13; 51,51; Ez 16,57 aj.] a sloveso *cháraf* [= útržku činit, 2Kr 19,16; Ž 55,13; Př 17,5; Iz 30,5 aj.], o nichž bylo vše podstatně řečeno v hesle *Utrhač. Právi-li se v Ž 22,7 ‚jsem ú. lidská‘, jest to totéž jako ‚jsem posměch člověka‘, ‚za posměch člověku‘ [sr. Ez 36,15]. ‚Dám tě ‚v ú-u mezi národy‘ [Ez 5,14] = vystavím tě posměchu národů. ‚Snáším ú-u dětinství svého‘ [Jr 31,19] = snáším pohanění, které jsem si zasloužil pro nevěrnost Hospodinu ve svém mládí [sr. Jb 13,26]. Kral. překládají výrazem ú. Také hebr. *tókéchá* = trestání [2Kr 19,3; Iz 37,3; sr. Ž 149,7, kde je totéž slovo přeloženo výrazem ‚trestání‘, a Oz 5,9, kde je totéž slovo tlumočeno výrazem ‚kázeh‘].

Mk 15,32 překládá Žilka: »Uráželi jej«.

Uttai, nějaký Judovec z rodiny Fáresovy, syn Amiudův. Byl hlavou čeledi a bydlil v Jerusalemě [1Pa 9,4].

Utvrditi [se], utvrzení, -ý, utvrzovati. Stč. = opevniti, upravit, upevniti: opevnění. Hebrejščina má pro tyto výrazy čtrnáct slov, nejčastěji *kun* a *kúm*. Hebr. *kun* znamená původně státi zpřímá, přeneseně: býti, existovati, v určitém tvaru *připraviti [sr. Nu 23,1; Jb 28,27; Ž 9,8; Ez 28,13], nachystati, založiti, *sformovati (ně. zformovati) [Ž 119,73], na př. svatyni [Ex 15,17], město [Ab 2,12], lid [Dt 32,6], zemi [Ž 119,90; Iz 45,18], okršlek světa [Jr 10,12; 51,15], nebesa [Př 3,19], měsíc a hvězdy [Ž 8,4]; ale také upevniti, pevným učiniti, na př. člověka spravedlivého [Ž 7,10], jeho kroky [Ž 40,3], krále [1Kr 2,24], jeho dynastii [Ž 89,5], království [1S 13,13; 2S 7,12; Iz 9,7; 1Pa 17,11; 28,7; 2Pa 12,1; 17,5], trůn [2S 7,13], město [Ž 87,5], pravdu [Ž 89,3], nebo znovuzříditi [Iz 62,7], *potvrditi, pevně postaviti [Ž 103,19] a pod.

Hebr. *kúm* [= zdvihnouti se a státi] znamená v určitém tvaru dáti pevný základ něčemu, na př. smlouvě [Gn 9,17; 17,7.19.21; Ex 6,4; Lv 26,9; Dt 8,18; Ez 16,62], přísaze [Gn 26,3; Nu 23,19], slovu [1S 1,23], takže u-iti může znamenat i splnění, dodržeti [sr. Dt 9,5; 2Pa 6,10, kde je totéž hebr. sloveso překládáno výrazem ‚splnění‘, ve 2S 7,25 výrazem ‚naplnění‘, Neh 9,8, u Jr 44,25 výrazem ‚plnění‘, podobně 2Kr 23,3.24], vykonati [sr. Jr 23,20; 30,24, v hebr. totéž sloveso] a pod.

Ostatní hebr. výrazy, překládané Kral. uvedenými slovy, jsou řidší anebo ojedinělé. Tak hebr. tvar slovesa *cházak* [= pevně svázati; býti pevný] může znamenat posílení, učiniti silným [na př. království, 2Pa 11,17, závory bran, Ž 147,13], podporovati, pomáha-

ti [knězi ve službě, 2Pa 35,2], zpevniti [hřebíky, Iz 41,7; kladyvly Jr 10,4; stěžeň bárky, Iz 33,23; stanové kolíky, Iz 54,2], zesilovati [2Pa 34,10] a pod. Hebr. *‘amad* [= přistoupiti, státi] může v určitém tvaru znamenat učinit, aby něco stálo, postaviti, nechat státi, zachovati, uchovati [na př. Jerusalemem, 1Kr 15,4, Izraele, 2Pa 9,8, nebesa Ž 148,6; sr. Ex 9,16, kde je totéž sloveso překládáno výrazem zachovati], potvrditi [Ž 105,10]. - Sloveso *‘aman* [= býti spolehlivý, stálý] je tak přeloženo ve 2S 7,16; sloveso *‘amas* [= býti silný, upevniti] u Iz 35,3; sloveso *básar* [= býti nepřístupný; učiniti nepřístupným] u Iz 22,10; sloveso *samak* [= podepřiti] v Ž 51,14; 112,8, a pod. Všecky tyto výrazy mluví převážně o šinnosti Boží ve světě a na člověku, s nimiž Bůh provádí své plány tak, že jejich uskutečnění se nemůže nic postaviti v cestu.

Také v NZ-ě jde o deset různých nebo vzájemně významem podobných výrazů, nejčastěji tvary sloves *stézein*, *stereim* - pevně položit, upevniti [L 16,26], zpevniti [Sk 3,7], učiniti silným, dodati síly [Sk 7,16; R 16,25], býti posilňován [Sk 16,5], posilniti [1Te 3,13; 2Te 2,17; 3,3; 1Pt 5,10], pevně založiti [2Pt 1,12]. Toto posílení se týká hlavně víry, jež může růst, ale také hynout [1Tm 1,19]. Proto apoštolům tolik záleželo na tom, aby sbory i jednotlivci byli upevňováni ve víře a trvali u víře, a radovali se, když ve sborech viděli pevnost víry [Ko 2,5]. Být utvrzen ve víře je tolik jako být utvrzen v pravdě [2Pt 1,12]. Ovšem, jen Bůh je mocen utvrditi zjevením svého tajemství [vykupitelského díla Kristova, R 16,25] v každém dobrém činu i slovu, jež plynou z víry [2Te 2,17], ve svatosti [1Te 3,13], v pravdě [2Pt 1,12], ve víře [Ko 2,7; sr. Ž 10,17], i když k tomu používá lidských prostředníků, kteří přináší zvěst evangelia, a předpokládá poslušnost [Sk 16,5]. Věřící jsou povinni utvrzovat druhé. Jinak jejich skutky nejsou plně před Bohem [Zj 3,2].

Pevnost víry předpokládá, že člověk stojí na pevném základě nz zvěsti a je vkořeněn v Krista. Tuto myšlenku vyjadřuje řecké sloveso *bebaiûn*, *bebaiûsthai* [= upevňovati, dát pevný základ, býti pevně založen] v Ko 2,6n [sr. 1K 1,8, kde je užito téhož slovesa]. Ovšem, tato řecká slovesa mohou také znamenat vyhlásiti za platné, stvrditi, potvrditi. Ap. Pavel i v okovech hájil a utvrzoval evangelium, t. j. vystupoval jako svědek pro skutečnost, platnost zvěsti o Kristu [F 1,7]. Podobně Žd 2,3 se mluví o těch, kteří stvrdili, t. j. za platné prohlásili to, co nejprve hlásal sám Kristus. Stvrdžovali to znamenání a divy, různými záznaky a dary Ducha sv., jimiž se Bůh k jejich svědectví hlásil. I církve svou existenci dává víře a myšlení jednotlivců pevný základ svým vyznáním a vyznáváním. 1Tm 3,15 ji nazývá ‚sloupem a utvrzením‘, sloupem a pevností, základem pravdy [řecky *hedraîoma* = to, co je neotřesitelné].

Řecké sloveso *kyrûn* v Ga 3,15 je vzato z právního života. Znamená ‚zjednati právní

platnost'. Jde o poslední vůli, jež po nabytí právní platnosti nemůže být zrušena ani rozmnožena o nějaký dodatek. Pavel s touto poslední vůlí srovnává Boží sliby, dané Abrahamovi a jeho „potomkovi“. Těmto slibům, zvláště že spravedlivý bude živ z víry, dal Bůh právní platnost, jež nemůže být zrušena ani vydáním Zákona Mojžíšova. Téhož slovesa je užito také ve 2K 2,8. Jde o hříšníka, který byl z církve vyloučen, ale činil pokání. Pavel vyzývá Korinťany, aby nyní učinili nové usnesení a veřejně stvrdili lásku k němu, takže by opětovná láska nabyla platnosti a zavazovala všechny údy církve.

2Tm 4,17, kde je užito řeckého slovesa *pléroforein* [= naplniti; přivésti k plnému přesvědčení, v pass.: býti zcela proniknut něčím], překládá Zilka: »Pán mi přispěl a dal mi sílu, aby bylo přesvědčivé mé kázání«, Škrabal: »Aby se skrze mne hlásání [evangelia] dokonalo a aby [je] slyšely všechny národy «
 Řecké *nomothetein* v Žd 8,6 znamená uzákoniť. Řecké *karterein* [= býti silný, vytrvat] v Žd 11,27 popisuje víru, která dává vytrvalost i v nebezpečných okolnostech. Mojžíš měl víru, protože „jako by viděl Neviditelného“, t. j. okoušel jeho přítomnost, třebaž byl neviditelný. Tato víra mu dala možnost vytrvat ve svěřeném úkolu. - Konečně v Ř 14,4 je tak přeloženo řecké *histanein* = postaviti na nohy. Bůh může i slabého ve víře postaviti pevně, a proto nemá nikdo práva takového člověka odsuzovat, pokud náleží Pánu.

Utvrzený. *Utvrditi.

Utvrzovati. *Pevný. *Utvrditi.

Uvadnouti. *Usvadnouti. U L 8,6 jde vlastně o uschnutí. Ju 12 přirovnává bludaře v církvi ke stromům, které v pokročilém podzimu vůbec ještě nemají ovoce. Hejčl překládá »Stromy na podzim bez plodů«.

Uvaliti, naložiti na někoho zlé [2S 15,14], nepravosti [Iz 53,6], obrazně: u. svou cestu na někoho [Ž 37,5] = nechat někým rozhodnout o své cestě, plně spoléhat na něho a nemít sám úzkostlivých starostí [sr. Mt 6,25nn]. „U. své činy na někoho“ [Př 16,3] = nechat se vést při všech svých činech druhým, nechat rozhodovat druhého o tom, co činit. Vulgáta jinak punktuje hebr. sloveso a překládá: »Zjev Hospodinu své činy«. Tak jako dítě sděluje svá přání a své úmysly otcí a matce, tak se má radit věřící s Hospodinem o svých předsevzetích.

Uvázati, uvazovati, stč. vedle našeho přivázati, připevniti [Gn 38,28; Joz 2,18; Dt 6,8] také obvázati [Ž 147,3; Iz 1,6; 30,26; 61,1; Ez 30,21; 34,4.16; Oz 6,1; L 10,34].

Uvázati se v něco = zmocniti se čeho [Nu 21,35; 1S 14,47; Ž 83,13; Mt 21,38].

Uvažovati mezi sebou [L 20,5] = rozvažovati společně, společně promýšleti.

Uvésti [se] ve smyslu přivoditi [Gn 2,21; 27,12; 38,23 a j.], přivésti [Gn 42,38; 44,29; 46,7; 1Kr 2,9 a j.], seslati [Gn 9,14; Ex 10,13 a j.], uvaliti [Ex 32,21; Lv 22,9 a j.], navštívit [Lv 26,16 a j.], způsobiti [Joz 6,18; 1Kr 14,10;

Utvrzený-Uvrcei [1161]

21,21 a j.] a pod. Hebrejščina má pro toto sloveso velmi mnoho různých sloves a slovesných tvarů.

V NZ-ě je několik zajímavých výskytů tohoto slovesa. Tak v Ř 6,17 jde o sloveso *paradidonai*, jež označuje tradování, předávání něčeho; v tomto případě křesťanského učení [sr. 1K 11,2.23; 15,3; L 1,2, kde je totéž sloveso překládáno výrazem ‚vydati‘]. ‚Pomstu u.‘ [2Te 1,8] = vykonati trest. ‚U. sekty zatracení‘ [2Pt 2,1] = zaváděti zhoubná kacífství. ‚U. lepší nadějí‘ [Žd 7,19] = zavésti lepší nadějí. Duch sv. uvede ve všelikou pravdu [J 16,13], t. j. do celé pravdy. Věřící nebudou při tom jen trpnými nástroji; budou vedeni tak jako Izrael byl veden pouští sloupem ohnivým a oblakovým.

Uvěřiti. *Věřiti. *Víra.

Uvinití, stč. = usvědčiti [J 8,46].

Uvlačovati, stč. = protáhnouti, prostrčiti, provlékat, o sochorech Ex 26,29. *Svlak.

Uvoditi = uváděti, přiváděti [Gn 24,6; 1S 2,6; 1Kr 14,16; Jb 12,24; Mt 5,32; Žd 1,6]. ‚V příjemnost u. sebe‘ [2K 4,2] = doporučovat sebe. ‚U. děťátko podle obyčejé Zákona‘ [L 2,27] = přinésti dítě k obřízce [sr. Lv 12,2nn]. 1K 7,18 má Zilka přesněji: »Byl někdo povolán v době, kdy byl neobřezaný? Ať nezakrývá stopy toho«. Podobně Škrabal: »Ať [to poznamenání] neodstraňuje«. Snad se tu myslí na nějakou operaci, kterou by se daly zakrýt stopy obřízky. Neboť obřízka jako vnější obřad a znamení sama o sobě nic není - ani ovšem její nepřítomnost - před Bohem vše záleží na zachovávání příkazů Božích, sr. Ga 5,6; 6,15 [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 83n].

»Neuvod' nás v pokušení« [Mt 6,13; L 11,4]. Myslí se tu nejspíše a především na pokušení posledních, eschatologických dnů [Mt 24,4-31; L 21,10-16], nejen na každodenní pokušení, jimiž procházejí i věřící. Staří vykladači chápou tato slova tak, že v nich vidí prosbu za vyvarování těch pokušení, v nichž by věřící nebyl s to obstát. Ale zdá se, že věřící prosí za odstranění pokušení vůbec, neboť na Bohu plně závisí, zda své vyvolené chce provésti těmito zkouškami posledních dnů či nikoli [sr. Gn 22,1nn; Jk 1,13n].

Uvozovati v moc [Ž 47,4] = podmaniti, u. pokutu [Lv 22,16] = uváděti pokutu; u. do země [Dt 8,7] - přiváděti do země.

Uvrcei, uvrhnouti, uvržen, ve smyslu vmetnouti, vhoditi [Gn 37,20.24; Ex 1,22; 15, 1; Jb 30,19; Ez 43,24; Mt 13,42; 22,13 aj.], hoditi, na př. opánek [Kral, obuv] na znamení opovržení a zotročení [Ž 60,10; sr. Nu 24,18]; spustiti, sněsti [J 5,7]. ‚U-i ve spustliny‘ [Ž 73,18] = nechat se rozpadat v trosky. Velmi nesnadný je překlad Jb 36,18. Elihu hrozí Jobovi přicházejícím soudem a varuje jej, aby nebyl smeten se země [Boží] ranou. U-i ve smyslu uvaliti, naložiti [břímě, to, co je člověku uloženo] na někoho, Ž 55,23, sr. 1Pt 5,7. ‚Býti uvržen na někoho‘ [Ž 22,11] = požívati

[1162] Uz-Uzdravení

nečí péče. Zj 18,21 překládá Škrabal: »Takto jedním rozmachem bude hozen Babylon« [sr. Neh 9,11].

Uz. Jméno nějakého aramejského kmene [Gn 10,23], který odvozoval svůj původ od Náchora [Gn 22,21] a byl nějak spojen s Dí-zanem Horejským [Gn 36,28, kde se jméno čte *Hus]. Job bydlil v zemi U. [Jb 1,1] a byl vystaven útoku Sabejských a Kaldej-ských [Jb 1,15,17]. V době Jeremiášově bydleli v zemi U. Idumejci [Pl 4,2]. Josephus. Flavius pokládá U-a za zakladatele Damašku a Tra-chonitisu. Jiní vidí v U. krajinu Ausitai na poušti záp. od Eufratu. Zdá se tedy, že U. nutno hledati v Syrské poušti někde mezi Damaškem a původním sídlem Idumejců, pokud to arci vůbec je zeměpisný pojem.

Uza [= (Hospodin je) síla]. 1. Syn Abinadabův, v jehož domě v Kariatjaharim byla uložena po 20 let truhla úmluvy. David se pokusil o převezení truhly do Jerusalema. Byla naložena na nový vůz. U. kráčet při vozu, Achio, jeho bratr, před vozem. U humna Náchorova se U. dotkl truhly ze strachu, že se skácí. Ihned umřel. Místo bylo po této události nazváno Pereš Uza [= zničení U-ovo]. Smrt U-ova byla vykládána jako trest Boží jednak za to, že truhla byla vezena a ne nesena, jak bylo předepsáno [Nu 4,15; 1Pa 15,2], jednak za to, že se neuctivě dotkl posvátného předmětu [1S 7,2n; 2S 6,3-11; 1Pa 13,7-14].

2. Syn Merariův [1Pa 6,29].

3. Benjaminovec, syn anebo potomek Echu-dův [1Pa 8,7].

4. Zakladatel rodiny Netinejských, jejíž potomci se navrátili se Zorobábelem z babylonského zajetí [Ezd 2,49; Neh 7,51].

5. Původní majitel zahrady, jež přešla konečně do rukou Manasses, krále judského. Manasses i jeho syn Amon byli v této zahradě pochováni [2Kr 21,18,26; sr. 2Pa 33,20]. Nejspíše šlo o nějaké místo v Jerusalemě nebo v jeho blízkosti.

Uzal, syn Jektanův, jehož potomci se usadili ve starověkém Sána, hlavním městě Jemenu v jz Arábii na pobřeží Rudého moře [Gn 10, 26n; 1Pa 1,20n].

Uzda, postroj na hlavu tahouna [Ž 32,9; Př 26,3. *Udidla], obrazně o obmezení, sebe-obmezení [Jb 30,11; Jk 1,26], ukáznění [Jk 3,2]. Ž 39,2 překládá Zeman: »Chci přiložit náhubek na svá ústa«.

Uzdravení, uzdravití, uzdravování, uzdravovati. *Lékař, *Lékařství. *Nemoc. Nemoci byly ve starověku a také ve starém Izraeli uváděny v souvislost s působením démonů. Snad právě proto na př. malomocenství a různé pohlavní choroby činily člověka kulticky nečistým. Záhy však byla nemoc uváděna také v souvislost s hříchem a tudíž i s Bohem; Bůh nemoc dopouštěl anebo ji sesílal jako trest, takže byla chápána jako projev Božího hněvu [sr. Ex 15,26]. Zvláště žalmy jsou svědectvím o této předpokládané sou-

vislosti, i když snad někde jde o obraznou mluvu [Ž 32; 38; 51; 88; 91; 107,17-22]. Ale i tato obrazná mluva ukazuje na to, že mezi tělesnou nemocí a duchovním stavem byla uznávána jakási tajemná souvislost. Povrchní odvozování každé nemoci a každého utrpení z hříchu je odmítáno v knize Jb, ale záhada nemoci zůstávala nevyřešena a stala se předmětem mnohých bolestných úvah. Zvláště malomocenství bylo pokládáno za ránu a potupu od Hospodina, jež je srovnávána s plivnutím otce do tváře vlastního dítěte [Nu 12,14]. Byl-li si nemocný vědom viny, snažil se ji odstranit pokáním a tím přivodit uzdravení [2S 12,15nn; 24,14nn]. Byla-li nemoc odvrácena, překypoval žalmista vděčností k Bohu. Byl přesvědčen, že s odvrácením nemoci se obnovila opět Boží přízeň k němu. Svědčí o tom i žalm, připisovaný králi Ezechiášovi [Iz 38,10-20; 2Kr 20,1nn]. Pozdní židovství vytvořilo celou soustavu hříchů a jejich následků v podobě různých nemocí [sr. J 9,2], celkem však se ujímal názor o výchovném působení nemoci.

Poněvadž se uznávala souvislost mezi nemocí a hříchem, byl za jediného pravého lékaře pokládán Bůh sám [Gn 20,17; Ex 15,26; Dt 32,39; 2Pa 16,12; Ž 103,3]. K němu se obracel nemocný o pomoc v modlitbě [Nu 12,13; 2Pa 30,20] buď v kultickém shromáždění [Ž 5,4,8; 28,2; 38,7nn; 42,10; 88,14] anebo i soukromě [Gn 20,17; Ž 6; 16,10; 30,3; 32,3n; 38; 41,5; 51,9n; 103,3; 107,17nn; 147,3]. Na modlitbu Bůh uzdravoval a křísil mrtvé [1Kr 17,20nn; 2Kr 4,33nn] anebo nařídil prostředky, jež vedly k uzdravení [Nu 21,8n; 2Kr 5]. Někdy dal svou uzdravovací moc 'muži Božím', prorokovi [Iz 38,21]. Podle Ž 107,20 posílá Bůh své slovo, které uzdravuje. Předpokladem ovšem byla náprava života v poslušnosti a pokání [Ex 15,26]. Proto právě kněží se zabývali lékařstvím, především měli jakýsi kulticko-zdravotní dozor [Lv 13,49nn; 14,2nn; sr. Mt 8,4; L 17,14]. Je nasnadě, že se u Izraelců povolání lékařské nemohlo vyvinout tak jako u jiných národů právě proto, že nemoc byla pokládána za trest Boží. Ale u Jr 8,22 slyšíme o lékařství v Galádu. Nejspíše toto místo vynikalo v přípravě různých masť, olejů, lékařských prášků [*Apatékář].

Nemoc bývá také obrazem mravního a duchovního stavu člověka anebo všeho lidu. Ale Bůh i tyto 'nemoci' uzdravuje [Iz 19,22; 57, 18n; Oz 6,1; 7,1; 11,3; 14,4; Jr 3,22; 17,14; 30,17]. Předpokladem i tu je odpuštění hříchů [Ž 6,3; 30,3; 41,5; 103,3; Iz 6,10], takže uzdravení a milost Boží se stávají souznačnými pojmy [Ž 60,3nn; 147,3; Iz 61,1]. Jde totiž o obnovení obecnství s Bohem a z tohoto obecnství plynoucí pomoci. Bůh zřídil k této 'lékařské' službě proroky, pastýře. Někteří z nich zklamali [Jr 6,14; Za 11,16], ale jednou přijde jedinečný *Služebník Hospodinův, plný jeho Duchem, jehož úkolem bude obvažovat zkroušené srdcem [Iz 61,1], ano, vzít na sebe nemoci a svou zsalostí způsobit uzdravení

[Iz 53,5; 1Pt 2,24]. Tak vyvrcholila sz představa o Hospodinu jako uzdravujícím Lékaři.

I v NZ-ě se sledáváme s běžným tehdy názorem, že nemoc souvisí s démony [Mt 12, 22; L 13,11; 1K 10,10; 2K 12,7; Zj 16,2] nebo s činností-anděla Páně [Sk 12,23], který ovšem měl i prostředky k uzdravování [J 5,4]. I v NZ-ě nemoc nějak souvisí s hříchem [Mk 2,5; J 5,14]. Ježíš ovšem ulomil osten farizejskému názoru o tom, že každá nemoc je následek hříchu. Zná nemoci, jež mají zjevit na nemocném Boží skutky [J 9,3n] a přivést k pokání [J 11,4, sr. L 13,1nn; R 8,28; 2K 4,17; 12,7nn]. Nemoc je NZ-u zlo, jež odporuje Božímu stvořitelskému řádu. Proto je stavěn milosrdný Samaritán, obvazující rány, za příklad, hodný následování [L 10,34nn], a lékař Lukáš je milým průvodcem Pavlovým [Ko 4,14]. Sám pisatel 1Tm 5,23 dává lékařské rady a Ježíš jako lékař se pevně vtiskl v paměť současníků. Uzdravování bylo jednou z hlavních jeho činností, takže se zdá, že kázání evangelia a uzdravování patří v nz pojetí dohromady [Mt 4,23; 9,35; L 5,17; 6,19; Sk 10, 38]. Ježíš se sám nepřímo označuje za lékaře [Mk 2,17; L 4,23] a nebylo nemoci, která by se vymykala z jeho uzdravovací moci [Mt 4,24; 8,6n; 12,15; 14,14; 15,30; 21,14; Mk 3,10; L 5,15; 6,18n; J 5,1nn]. Mt 8,16 rozeznává dva hlavní druhy Ježíšovy lékařské činnosti: především vymítal ďábelství a pak uzdravoval všechny tělesné neduhy, a to většinou rozkazujícím slovem [Mt 8,9,13; Mk 1,25.27.41; 2, 10n; 7,34], dotekem [Mk 1,41], uchopením za ruku [Mk 1,31; 5,41; L 14,4, sr. Sk 3,7], vkládáním rukou [Mk 5,23; 6,5; 7,32; 8,23.25; L 4,40; 13,13], na dálku [Mt 8,5nn; 15,21nn; Mk 7,30; L 7,10; J 4,46nn]. Někdy užíval prostých lidových prostředků [Mk 7,33; 8,23; J 9,6]. Ojedinele se mluví o tom, že nemocní byli uzdraveni pouhým dotekem jeho roucha [Mk 3,10; 5,28; 6,56; L 6,19; 8,44n].

Badatelé si dali práci, aby našli obdobné případy uzdravování jak v rabínské, tak v egyptské a řecké literatuře. Ale obdoby jsou jen vnějškové. Ježíšovo uzdravování také nepochopíme, budeme-li je vykládat psychologicky podle obdoby moderní psychotherapie. Nešlo vždy jen o duševně choré. Ježíš uzdravoval proto, že jím jako Mesiášem se vlomilo království Boží do tohoto světa [Mt 8,17, sr. Iz 53,4; Mt 11,5, sr. Iz 35,5n; 61,1; Mt 12,28; L 17,21], jež znamená odstranění všeho zla ať duchovního, duševního nebo tělesného. Proto lámal satanskou moc [Mt 12,14-22; Mk 1,34; 3,10n; L 4,40n], proto uzdravoval jako vtělení a zjevení svatě Boží lásky všude tam, kde viděl skutečnou bídu. Jeho uzdravování bylo výrazem Božího slitování a milosrdenství, jež si nedaly překážet předpisy o svěcení soboty [Mt 12, 10nn; Mk 3,2n; L 6,7nn; 13,14;n 14,3n]. Nešlo mu přitom o zvýšení popularity [Mk 1, 44; 3,12; 5,43; 7,36; 8,26], ale o *znamení, že s ním skutečně přišlo 'odpočinutí' království Božího. Jeho uzdravování nebylo samoúčelem, nýbrž odkazem a podnětem k životnímu obra-

Uzdravení [1163]

tu. Jinými slovy: jeho uzdravování se dala v rámci péče o duši jednotlivce [Mk 5,15; J 5,14] anebo celé skupiny posluchačů [Mt 9,1nn; 12,9nn]. Proto Ježíš někdy nejprve odpouští hříchy a potom uzdravuje [Mt 9,2nn], jindy napřed uzdravuje a pak utvrzuje víru ve své mesiášství [J 9,35nn, sr. 2,23. Je příznačné, že řecké *sózein* (= zachrániti, spasiti) lze překládati výrazem spasiti i uzdraviti, Mt 9,22; Mk 5,23.28; 6,56; L 8,48 a j.]. Ovšem víra v božskou moc Ježíšovu, osobní důvěra v něho, pokorné očekávání na něho, sebeodevzdání do Boží lásky a poslušnost byly předpokladem Ježíšova uzdravování [Mt 8, 5nn; 15,28; Mk 5,36; 9,23n; 10,52; L 7,50; 17,19]. Kde nebylo víry v jeho mesiášské poslání, tam nemohl ani Ježíš učiniti žádného *znamení [Mk 6,5, sr. Mt 17,16n]. Evangelia pak nenechávají pochybnosti o tom, že za uzdravováním Ježíšovým stála jeho modlitební důvěra ve všemohoucnost a lásku Boží [Mk 7,34; 9,29, sr. 11,23].

Poněvadž Ježíš přinesl dobu spásy - proto byl i lékařem - a poněvadž jeho učedníci měli svědčit o tom, co se stalo se světem příchodem Ježíše Krista, je samozřejmé, že i oni byli vybaveni uzdravovací mocí [Mt 10,1.8; L 9,1; 10,9]. Už za jeho pozemského života se tak stali svědky blížícího se království Božího [Mk 3,14n; 6,7.13]. Měli rozkaz, aby tuto svou činnost konali zdarma [Mt 10,8n], ale varuje je před duchovním sebevědomím [Mt 7,22] a ukazuje, že nikoli mimořádná moc, nýbrž její příčina [»jména vaše napsána jsou v nebesích«] má být předmětem jejich radosti [L 10,20]. Apoštolská doba převzala Ježíšův boj proti jakémukoli zlu, tedy i proti posedlosti a nemocem. Apoštolově při této své činnosti nejen napodobovali Ježíše, ale uzdravovali v jeho jménu [Sk 3,6; 4,22; 9,34; sr. 19,13nn]. Uzdravoval Petr [Sk 5,14n] i Pavel [Sk 14,8nn; 28,8n], i evangelista Filip [Sk 8,7]. I pro ně bylo uzdravování znamením přítomnosti Božího království, jež podporovalo kázání evangelia a potvrzovalo víru [Sk 2,43; 5,12; 6,8; 14,3; 15,12; R 15,18n; 2K 12,12]. Pokládali tuto moc za dar vyvýšeného Krista [Sk 3,16; 9,34] a zvláštní charisma, jež nebylo dáno všem [1K 12,9.28.30]. U Jk 5,14nn je mazání olejem udáno jako léčící prostředek [sr. Mk 6,13], ovšem za předpokladu modlitby [sr. 2K 12,8]. Ve dvou případech čteme také o lidovém názoru, že pouhý stín [Sk 5,15] nebo šátek [Sk 19,12] apoštolův stačil na uzdravení. Ale to jsou ojedinelé případy, jež naznačují, jaká moc byla přisuzována kazatelům evangelia. Nikde však v NZ-ě nečteme, že věřící jsou chráněni před nemocemi. Naopak se počítá s nemocí i u věřících [Jk 5,14nn; F 2,26; 2Tm 4,20].

Obrazně se mluví o uzdravování těch, kteří jsou v nebezpečí, že ztratí víru v Boha pod tlakem utrpení. Žd 12,12n vyzývá údy sboru, aby takové svou vlastní vytrvalostí

[1164] Uzen Seera-Užasnouti

udrželi na nohou a snažili se vyléčit jejich malomyslnost [sr. Žd 3,12n; L 4,18].

Uzen Seera. Vesnice, kterou vystavěla Seera, dcera Efraimova [1Pa 7,24], snad dnešní Beit Sírá, asi 5 km jz od Betoron, a 20 km sz od Jerusalema.

Uzi [(Hospodin je) síla]. - 1. Syn Bukkiův [1Pa 6,5n], otec Zachariáše v pořadí nejvyšších kněží [1Pa 6,51], předek Ezdrášův [Ezd 7,4]. Sám však sotva kdy byl nejvyšším knězem, ac byl přímým potomkem Sádochovým.

2. Syn Tolův z pokolení Izacharova [1Pa 7,2-3], hlava rodu.

3. Syn Bělův z pokolení Benjaminova [1Pa 7,7], hlava rodu.

4. Syn Michry z pokolení Benjaminova, jenž po návratu ze zajetí babylonského bydlil v Jerusalemě [1Pa 9,8], otec Élův.

5. Představený levitů v Jerusalemě, syn Baniův z rodu Azafova, žijící za časů Nehe-miášových [Neh 11,22].

6. Kněz z čeledi Jedaiášovy [Neh 12,19], jenž působil v době nejvyššího kněze Joakima.

7. Kněz, který spolupůsobil při posvěcování opravených a znovupostavených zdí jerusalemských [Neh 12,42].

Uziáš [= Hospodin je síla]. - 1. Levita z rodiny Kahatovy, předek Samuelův [1Pa 6,24].

2. Otec jakéhosi Jonatana, důchodní krále Davida [1Pa 27,25].

3. Jeden z rytířů Davidových, pocházející z města Astarat [Astarot, 1Pa 11,34].

4. Král judsky [2Kr 15,13.30-34; Iz 1,1; Oz 1,1; Am 1,1; Za 14,5; Mt 1,9], nazývaný v 2Kr 14,21; 15,1-8.17-27; 1Pa 3,12 *Aza-riášem.

5. Kněz z rodiny Charin, který na naléhání Ezdrášovo propustil svou pohanskou manželku [Ezd 10,21].

6. Otec Ataiášův, z rodu Fáresova. Bydlil po návratu ze zajetí babylonského v Jerusalemě [Neh 11,4].

Úziel [(božstvo) Él (je) síla]. 1. Čtvrtý syn Kahatův, zakladatel rodu, otec Mizaelův, Elzafanův a Sethriův [Ex 6,18.22; Nu 3,19.27.30], příbuzný Aronův se strany otcovy [Lv 10,4], Aminadab, hlava rodu U-ova, a 112 jeho bratří byli určení Davidem, aby doprovázeli truhlu úmluvy do města Davidova [1Pa 15,10].

2. Benjaminovec, syn Bělův [1Pa 7,7].

3. Hudebník za vlády Davidovy [1Pa 25,4], nazývaný v 1Pa 25,18 *Azarel.

4. Levita, syn Jedutunův. Pomáhal králi Ezechiášovi při provádění jeho náboženské reformace [2Pa 29,14].

5. Syn jakéhosi Jesi z rodu Simeonova. V době Ezechiášově vedl úspěšnou výpravu proti Amalechitům na hoře Seir [1Pa 4,41-43].

6. Syn Charbaiášův, kněz, který pomáhal opravovat zdi jerusalemské [Neh 3,8]. Patřil k zlatníkům, t. j. výrobcům posvátných nádob chrámových.

Úzko, úzkost, úzký. V původním smyslu

o všem, co není dost široké, co je těsné, úzké [o cestě, Nu 22,26; Mt 7,14; o studni Př 23,27], v přeneseném smyslu o tísní, sklíčenosti, strachu, nesnázích. Většinou jsou tak překlá-dány výrazy, odvozené z hebr. kořene *s-r-r*, jež označují trampoty [Dt 4,30], nesnáze [IS 13,6], duševní muka [1Š 28,15; 2S 22,7; 24,14; 1Kr 1,29; Neh 9,37; Ž 4,2; 116,3; Iz 25,4; Pl 1,20], protivenství [2S 4,9; Iz 30,20], útrapu a starost [Ž 106,44; Oz 6,1], bidu a neštěstí [2Kr 19,3; Jb 5,19; Ž 25,17.22; 34,7; 69,18; 71,20; 143,11; Př 11,8; Iz 26,16; 37,3], bolest [Iz 21,3], politický útlak se strany okolních nepřátel [Abd 1,12.14], a pod. Ze souvislosti je nutno najít příslušný český výraz i pro hebr. *músák, m^esúká*, jež označují tíseň, utlačování, soužení všeho druhu od bloudění po poušti, nemoci, vězení, mořské bouře až po smrt [Jb 36,16; Ž 25,17; 107,6.13.19.28]. Hebr. *n^ehámá* [odvozené od slovesa *náham* = těžce od-dychovati] znamená v Ž 38,9 bol, nepokoj, neklid. Hebr. *kóser* v Ex 6,9 znamená podle Gesenia netrpělivost. Hebr. *mišbár* ve 2S 22,5 znamená příboj vln. Hebr. *óser* u Iz 53,8 může znamenat vězení, ale také utrpení nebo ochra-nu. Hebr. *ra'* v Ž 34,20 je označením zla. O theologickém významu všech těchto výrazů viz hesla *Soužen, soužení, soužití, *Trápení, trápení.

V NZ-ě jde o překlad dvou sloves a dvou podst. jmen. Řecké *thlipsis* [= sevření, soužení, trápení] a *thlibeisthai* [= býti svázán, utiskován, soužen] odpovídají hebr. kořenu *s-r-r*. O Josefovi se praví ve Sk 7,10, že ho Bůh vysvobodil ze všech jeho úzkostí. Myslí se tím na jeho trápení tělesné, duševní i duchovní. Na ostatních místech se mluví o úzkostech a souženích, která musejí snášet věřící v Krista [2Te 1,7], a zvláště sami apoštolově [2K 4,8; sr. 6,4, kde je užito výrazu *stenochória* = těsné místo, potom nesnáz, svízel, úzkost]. Už při-pojení ke křesťanství vyvolalo ve mnohých sborech odpor židovských i pohanských spolu-občanů [1Te 1,6 v překladu Hejčlově: »Protože jste přijali slovo přes četná soužení s radostí v Duchu sv.«]. Ale soužení a tíseň patří nejen k začátkům křesťanského života, nýbrž je trvalým jeho doprovodem [Zj 2,10, sr. Mt 10,35]. Ale žádná svízel [*stenochória*] není s to odloučiti věřícího od lásky Kristovy [Ř 8,35], naopak přivádí ho do užšího spojení s ním. *Trpěti. *Utrpení. Proto si Pavel libuje v úzkostech pro Krista [2K 12,10]. Ví, že ho čeká sláva Kristova, zatím co trápení a úzkost budou trvalým stavem těch, kdo činí zle [Ř 2,9]. Ve 2Tm 1,8 je užito slovesa *synkapathein* = spolu s někým trpěti. Pisatel vyzývá Timo-tea, aby se s ním podrobil utrpení, jež plyne každému věrnému kazateli z jeho povolání při evangeliu a pro ně [sr. 2Tm 2,3, kde je totéž sloveso přeloženo výrazem ‚snášet proti-venství‘].

Ve 2K 8,13 má výraz úzkost [*thlipsis*] význam finanční tísně.

Užřítí. *Spatřiti. *Viděti.

Užasnouti se, užasnutí. *Děsiti se.

Užitečný, prospěšný [1S 19,4; Př 31,18; J 11,50; 16,7; 18,14; 1Tm 4,8; 2Tm 3,16; Tt 3,8 a j.], potřebný [Ef 4,29], na čem záleží [F 1,10] a pod. Předpokladem toho, aby věřící obstál před posledním soudem, je, aby jeho spojení s Bohem a Kristem neslo pravé, plné, neprázdňé ovoce [2Pt 1,8, sr. Tt 3,14]. Známkou bludařů je, že jsou neužiteční, t. j. bez ovoce [„podzimní stromy bez ovoce“ Ju 12 v Žilkově překladu]. Neužitečné skutky [Ef 5,11] = neplodné skutky, ježto z nich nevychází nic spasitelného.

Užitek, prospěch [Jb 10,3; 35,3; Kaz 1,3; 5,11; 1K 12,7 a j.], odměna [Z 19,12], zisk [Z 30,10; Př 3,14; Kaz 4,9; Sk 16,16; Ju 16], plody [Gn 43,11; Dt 14,22; 2Kr 8,6; Mt 13,8. 22; 21,34.43; Mk 4,7n; L 8,8; J 12,24; Jk 5,7], úroda [Ab 3,17; L 8,14], ovoce [L 8,15; F 4,17], úrok [L 19,23], úspěch [Ř 1,13], výhoda [Ř 3,1], výtěžek [Ř 15,28], podíl [2Tm 2,6] a pod.

Iz 17,11 lze překládati s Orellim: »V den, ve kterém vštěpuješ, ohradíš plotem, a téhož jitra přivádíš setbu v květ; prchla žeň v den utrpení a palčivé bolesti«. Myslí se tu na t. zv. zahrady Adonisovy [*Štěp], jež zkvětou a odkvetou, sotva jsou osety, a to bez jakéhokoli prospěchu [sr. Lv 26,16; Dt 28,38]. U Iz 23,3 se myslí na Nil, když se v kral. překladu mluví o u-u potoka. Karafiát překládá ‚žeň řeky‘, t. j. žeň, vyvolaná úrodnými zátopami Nilu. Podle Iz 27,9 dobrovolné zřeknutí se a zničení pohanských svatyní bude nejdůležitějším a nejpatrnějším ovocem [Kral. ‚veliký užitek‘] očistění od nepravosti a odstranění hříchu Jákobova. Trpící *Služebník Hospodinův uží vyřústat ovoce svého utrpení [„práci své

Užitečný-Užiti [1165]

duše‘]; to, co uvidí, jej zcela upokojí [Iz 53,11].

NŽ mluví často o činech člověka jako o jeho *ovoci, u-u [řecky *karpos* = ovoce, plod]. Království Boží bude odňato těm, kdo se nevykazují činy, odpovídajícími tomuto království [Mt 21,43]. Posvěcení života je ovocem, jehož se na sobě dočká ten, kdo byl vysybozen z hříchu a podmaněn v službu Bohu [R 6,22]. Apoštolova práce je přirovnávána k práci rolníka, který chce vidět plody své námahy [Ř 1,13; 2Tm 2,6]. Ap. Pavel touží po tom, aby víra a láska Filipenských nesla zřetelné ovoce [Kral. ‚užitek‘, sr. 1,11], které by se hromadilo na jejich účet, t. j. k jejich prospěchu při posledním soudu [F 4,17]. J 12,24 přirovnává smrt Ježíšovu k semeni, zasetému do země, aby tak mohlo přinést mnohé ovoce.

V 1K 14,14 ukazuje Pavel, že při modlitbě ‚jazykem‘ [*Jazyk], t. j. u vytržení ducha, je rozum [Kral. ‚mysl‘] nečinný, neplodný [Kral. ‚bez užitku‘]; v Pavlových očích je to něco méněcenného proti modlitbě při plném vědomí a rozumové činnosti. Podle 1Tm 4,8 tělesná cvičení, t. j. asketické praktiky, doporučované bludaři, mají jen nepatrný význam, snad v tom, že pěstují sebekázeň; pro zbožnost nemají však žádného užitku, už proto, že souvisí s bludnou mythologií.

Užiti [1. os. jedn. č. uživu], stč. = zakusiti, dostat v náhradu [Lv 26,34], míti zisk [Fm 20]. V Rt 4,6 je tak přeloženo hebr. *gá'al* = vykoupiti, splniti příbuzenskou povinnost. U Iz 14,4 jde o zanotování posměšné písně na babylonského krále, u Am 2,14 o vyvinutí síly.